



YATAĞAN

DERGİSİ

DENİZLİ YATAĞAN
KASABASI VE ÇEVRESİ
YAYIN ORGANI

Ağustos 2022 - Sayı: 33



GÖNÜLE ÇALINAN MAYA

İÇİNDEKİLER

EDİTÖR	3
YATAĞAN VE ÇEVRESİ: 1884	4
BİR ZAMANLAR “YATAĞAN KÜLTÜR KULÜBÜ” VARDI	6
YATAĞAN	10
MERYEM NİNE	14
ATALARIMIZIN SİLAHI: “YATAGAN KILICI” ve KÜLTÜREL MİRAS	17
ERGUVANLAR ÜLKESİ TUNUS	22
Gerçek Bir Osmanlı Efendisi KERİM AYDIN ERDEM	26
SABİT AKŞİT İLE SÖYLEŞİ	30
2021 YILI GÜZELİM GÜZ GÜNLERİNDE DENİZLİ VE YATAĞAN’DA ŞAHANE GÜNLER	40
SEVGİ -şiiir- SEZÂİ KARAKOÇ	43
“ZEYBEK KAMASI NAMIDIĞER YATAĞAN” ROMANI HAKKINDA	44
ŞEVKAN, AZAK’I ZİYARET ETTİ	46
TUNCER BAYKARA ACIPAYAMKİTAP FUARINA KATILDI	47
DEYNE-KİRAZLIYAYLA’YA BİR GEZİ	48
İBRAHİM İLHAMİ ŞENEL	51
BİR KASABANIN ANLATILMAMIŞ ÖYKÜSÜ	54
ESNAF KEFALETİN BAŞKANI MUHTAR KAMİL KÖPRÜ YATAĞAN’IN KAMİL’İ	61
ACIPAYAM İLE İLGİLİ KİTAPLAR	63
YATAĞAN -şiiir-	64



Denizli- Yatağan ve Çevresi Yayın Organı
Tarih Kültür Folklor Dergisi

Yıl: 31 Sayı: 33 Cilt: 2 (Yeni Dönem Sayı: 8)

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Rasim Aytin

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Nadir Önay

Yayın Kurulu

Mustafa Karakaya, Prof. Dr. Tarık Baykara,
Mustafa Nadir Önay, Rasim Aytin

Görsel Yönetmen

Yakup Tutum

Web: www.yatagandergi.com

www.yatagandergisi.tr.gg

E-Postalarımız: yatagandergisi@gmail.com

onaymusna@gmail.com - zeybek381@hotmail.com

Para ile satılmaz!

© Dergideki yazıların fikri sorumluluğu yazarlarına aittir.

**Genel Yayın
Yönetmeni****Mustafa Nadir
Önay****GELENEK ÖNEMLİDİR**

Çok sevdiğim bir avukat ağabeyim var: Halil Duruk. Zaman zaman bizim yazıhaneye uğrar sohbet ederiz. Ömer Ziya Belviranlı'nın da katıldığı bu sohbetlerde bazı eser ve kişileri konuşuruz. Konuştuğumuz kişilerin pek çoğu belli bir gelenekten belli bir aileden ve çevreden gelmektedir. Elbette ilim öğrenmenin sanat yapmanın soyla doğru bir ilişkisi yoktur. Bunu biliriz ama yine de geleneğin, çevrenin, çok önemli olduğunu inkâr edemeyiz. Halil ağabey de bunu vurgulamak, insanın belli bir birikim ve gelenek üzerine daha sağlam yetişeceğini belirtmek için "iyi yetişmiş insan tombaladan çıkmaz" der.

Bu konuda bir başka bahis de yapılan hiçbir şeyin boşa gitmeyeceğine, muhakkak bir karşılığının olduğuna dair gözlemler ve inançtır.

Yatağanbaba'nın fetih döneminde Yatağan'ı şenlendirip imar ederek yaptığı güzel iş ta günümüze kadar tesirleri olan bir meşale gibi çevreyi aydınlatmıştır. Onun ocağından yetişen nesiller de yüzyıllar boyunca bütün dünyaya iyiyi ve güzeli anlatmanın heyecanını taşımışlardır. Yatağan Medresesi de o heyecanla var olmuş ve yüzyıllarca hizmet etmiştir.

Yatağan'da ilkokul çağlarında henüz çocuk sayılacak bir dönemde iken bize göre 10 yaş kadar büyük ağabeylerimiz yeni bir meşale yaktilar. Bu meşalenin adı Yatağan Kültür Kulübü idi. Bir de kütüphanesi olan bu gençlik girişimi, sahneye

koyduğu piyes ve seminerlerle de etkili oldu.

Türkiye'de genç nüfusun arttığı, şehirleşmenin yükseldiği, kültür emperyalizmi tesirli çatışmalarının yoğunlaştığı bir dönemde bir avuç okuyan gencin başlattığı bu hareket çok yüzeyde hissedilmese bile derinlerde çok tesirli olan varlık gösterdi.

Ben de o kulübün kütüphanesinden kitap alıp okudum, piyeslerini gördüm, istifade ettim. Muhtemelen benim gibi pek çok çocuk ve genç de bu faaliyetlerden ve kütüphaneden yararlandı, nasiplendi. Geçen sayımızdaki bir yazımızda iyiliklerin ferdi olabileceği gibi organize olarak da yapılabileceğini belirtmiştik. Yatağan Kültür Kulübü işte öyle bir organize iyilik hareketiydi. Onun gençler tarafından hayata geçirilmiş olması önemini bir kat daha artıran bir durum.

Kültür faaliyetini başlatan gençler bugün yaşlandılar. Hayatta olanlarına sağlık ve afiyet, vefat edenlerine Allah'tan rahmet dilerim.

Kültür Kulübü yazısını bize ulaştıran Ömer Özgül ağabeye teşekkür ediyorum.

İnanıyorum ki, Yatağan'da ister ferdi ister bir topluluk tarafından yapılan iyilik faaliyeti hiç kesilmeyecek kıyamete kadar o çeşmenin suyu akacak.

Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle...

YATAĞAN VE ÇEVRESİ: 1884

PROF. DR. TUNCER BAYKARA

Yatağan'ı gören veya ovadan geçen Avrupalıları , vaktiyle Yatağan kitabımda belirtmeye çalışmış idim. Şimdi benim de yeni gördüğüm bir kayıt ve yakın çevremizle ilgili birçok bilgiyi vermek gerekiyor. Ne yazık ki burada sözünü ettiğim eserde Yatağan'ın sadece adı geçiyor, başka bilgi yok.



Konya ve surları

XIX. yüzyılın antik dönem, Yunan ve Roma devri kitabe uzmanlarından J.R.S. Sterrett'in (1851-1914) Anadolu'daki pek çok yeri gezdiğini biliyordum. Orta Anadolu civarına ağırlık veren Wolfe

Expedition kitabını vaktiyle Ankara yıllarımda Türk Tarih Kurumu kitaplığında görüp okumuş, 19.yüzyılın son çeyreğine ait yerleşim yerlerinin tanımlarından istifade etmiştim.

Bu defa eski seyahat kitaplarını gözden geçirirken bu zatın daha küçük bir kitapçığını gördüm: Preliminary Report of an Archaeological Journey made in Asia Minor, during the summer of 1884 Boston 1885, 45 sh. Hemen gözden geçirdiğimde Batı Anadolu esaslı olduğunu görüp dikkatle okumaya başladım. Exeter College'den W.M.Ramsay ile birlikte yola çıkıp çoğunda yalnız seyahat etmekte olup, eski Tralleis olan Aidin Giuzel Hissar'da satın aldıkları at ile yol çıkar. Kiosk/Köşk'ten itibaren kitabeleri kaydetmeye başlar. Kuyudjak sonrası Antiochia ve Aphrodisias yoluna sapar. Güya Ara Güler'e kadar kimsenin bilmediği Afrodiasias'tan başlayarak Makuf dediği Vakıf'ı anlatıyor. Oradan güneye saparak Davas Ovassı'nı katederek Tabae'e kadar uzanıyor. "I visited Tabae, now Davas but found no inscription, and but few traces of the past other than Turkish". Kitabe bulamayan seyyah, Davas'ı gerçekçi olarak tasvir ediyor ve bir köprüden girildiğini bildiriyor. Medet deki kitabelerde, yerleşmenin adının geçmediğini belirtiyor. Oradan Kizildje ya geçen seyyah, kitabeden Sebastopolis adını bulur, Harebeler yarım saat doğudadır.

Ramsay ile Kizil Hissar buluşacak idi; "According to appointment, I had a conference with Mr. Ramsay at Kizil Hissar". Sonra Karayuk Bazar ovasına yönelip Yatağan'dan Kayahissar'ı geçip Güneh/Güney'e ve oradan Dodru Ağa /Dodurga ile Yazır arasındaki Eriza ya varıldı. Buralarda birçok ilginç yazıt bulundu. Gumaoshar/Kumavşarı ve Tchamkieui/Çamköy üzerinden üzerinden Cibyra ovasına geçildi. Yazar "benim Cibyra'yı ziyaret planım olmadığından Çamköy'den kuzeye, Derekieui/ Dereköy'e yöneldim" der. . Sonrasında Eshler Dag /Eşeler'den Karamanlı, Hedja?, Sazak ve Tefeny vardır.



Osman Ünlü'nün objektifinden Serinhisar (Kızılhisar)=Karaağaç ovası. Kızılhisar'ı Yatağan'a bağlayan yol.

Bu civarda Mr. Ramsay'dan tamamen kopan seyyahımız, Burdur, Isparta ve Eğirdir'den sonra doğuya devam eder. Konya da benim ilgi alanım olduğundan buraya dair bir gözlemini zikretmeden geçemeyeceğim. "Mısırlı Mehmed Ali'nin Konya'yı 1832 de tahribinden sonra şehrin surları, modern Konya şehrinde inşaatlar için bir taş ocağı olarak kullanılmıştı."

BİR ZAMANLAR “YATAĞAN KÜLTÜR KULÜBÜ” VARDI

ÖMER ÖZÜGÜL



A. Yatağan Kültür Kulübü'nün kuruluşu

B. Yapılan Çalışmalar

1. Kütüphane açılması

2. Piyas

3. Bisiklet Yarışı

4. Dernek açılması

A- Yatağan Kültür Kulübünün Kuruluşu

Ortaokul kasabamıza yeni açılmıştı. Derslerde, üzerlerine görev olmadığı halde bazı öğretmenler, öğrencilerin dinî duyguları ile adeta alay ediyorlarmış, dalga geçiyor gibi ifadelerde bulunuyorlarmış. Öğrenciler dinî bilgileri tam bilmedikleri için doğru dürüst cevap veriyorlarmış. Bana gelip dediler ki: Filan öğretmen "Cehennem diye bir şey yoktur. Kur'an'da Cehennem kelimesi yoktur. Sonra Cehennem 'de kazanlar varmış, bunlara beşer- onar insan doldursan kaç tane kazan lazım." diyor. Kur'an'da Cehennem'den bahsedilmiyor mu? Cehennem kelimesi Kur'an'da yok mu? Cehennem kelimesinin Kur'an'da olduğunu anlattık. İnsanların maymundan geldiğini de iddia ediyorlarmış. Kur'an'da Âdem (aleyhi selam)'ın yaratılışından, insanların Ondan türediğinden bahsediliyor, diyerek gerçekleri anlatıyorduk. Böylece (gençlerle)birlik ve beraberliğimiz başlamış oldu.

B- Yapılan Çalışmalar

En akıllı, en doğru, en kolay, en sonuç verici çalışma, o zaman için gençleri toplayıp gerçekleri anlatmak idi. Çünkü okunacak kitap bulmak mümkün değildi. O zaman kitap yoktu. Aynı zamanda para da yoktu. Kimseden yardım alamazdık, kimsenin aklına da para vermek gelmezdi. Bizim de başkasından para istemek gibi bir düşüncemiz hiç olmamıştı.

Bundan dolayı beraber çok zamanlar geçirdik. Toplandık, sohbetler yaptık, maçlar yaptık, kütüphane açtık, dernek kurduk, piyes çevirdik, bisiklet yarışı düzenledik.

Şimdi bunları biraz açalım:

Öğrencilerle bir araya geliyor, sohbetler yapıyorduk dedik. Sohbet yeri bizim ev, çam içi, mescitler, camiden namaz kılıp çıktığımızda cami avluları gibi yerlerdi.

Kuyucaklı öğrencilerle ise sohbet yerimiz, Yatağan ile Kuyucak arasındaki Ak Topraklık idi.

Anadolu'nun temiz kalpli çocukları, tarihine, dinine, kültürüne tarih boyunca olduğu

gibi saygılıydılar. Yaptığımız her çalışmada ve toplantılarda tarihimizi, dinimizi, kültürümüzü, örfümüzü anlatırdık. Siyasetten bahsetmezdik. Aramızda samimiyet, sevgi, saygı, kardeşlik, birlik ve beraberlik oluştu gitti. Bunun izleri hâlâ devam ediyor. O günün öğrencileri, bugünün emeklileri olsa da devam ediyor.



Sağdan sola: Halil Yıldırım-Ceyhan Türkecan-Latif Kaya-Karaçaylı Ömer?-Ömer Özügül-Hulusi Ulutürk-Ali İhsan Çalhan-Mustafa Karakaya-Tuncer Tunçbilek

1. Kütüphane açılması

O zamanlar kitap okuma hevesi çoktu. Okuyacak kitap bulamıyorduk. Öğrencilerden bir talep geldi. Dediler ki: "Bayram yaklaşıyor. El öpme paralarını toplayalım. Onlarla sen Ankara'ya gittiğinde kitap al. Gelirken onları da getirirsin." Bayramlarda el öpme paralarını getiriyorlardı. Kimisi iki lira, kimisi üç lira... Ankara'dan köye geldiğimde kitapları getirirdim. Kitapları görünce herkes sevinirdi. Rahmetli Osman Yüksel Serdengeçti'nin kitapları, Abdurrahim Karakoç'un Hasan'a Mektuplar şiir kitabı en çok okunanlar arasında idi.

Kitaplarımız azar azar olsa da çoğalıyordu. Ama biz daha çok olmasını istiyorduk. Bir gazete vardı; BUGÜN gazetesi. Dinî bayramlarda, sayfalarca bayram tebrikleri olurdu. Oradan adresleri alıp, ne kadar bayram tebriki yapanlar varsa onlara mektup yazdık.

Mektup “Muhterem Müslüman Kardeşimiz” diye başlıyor, devamında kendimizi tanıtıyor ve kitap istiyorduk. Beklediğimiz olmadı.

Aradan bir-iki yıl geçti. Henüz Ankara’da öğrencilik devam ediyordu. Arkadaşım Mustafa Akşit bir gün dedi ki: “Osman Yüksel Serdengeçti hastaymış, bir ziyaret edelim.”

Saman Pazarı’nda bir apartmanın altını kitaplarla doldurmuş. Hayret ettim kaldım. Ne kadar da kitap varmış diye. Kitaplar tozlanmış. Kendisi tam bir yorgun savaşçı gibi yorgun ve bitkin duruyordu. Hasta olduğunu, artık kitaplarla meşgul olamadığını filan anlattı. Bir ara kendisine mektup yazıp kitap istediğimizi söyleyince hatırladı. Yalnızlıktan, parasızlıktan ilgilenemediğini anlattı.

Onun bu haline üzüldük. Vedalaştık.

Kitapları Anadolu gençlerinin bilinçlenmesinde çok faydalı olmuştur. Allah gani gani rahmet eylesin. Amin!

Kitapların zamanla çoğaldığını yukarıda belirtmiştik. Kafaların Terzi Şevket Abi’nin terzi dükkânı vardı. Babasının evine bitişik. Şevket Abi (Allah rahmet eylesin) dükkânı boşaltmış. Kafaların Kadir (Kadir Çelikaş), dedesinin (Kafaların Mehmet Amca) gönlünü ederek, kira vermeden dükkâna yerleşmemizi sağladı. O da rahmetli oldu. Allâh hepsine de rahmet eylesin. Böylece bizim küçük de olsa bir kütüphanemiz olmuştu. Levhamız bile vardı. Levhada “Yatağan Kültür Kulübü” yazıyordu.

Gelen giden eksik olmuyordu. Kitaplar okunuyordu. Hele bir çocuk ya da genç vardı. Kitabı götürür, okur, tekrar gelir bir kitap daha götürürdü. Onu çok merak ettim. Şimdi nerededir, ne yapıyor diye.

Daha sonraları kitaplar....

2. Piyes

Maalesef o yıllarda ortaokul öğrencisinin seviyesine uygun piyes yoktu. Bizim çevre-geçimiz piyesin örfümüze, geleneklerimize, inancımıza uygun olmasını istiyorduk. Bir ara Necip Fazıl’a mektup yazdım. Kendisi o zamanlar Bugün gazetesinde başmakale yazıyordu. Mektupta gençler olarak piyes bulamadığımızı, bize uygun piyes yazıvermesini belirtmiştik. Tabi kendisi çok meşgul olduğundan, üst seviyedekilere hitap eden yazılar, şiirler, kitaplar vb. yazdığından dolayı yazamayacağını belirten bir cevap vermişti. Hiç unutmam gazetede başmakalesinde, okuyuculara verdiği cevaplarda bize de cevap vermiş ve şöyle yazmıştı. “Sen bizi er olmaya davet ediyorsun.”

İş başa düşmüştü. Kitaplarımız arasında bir kitap vardı. Adı da “Canavar Adam” idi. Onu piyes haline çevirmek için başına geçtik. Sonuçta oldu. Daha doğru söylemek gerekirse Allah yardım etti.

Uzatmayalım, rolleri dağıttık. Prova yapacağız ama nerede?

Piyeste görev alanlar:

Sağdan sola, öndekiler; Osman Akşit-Hasan Hüseyin Kılıçaslan. Orta sıradakiler; Hulusi Ulutürk- Mehmed Akşit- Eyüb Yıldırım - Ömer Doğan - Süleyman Karahan-Ali İhsan Çalhan-Mehmed Aydoğan -Halil Yıldırım- Eyüb Türkcân- Latif Kaya. Arka sıradakiler; Mehmed Selçuk - Şakir Akşit - Fevzi Ağırbaş - Ömer Özügül - Kadir Çelikaş - Mustafa Karakaya - Ahmed Yıldırım - Çetin Altıntaş - Hasanali Özügül - Ceyhan Türkcân





Piyesten başka bir sahne - **Sağdan sola:** Yıldırım-Ömer Özgül-Kadir Çelikleş-Ceyhan Türkecan Altıntaş-Süleyman Karaman

Sahnemiz yok. Sahneyi koyacak yerimiz yok. Aşağı cami imamından (Hafızomaların Ahmed amca) izin aldık ve kışın mescit olarak kullanılan yerin bitişiğindeki odada prova yapma iznini aldık. Dilmeleri ve tahtaları kendimiz çaktık. Sahne yaptık. Yaptık amma daha kullanmadan yıldıktı gitti. Çakmasını bilememişiz. Sonra daha sağlam çaktık. Provaları yaptık. Sıra geldi seyircinin önünde göstermeye.

O zamanlar aşağı okul denen, şimdiki ismi Cumhuriyet galiba, oradaki salonun iznini aldık. Dolmuş kiraladık. Hoparlör bağladık. Gençler büyük bir heyecanla, bağıra bağıra

köyün içinde dolaşarak halkı piyese davet ediyorlardı.

Acaba gelen olur mu olmaz mı diye endişe ederken salon dolmasın mı? Sevincimizi tahmin edebilirsiniz.

Aynı yerde gündüz kadınlara piyesimizi gösterdik.

Bir de yukarı okulda (bugün kapalı olan okul) gösterdik.

O gün çekilen fotoğraflar hala bugün hatıra olarak saklanıyor.

(Devam edecek)



Piyesten başka bir sahne

Sağdan sola:
Eyüb Yıldırım-Ömer Özgül-Şakir Akşit-Eyüb Türkecan-Kadir Çelikleş-Ceyhan Türkecan-Çetin Altıntaş-Süleyman Karaman

YATAĞAN

AHMET HİKMET MÜFTÜOĞLU



Ahmet Hikmet Müftüoğlu Osmanlı devletinin son döneminde Dışişlerinde çalışmış daha sonra üniversitede hocalık yapmış bir fikir ve sanat adamımız. İnsanımızın ve Devletimizin o dönem içine düştüğü durumlara çok üzülen ama hiçbir zaman ümidini kaybetmeyen bir kişi olarak yazdığı roman ve hikayelerle edebiyatımızda etkili olmuştur. Eserlerinde adeta çok önemli bir imaj olarak yatağan'ı kullanmıştır. Bir hikayesi de doğrudan "yatağan" adını taşımaktadır. Yaşar Çağbayır ağabeyin Yatağan romanı da edebiyatımıza yeni bir soluk getirecektir. Hayırlı olsun.

1.Bölüm

Beyoğlu Caddesi'nden saparak, Ağahamamı'ndan Firuzağa'ya gidilecek dar sokaktan, güneşe, mehtaba, temiz havaya engel olan çirkin, yüksek apartmanların arasından geçi-

yordum. Gece saat dokuz. Keskin bir soğuk rüzgâr, derinden gelen, "Ktır simit! Sıcak simit!" haykırıışlarını pencerelere çarpa çarpa yokuştan aşağı yuvarlıyor. Karanlıklar içinde siyah tüllere bürünmüş gibi gamlı bir ışık saçan fenerlerin altında korkunç insan hayalleri birer gölge sessizliğiyle süzülüyorlar,

Cihangir'e doğru iniyorlar. İki haftadan beri görmediğim dostum Tuğrul Bey'in ziyaretine gidiyordum. Gönlüm arzu ile korkudan, sevgi ile nefretten doğan duygularla dolmuş olarak gidiyordum. Firuzağa caddesinden ilerleyerek karakolun yanından saptım, apartmanın ziline basacağım zaman, iki dakika sonra, arkadaşımın elini sıkacağımdan dolayı duyduğum memnuniyeti, onun hayatını bağladığı kadının bir kere daha karşısında kalmak azabı yok etti. Tuğrul'un evde bulunmamasını istiyordum. Arkadaşımın kapatmasının yüzünü görmeden dönmek diliyordum. Bilmem ne için bu gencin üç yıldan beri beraber yaşadığı ailesi, geçmişi, vatani, dini, milleti belirsiz, her dili kötü konuşan bu kadın ile karşı karşıya gelmek istemiyordum. Kâh dansöz veya oyuncuya ve kâh şarkıcı veya dadiya ve bazan hem falcıya ve hem dikişçiye ve daima bir eski hizmetçiye benzeyen bu kadın bir akşam benim kalbime dokunmuştu. Neferlerimiz için "kaba ve vahşi" demişti.

- Niçin madam, size sarkıntılık mı ettiler?

- Hayır! Tavırları yontulmamış!

- Alman veya Fransız neferlerinin hepsi darülfünün mezunu mudurlar?

Bu sırada Tuğrul:

"Sen ona bakma, zavallı iyi kadındır ama..." demişti, işte o dakikadan itibaren onun boyalı dudaklarından, yapma sarı saçlarından nefret ediyordum.

Genç arkadaşım İstanbul'un en iyi ailelerinden birine mensup güçlü bir zabıt, zarif bir şair, bir müziksever, akılcı bir düşünürdü. Kendisiyle her şeyden bahsedilebilirdi. Bir fikrin münazarasıyla kütüphanesinin önünde sabahladığımız geceler olurdu. Bu kadın gül ağacına girmiş kurt gibi onun dehasını, hayatını, servetini emiyor, kemiriyordu. Tuğrul; babasını, ninesini, kız kardeşlerini birer birer zıkkırdıktan sonra bu kadına tesadüf etmiş ve onunla yaşamaya başlamıştı. Gönlümdeki korku ve rica hissiyle merdivenleri çıktım.

Apartmanın kapısı açıldığı zaman başı açık, boyunbağı çarpılmış, ayağında terlikler, alıılmış hâline aykırı bir perişanlıkta Tuğrul'u karşımda buldum. "Ah, gel! Ah, gel!" diye elimden çekti. Beni yatak odasına doğru sürükledi.

- Madam hasta mı?

- Gitti... Kaçtı, azizim.

- Oh! Kurtuldun...

- Evet, fakat oku! diye elime bir kâğıt uzattı.

"Tuğrul,

Bu ezilmiş memlekette, umutsuz ahali arasında oturamayacağım, gidiyorum. Yalnız iki senelik ortak hayatımızın bir hatırası olmak üzere yatağanını alıyorum. Bu silah işine yaramaz. Siz, Müslümanlar, Türkler, Avrupalıların esiri, Hristiyanların kölesi oldunuz. Efendilerinizi memnun etmek isterseniz bundan sonra yatağanla, kalkanla oynamayınız. Artık belinize kılıç kayışı değil, boynunuza esaret zinciri yakışır. Elveda... Elena"

Tercümesini şuraya geçirdiğim Fransızca kâğıt elimden düştü. İkimiz de donmuştuk. Kardan yapılmış iki çirkin insan heykeli anlamsızlığıyla birbirimizin yüzüne bakıyorduk, tükenmiş bitmiştik. İki dakika süren bu duygusuzluktan sonra bu üç-dört satırın cehennemî manaları anlaşılmaya başladı. Şimdi cihanın bütün yanar dağları beyinlerimizde patlıyor, tütüyor, köpürüyor, taşıyordu. Yanıyor, eriyordu. Duvardaki levhalar dökülüyor; ayağımızın altındaki halılar kıvrılıyor; etrafımızda her şey yıkılıyor, çöküyor saniyorduk.

Kadının çalıp kaçtığı kını gümüşlü, firuze ve mercan işlemeli bir yatağan idi. Demirinin üstünde altın savakla yazılı olan: "Gerekmez bu silahla pençeleşmek, Olur mu hiç ecel ile güreşmek?" beytinin altındaki 1030 tarihinden üç asırlık olduğu anlaşılan bu kıymetli silah, arkadaşımın tarihî ecdadına, Tuğrul Subaşı'ya ait bir yadigârdı. Zararının manevi

ehemmiyetini gittikçe fazla duymaya başlayan arkadaşım:

- Soysuz kadın, nankör kadın! diye bağırdı. Sonra sükût... Boynumuzu büken bir sükût...

- Bir hafta evvel bazı emlak işlerimizin tevsiyesi için İzmir'e gidecektim.

Yokluğumda altı-yedi gün Gedikpaşa'da dadımın evinde oturmasını teklif etmiştim. Ret cevabı verdi. Tahammül edilmez bir tezzülsüzlük... Atıştık... Bu sabah seyahatten dönüşümde evde bu kâğıdı buldum. Ben onunla üç senedir ne gaflet içinde yaşamışım. Hayretim, hiddetim geçmişti. Şimdi sükûn ile düşünüyordum.

- Tuğrul! Sen Türkiye'nin küçük bir numunesisin. Senin kısa ömrüne göre başına gelen bu felaket, onun altı asırlık tarihinde defalar ile gelip geçmiştir. İşte Macarlar, Sırp-lar, Ulahlar, Bulgarlar, Hırvatlar, Rumlar! Bu gayritabii sevgililerimizden ne aşağılamalar görerek ayrıldık.

- Ah, ben ona ne kadar kuvvetli bir itimat göstermiştim.

- Evet, hükûmet de Gospodarlara, Boyarlara, Fenerlilere gösterdiği itimatların kötülüklerini çekmemiş miydi?

- Onun saadetine, istirahatine hakiki ailemden fazla çalışmışım.

- Bütün Türkiye saltanatının tarihini temsil ediyorsun. Fatih de, İstanbul'un zaptında Rum patriğine, Bizans İmparatorluğu'nun en parlak çağında nail olamadığı iktidarı vermemiş miydi? Ve onu dünya yüzündeki bütün Ortodoksların hatta Hristiyanların reis-i ruhanisi olarak tanımamış mıydı?

Öyle ki Viyana surlarından Hindistan sahilleri, Kafkasya dağları ve Dinyeper nehirleri arasında bulunan bütün Hristiyanlar, nüfuzu İstanbul'dan Galata'ya bile geçemeyen o miskin Bizans'ın kilise reisinin asası etrafına, yalnız İslam kılıcı sayesinde toplanmışlardı. Dünya yüzünde Ortodoksluk icat olunalı hiç bir Hristiyan hükümdar, hiç bir Bizans İmparatoru Rumlara, Rumluğa Türk padişahlara kadar hizmet etmemişti.

Yatağan Bıçakları

Kılıçtan bıçağa uzanan bir serüven...



Cihangirliğimizin büyük kısmı Fener Patrikliğinin faydasına, Ortodoksların birliğine yaramıştı. Rum kilisesinin en büyük, en kuvvetli haçını Türk yatağanı yontmuş, Fener'in en parlak kandilini Türk meşalesi yakmıştı. İşte bu nimetin şükranı bugünkü nankörlük oldu. O kırık asayı büyüttük, büyüttük, büyüttük... Bizi saran, ezen, boğan bir ejder yaptık.

Neticede kendilerini koruyan, Türk kılıcını elimizden aldılar. Zincir yaptılar ve boynumuza taktılar. Kapatman ne mühim mahlukmuş! Bu kadın değil, bir vaka, bir millet, bir tarih, bir insanlıktır. Sen vakarın, gafletin ve ciddiyetinle Doğu'nun numunesi, o, riyası, düşmanlığı ve alçaklığıyla Batı'nın timsali! Ey sen, ey saf Türk, ey esir Müslüman, geçmiş ile geleceği bir düşün. Boynun boyundurukta, ellerin kelepçede, ayakların bukağıda olduğu hâlde bu pişmanlık ve ümitsizlik zincirlerini sürükleyerek gözlerinden, yaralarından akan kanların kızıl çamurları içinde sürün! Bu sözlerim artık Tuğrul'u çıldırtmıştı. Gözlerinden saçılan kıvılcımları derin nefesleri alevlendiriyor, saçları dikeliyor, kolları geriliyor, bağırıyordu:

- Artık medeniyetten, bu yalan medeniyetten, bu sarraf, bu haydut medeniyetinden nefret ediyorum. Ortadan makineyi, makinenin gelişmesini çıkar; medeniyetten ne kaldı? Ne ahlak var, ne vefa var! Ne şeref var, ne muhabbet var! Ne büyüklük var, ne güzellik var! Hiç, hiç bir şey yok! Yalnız meydanda bir makine kuvveti, bir de hayvanlık ihtisası var... Kur'an-ı Kerim'de peygamberliği, ruhaniyeti tasdik edilmiş olan Hazreti İsa'nın, mütevazı, iyi huylu, mazlum İsa'nın, bunlar, şariat isteklileri değil, şeytanın fesadının ahmaklarıdır. Bunlardan nefret ediyorum. "Medeniyet! Hilal ve Haç!" bağışmalarıyla bir ikinci Haçlı, Müslümanlar üzerine musallat ettiler. Dini, yalan tuzağı yaptılar. Medeniyet sözünü kıymetsiz numune gibi etrafa dağıttılar. Bankaların mabet olduğu, bankerlerin aziz sırasına geçirildiği, banknotların incil sahifelerinden kutsal sayıldığı böyle bir

zamanda bile taassup zehriyle cihanı simsiyah ettiler.

Esasen öve öve göklere çıkardıkları Avrupa medeniyeti yok, Hristiyan medeniyeti yok... Yalnız bir Yahudi medeniyeti, Yahudi sanatı var. Bankalarıyla keselere sahip olan Yahudiler, gazeteleriyle fikirlere hükmeden Yahudiler, ticaretleriyle cihanı yediren, giydiren onlar, harp eden, sulh yapan onlar, ağlatan, güldüren onlar, hatta gürültüsüzce küre-i arzı döndüren onlar!

Batı'nın Doğu'ya saldırışına, haydutların çiftliklere tasallutu dememek için haçın hilale; medeniyetin ilkelliğe hücumu namını veriyorlar.

Haçın hilale hücumu! Fakat bunu birçok defalar daha tecrübe etmişlerdi. Onlar böyle geriye doğru ilerledikçe, bir gün olur, bir noktada yine önlerine çıkacağız.

Medeniyetin ilkelliğe hücumu, öyle mi? Biz taassup, öfke, fesat, riya irinleri içinde, günlük kokuları altında çürüyen Bizans'ı ne yaptık? İstanbul'u, nasıl bulduk? Bugün ne hâldedir? Bir güzellik sergisi yaptık, bir bahar levhası yaptık. Ayateodori Kilisesi'ni Gül Camisi'ne çevirdik. Bu mudur tahribimiz? Onlar camilerimizi ne yaptılar? Onlar... Medeni Hristiyanlar! O camileri ki göbeklerinde ruhani ve ebedî çiçekler açmış, şirin, temiz halılarıyla üstlerinde Hazreti İsa bile alını tozlanmadan secde edebilirdi. Utanmadan onlar ne yaptılar? Ahır yaptılar. Tozlu kiliseleri, Ayasofyaları, Allah için görsünler, saçımızı süpürge ederek nasıl nasıl temizledik?

Bizim başımıza musallat ettikleri Slavların, o eski Helenlerin gayrimeşru torunları olan Yunanlıların medeniyetine bakılsın! Parçalanan çocuklar, karnı yarılan gebe kadınlar, ateşlerde yakılan ihtiyarlar, yıkılan mektepler, hastahaneler, köprüler görülsün. Hayvanlığın, insanlığa hücumu nasıl olurmuş anlaşılsın!

(Devam edecek)

MERYEM NİNE

ZEYNEP KAYA

*“Varın sual eylen bizden evvel gelene
Kim var imiş biz burada yoğ iken”*

Karacaoğlan

Zaman akıp giderken çıkırıkta eğrilip bükülen yünler kök boyalarla boyanır tezgahta motif motif dokunur “Hacı Meryem” olurdu.

Hacı Meryem Nine’nin evi çocukluğumun sokak penceresi seyrinde idi. Ben kendisini yetmişli yaşlarından tanıyor olmalıyım. O yaşında ince uzun bir kadındı. Başında ak marması belinde kuşağı yaşlılık alameti sayılır mıydı bilmem hoş zaten sanki yaşlıda değildi. Ne fiziki olarak ne psikolojik olarak yaşlanmak sanki ona hiç uğramamıştı. Günlük yaptığı işlerden bahsederken henüz onun nasıl bir çalışma ve yaşama azmi olduğunu bilmiyordum. İlk gençlik yıllarımdan beceri ve kültür modellerinden biri olduğunu ise bugün anlıyorum.

Kilim için yün ipleri kim nereden getirmiş hangi renk ve motiflerle dokunacakmış yapılacaklar listesi gibi sıralaması bile ne hoştu. Evinde olmadığı zamanlar bizim eve malzemelerini bırakanlar oluyordu. Köyün içinden ve dışından bu gelenlerin söylediklerinden anlıyorduk dokuduğu kilimlerin kendine has kilimler olduğunu.

Kilimlerdeki renklerin harmonisiyle dokundukça ortaya çıkan şekillerin ritmik ahenği onun tek başına yol alışında kendisinden geriye kalan bir iz bir sözdü belki. Renkli,



Yün eğiren kadın (suluboya çizim: Şevki Demircan)

incelikli nakış nakış bir söz dizimi, bir anlam yumağı. Daha tezgahında okunmayı bekliyordu.

Kilim kuşaktan kuşağa aktarılan sanatsal bir değer. İçinde bulunulan hal ile çözgünün atkıya yol olduğu bir dokunuş. Göçer ruhun yerleşik yaşama nakışı. Doğadan ve do-

ğal olan. Bir kınalı elde çeyiz olan yeni bir yuvada üzerinde sıcaklık ve sevgiye ve dahi çoğalmaya yer açan renk renk motiflerle bezenmiş kilimleri hayal ediyorum. Hiç birine anlam yüklemeyen eli belinde, koçboynuzu, küpe, akan su motifi, bukağı, pıtrak, el, parmak, tarak motifleri, muska, nazar boncuğu, dul al avrat otu, ejderha ve kurt ağzı, kuş, ejderha, akrep, yaşam ağacı motifleriyle kımızının dostluk ve sevgiyi, sarının nazarı, mavinin umudu, yeşilin ise ayrılığı simgelediği renklerle kim bilir hangi elde hangi zamanda dokunan ve kimden kime kalan kilimleri. Ve o kültürde anlamını bulacak olan “Hacı Meryem” kilimlerini.

Meryem nine evinde tek başına yaşasa da kızları ve torunlarıyla, pazarları kendisine uğrayan yeğenleriyle kalabalık bir ailesi vardı. Çok önceleri evinde elektrik su yoktu. İçmeye de evinin önündeki bahçesine de yaz kış çeşmeden su taşırdı. Evine su bağlandıktan sonra da çeşmeden su taşıyordu. İnsan kendi evinde sokağında nefes almış. Hiç yılmadan bir kova, bir ibrikle evinden sokağına sokağından evine yaşamı taşıyor gibiydi. Toprağın özünde bir kadındı. Bir yanda çok çalışan güçlü iradeli bir kadındı. Bir yanda yaşamdaki tevazusu akıl alır gibi değildi. Elindeki hiçbir fazlalık günlük yaşam şeklinin önüne geçmiyor değiştirmiyordu. O nesil kadınlar için en hassas konuydu israf. Misalen elektrik onun için bir israf mıydı imkânsızlık mıydı bilmiyorum zira bir gelen olmayınca hiç kullanmıyordu. Öyle ki sokak lambasının aydınlığında oturuyor eğer sönmüşse gaz lambasını kullanıyordu. İki katlı evin alt katındaki bir odasındaydı bütün yaşamı. Hayatın altındaki önü açık boşluk bile toprak zemindi. Burasıydı kilim dokuduğu yer. Yemek tabaklarını ve birkaç meyve sebzeyi merdiven basamaklarına sıralayışını hiç unutmam. Hayalimde canlanan tezgâhta kırmızılı bir kilim merdivende sıralanmış

kap kakak, yerde birkaç kara kabak, duvarda mısır koçanı, bir dizi kuru biber. Hangisinin ilahisi daha ağır basıyordu bilmem ki. Ama bir yerlerde suya ilahi okuduğu kesindi. Hacı Nine aynı zamanda bizim bahçe komşumuzdu. Mevsimine göre domates, biber, patlıcan, kabak, havuç, lahana soğan pırasa gibi sebzelerini ve uzun dallarındaki sarı çiçekleriyle bir kök sebzesi olduğunu öğrendiğimde çok şaşırdığım yer elmasını da orada yetiştiriyordu. Çok zaman sulama işini gece yapardı. Ne zaman yatar ne zaman kalkardı hiç belli değildi. Hiç durmazdı kendi işi olmazsa yevmiyeye giderdi hac için para biriktirdiğini söylerdi. Bizimkiler onun için yaratılışından güçlü diyordu. Sırtında taşıdığı beyaz dokuma torbasıyla bağdan döndüğünde biz güne yeni başlamış olurduk. Kirkit sesleriyle kilimi dokumaya başladığını anlardık.

Dedemin mesleği tarakçılıkmış. Kendisine yardım eden anneannem dişlerini açarken çark çevirme işini yapanlardan birisi de Meryem nineymiş. Mahallenin kızı olması dedemin işlerinde yardımcı olmuş olması onu bizim evde diğer komşulardan apayrı bir yere koyardı. İki kez hacca gitmiş üçüncüyü gideceğini söylüyordu (gitti mi bilmiyorum). İlk gittiğinde Kudüs’e de uğramışlar. Kudüs’ü, Mescidi Aksa’yı görmenin mutluluğuna bir daha göremeyecek olmanın hüznünü ekliyordu. Onların bir aradalığı benim için illaki konuk olduğum ulular meclisi idi. Yaşlı yalnızlıklarının sessizliğinde hep tekrar olsa da günlük hal hatır iş kayıttan sonra yaşanmışlıklar konuşulur, bizden evvel kimler gelmiş kimler geçmiş anılırdı. Menkıbeler anlatılır, Meryem nine bazen ilahi okur sonuçta her şey bir hikmete bağlanırdı. Yunus Emre’nin “biz bu ilden gider olduk/kalanlara selam olsun” gibi ölüm ahiret ana temalar olsa da yine de yaşama dair olan her zaman bir adım öndeydi.

Rızkın çoğu toprağa emekten geçermiş. Kara sabanla çift, ekim, dikim gibi işlerde ödünçle, yevmiyeyle birbirlerine kol kanat olurlarmış. Ve tabii ki imanlarıyla birlikte onların hikayelerinde umut her zaman varmış. Tarlada kara sabana güç yetirebilmişlerse yağmurun karın bereketiyle arpa/buğday bir büyük harman olurmuş. Harman yerleri varmış sığının altında toz ter içinde tanelerin bereket olduğu. El ele gönül gönüle bir gayret içinde. Tam burada düven, dirgen, badas hikâyeye eklenir sap saman olur oradan da elek kasnak çeçin ayrılışına varılmış. Bütün gayretler kimseye aman demeden yaşayabilir olmak üzerineymiş. Onlar arpa buğdayı çeçinden ayırırken “Harmanda dirgen yiyen öküz toz gördükçe büngüldermiş” ata sözünü hatırlar varsa da onların dramatik çıkarımlarını kaçırdım. Oysa onlar hiç durmaz eylemi içinde olan konuşmalara devam ederlerdi. Evlere azık arpa buğday ve samanı evlere taşır varsa ambarlara koyar yoksa çuvallarda bir köşede saklar üç beş kadın bir olup Boğaz değirmeninde un ve bulgur öğütmeye gider gelirlerdi. Bu kulak misafirliğim çocukluğumun köylülüğü içinde yıllarca sürdü gitti.

Bir yığın yaşlı kadından birikmişti hikayelerim.

Yaşamın kat kat zamana ses ve renk bıraktığı dünyada bir ayrık otunun inadı kadar da köklüydü. Duyduğum seste hep onlar vardı.

Hani dönemler vardır insanlara yön ve şekil veren savaş gibi, kıtlık gibi, salgın hastalıklar gibi. O nesil Anadolu kadınlarının yaşama tutunuşları bende onlardan kalan hikayelerin özü. Onlar kendi deyimleriyle “yokluktan var olmuş insanlarmış.” Hayat mücadelesi muhakkak ki kadınıyla erkeğiyle sürdürülen bir mücadeleymiş ama benim hikayecilerim sadece kadınlardı. Onlar, cumhuriyetin ilk yıllarında bir genç kız bir genç anne olan be-

nim ve yaşlılarımın da babaannesi anneannesi olan kadınlar. Hepsinden benzer hikayeler dinlemişizdir. Hemen hepsi küçük yaşta evlenmiş. Cumhuriyetle birlikte çocuklarını büyütmüşler. Özellikle otuzlu yıllara kadar doğmuş olan kız çocukları da bu hikâyenin devamında benzer hikayeleri yaşamışlar. Onları bir geçiş dönemi olsa da onların da hikayeleri kendinden öncekiler gibi varlık yokluk üzerine olmuş/kuruluymuş. Evin erkeğinin zanaatının olması da yoksulluklarının giderilmesinde çok etken değilmiş. Hikayelerinde dönem ve şartların izleri öylesine ağırdı ki... Mesela evin çocuklarının “açım açım” yakarışlarından başlayarak ödünç alınan undan nasıl ekmek yaptıklarını anlatmaları o dönemin en belirgin özelliğiymiş.

Meryem nine şahsında, O günün kadınlarına bugün buradan bakınca gördüğüm yalnızca kaynakları sınırlı değil ihtiyaçları da sınırlıymış. Aza kanaat etmek ise onların hakikati imiş. Öyle ise elinde olanın kıymetini bilmek lazımmış. Bu onların yaşam şiarı olmuş. Bana onlara dair kalan çıkarım ise emek ve ölçü dahilindeymiş yaşamları. Bilirim bu kıymetli kadınlar birer cevherdir. Her bireri yaşama sanatının iyi birer öğrencisi ve aynı zamanda öğretmeni olmuştur. Buna rağmen ne yazık ki toplumun değişimlerinin biraz gerisinde kalmışlar. Kalmışlar çünkü bu güzel insanlar en başta okur yazar değildiler. Devletin kayıtlarına dahi isimlerini okuyup yazamayan imza yerine parmak basan cahiller olarak geçtiler. Oysa onların yenilikleri kavrayışları olumlu ya da olumsuz tepkileri gayet mükemmeldi. Bir şehre gittiklerinde o şehirden gördüklerini aktarışları ise bunun en güzel örneği idi.

Yaşama azminin, çalışmanın, tutunmanın, inancın ve ahlaki değerlerin üzerlerinde yıldız gibi parladığı güzel insanların

Hepsine sevgi ve saygı ile rahmet olsun...

ATALARIMIZIN SİLAHI: “YATAGAN KILICI” ve KÜLTÜREL MİRAS

MUSTAFA KARAKAYA

Hüseyin Can usta Yatağan kasabamızın en önde gelen ustalarından. Atölyesinde çakı, bıçak, yatağan kılıcı, makas çeşitleri: bıyık, ev, terzi, naren-ciye, bağ, teneke, pense... ve sipariş üzerine özel isteklere göre kesici el aletleri yapıyor. Hüseyin usta ile sohbetimizde yatağan kılıcı yapımının bir kısmına şahit olduk. Size sohbetten bir bölüm sunuyorum.

“Ben Hüseyin Can,1938 doğumluyum. Babam Mehmet Can eski demircilerden, demirci ustalarındandır.

Bu Zanaatı babam dedesinden almış öğrenmiş, dedesi babasından, babası dedesinden.

Yani bu sanat, Osmanlı’ların beylik zamanından, buraları Rumlardan temizleyen Yatağan-baba, Osman(bey)gazi, Abdi bey Sultan esas temeli onlar.

Osmanlı Sultanları zamanında bu köyde barutçuluk hâkim, hatta Osmanlı ordusuna Yatağan’dan çok miktarda barut üretilmiş ve gönderilmiştir.

Fatihin toplarından atılan barut Yatağan’dan çıkmıştır. Ondan sonra tüfekler çıkmış icat edilmiş, silahlar icat edilmiş, av tüfekleri çıkmış ama barut Yatağan’dan gitmiştir. Yani Yatağan; tarihiyle, ismiyle her şeyi ile çok eski tarihlere dayanan bir belde.

TARİHE YOLCULUK

Yatağan demek, bizim ecdadımız olan ve burada metfun bulunan Osmangazi hazretlerinin harp taktiğinden gelmiştir. O harbe çıkacağı zaman düşmana hücum etmeden bir yerde yatarmış. Orduyu gizli bir yere yatırır ayakta durdurmazmış. Ekseri bu taktiği kullandığı için Yatağan ismi oradan kalmış.



Hüseyin Can atölyesinde Yatağan kılıcı yapıyor

Bu sayede oradan gelme Yatağan. Yani o sultanların, kumandanların taktiklerinden lakaplarından(isimlerinden) kalma. Aklım erdiğinden beri bu demirciliğin içindeyim. Babam valideyle birlikte bıçak, makas vesaire yaparlardı neyse. Ben 12 yaşında başladım çekiç vurmaya o zaman demir yok şimdi ki gibi demir ne aramış. Efendim kısık deriz biz, Bozkurt tarafında eskiden Rumların Tren yolu varmış, o raylardan söküp getirirlerdi. O raylardan sökölüp gelen ray demirlerini evvela ısıtır döver ezeriz ondan sonra böyle balyozla vura vura çubuk yaparız, ondan sonra döver bıçak yaparız.

Ben evin büyüğüyüm o zaman benden sonra tabi sırayla herkes üzerine düşeni yapıyordu. Hepimiz de demirciyiz babam rahmetli sabah namazından sonra, ateşi yakar bizleri kaldırır, Besmele çeker başlarız dövmeye.

Evvela demiri ezeriz doğrulturuz. Bir de Yunan demiri vardı oluklu böyle. Bu Afyon hattında eskiden Atatürk'ün zamanında Yunanlıların tel örgülerinden söküp getirirlerdi bizim yolcular, onları böyle düzeltiriz. Üç çubuk yapardık ondan o üç çubuktan 10 - 11 bıçak çıkardı onları döverdik.

1958 yılında asker oldum, 1958 yılına kadar demircilikten ne öğreneceksek aşağı yukarı hepsini öğrendik. Yani babamızın ne yapabildiğini, biz hepsini aldık Askere öyle gittik.

Askerdeyken nişanlandım, iki sene askerlikten sonra geldim. O zaman tabi sanat biraz daha ilerlemişti.

YATAĞAN TEKNOLOJİ İLE TANIŞIYOR

Motorlar çıkmış gaz motorları filan eski o çarklar iptal edilmiş, gaz motorlarıyla, zımpara taşları, keçeler çıkmış, parlatmak için "aşkı" dan kurtulmuşuz efendim bunlar gelişti.

E artık tabi biz de o gelişen teşkilata uyduk. Ve 1959 da da elektrik gelmiş köye büyük jeneratör vasıtasıyla bu sefer de motorlar kalktı elektrik motorları girdi eski gaz motorları-

nın yerini onlar aldı. Şimdi daha tabi modern daha güzel aletler var makineler var.

Sonra 1960 senesinin 6. ayında ben askerden geldiğimde bu köyde daha demire delik deecek matkap yok. Sene 1960.

Hepte eski usul 500-1000 sene önce çekiç ile vurma ile bıçakların sapı deliniyordu. Yoksa bir alet yapacaksın bir kalın demire delik deleceksin mümkün değil.

Ben İzmir'de askerlik yaptığım için sanata da merakım var bize lazım olacak şeyleri ben çok gezerdim orda. Bir matkap gördüm orda Hollanda malı Derbey marka o masanın üstüne konan çevrilen cinsten. Bunu babamdan para isteyip hemen alayım dedim, istedim ondan 50 lira para göndermiş yetmedi velhasıl alamadım.

Terhis oldum geldim, burada valideyle ikimiz çalıştık 500 lira para kattım cebime çek babam İzmir evvela o matkabı aldım. Çünkü o bana çok lazımdı. Eeee uç... uç ta yok, dedim adama bunların ucu yok mu? Var dedi birkaç takımda uç aldım oradan getirdim buraya.

Ooo, o gelince iş bambaşka oldu yani sanatta bir adım attık.

Tam o sıralarda Mollabekirlerin Hacı İsmail Dede vardı tüfekçi. Bu adamlar eskiden İngiliz Yunan harbinde ordunun toplarını silahlarını tamir ederlermiş. Çok güzel silah yapardı, çok güzel tabanca tamir ederdi.

O adam halen o zaman tamirle uğraşıyordu bende zaman zaman gider bakardım. Bir gün böyle çok dikkatli bakmışım herhalde, gözlüğünün üstünden beni şöyle süzdü; "sen hırsızsn" dedi!.. Niye dedim? "Sen sanatı çalışıyorsun" dedi.

Ee öğrenelim dedim ben "tamam öğren" dedi.

Bir tabanca, av tüfeği yapmış kundağına bir vida deliği deecek eskiden dedelerimizin usulü ile böyle yaylı -kiriş yaylı- ağaçtan şöyle tekerden bir uç yaparlar böyle sürte sürte delerler. Bıçakların sapını filan öyle



delerler kemikleri, tüfeğin kundağını onunla deleceğim diye uğraşiyor.

Bir gün akşama kadar delmiş daha bir cm yok ucunu kendi yapıyor. Baktım baktım Hacı Dede dedim ben, “ne var” dedi. O deliği ben çabuk delip geleyim dedim. “Neyle deleceksin dedi?” Ben dedim bir matkap getirdim çabuk deliyor dedim ben “ha al” elime verdi hemen zaten usanmış yorulmuş.

Hemen götürdüm eve çabuk 5 dakikada deldim geldim. Afalladı (gülüyor) baktı “neyle deldin sen bunu dedi?” Ben, dedim bir matkap getirdim çabuk deldim onunla “he dedi alet çıktı ustalık bitti” dedi.

YATAGAN KILICI YAPALIM

Kılıç yapma meselesi aklıma düştü bir gün bir komşunun vardı eskiden kalma Osmanlı zamanında yapılma üzerinde gümüş işlemeli beyit vardı o beyit ne diyordu biliyor musun?

“Allah’a kul olduk kâlû belada bu yolda verilmiş ikrarımız var bir lokma ekmek için bu dünyada kula kul olmamak için kararımız var.” Bu yazı bana o kılıcı yapma hevesi verdi.

Bu kılıcı yapacağım dedim şimdi iki unsur var kılıccılıkta veya demircilikte diyelim; birisi çok eskiden demir bulmak az olduğu için hayvanların nalını -eskiyen düşen nalları- toplayıp ocakta dövüp dövüp uzatıyorlardı. Ne kadar uzuyorsa 5 cm 10 cm birini daha dövüyorlar onu da uzatıyorlar bu sefer onları birbirlerine ekliyorlardı. Bir daha ekliyorsun

bir daha ekliyorsun derken 1 m. yapıyorsun dört köşe bir metre çubuğun olmuş oluyor.

Bu kılıcın arkasına kullanılıyor. Onun ağzına birde çelik kaynatıyorsun çubuğun ağzına çelik ocakta eriterek o çeliğin, kılıcın ağız tarafına getiriyorsun yumuşak tarafı arkasına geliyor oda mukavemetli oluyor yani eğilebiliyor kırılmıyor.

Evvela çeliğini buluyoruz hazırlıyoruz kesiyoruz. Ondan sonra ocağa koyuyoruz. Evvela bu ağzını inceltiyoruz. Sonra bu sırtını ayarlıyoruz. Sırtı deyince yatağan kılıcının sırtında mutlaka bu kan oluğu vazifesini gören ve sağlamlığı veren ön uçtan sapa doğru bakınca “T” harfi görünüşünü veren yivli kısım diyelim, aşındırılan kısım olmalıdır. Şekil meydana geldiği zaman atıyoruz soğutuyoruz. Soğuduktan sonra sap kısmı ayarlanıyor. Ondan sonra bu tesviyeye giriyor. Çünkü çekiçten çıkınca olmuyor ki. Tesviyeye giriyor ya eğyle ya da zımparayla güzel şeklini aldıktan sonra buraya oyma yazıları oyuyoruz. Su verilmeden önce oluyor bunlar su verdikten sonra olmaz ondan sonra tekrar ocağa katıyoruz. Bu yazıların içini sarı kaynak ile dolduruyoruz.

YALIMI SÜSLEYELİM

Süslemeler dediğim gibi iki çeşit olur birisi asitleme, birisi de oyma şekliyle olur o eski usul çok eski onu oyacaksın kalemle yazıysa yazı şekilse şekil resimse resim onun için de birde kıymalı metallerden eriterek dolduracaksın ki o parladığı zaman orda ayrı bir süs versin.

Ondan sonra tekrar zımpara tesviyesine girer efendim parlatır sürteriz. Ondan sonra sulamaya girer – sertleştirmeye - bunu olduğu gibi buradan bu tarafa ocakta ısıtıyor,



Yeni yapılan iki yatağan siyah manda boynuzu, öbürü koç boynuzu

sertleştirme yağı var içinde eskiden su kullanılıyordu şimdi yağa batırılıyor. Oradan çıktı mı artık bu olmuştur bir çelik bu eğilmez eğersen kırılır vurulmaz vurursan kırılır ne yapacaksın? O zaman kullanma şeklindeki kıvam neyse oraya getireceksin.

Bunu arkadan başlarım ısıta ısıta ağzını ıslak bezle silersin çünkü buranın suyu kaçmayacak arkasını kaçıracaksın, sırt yatağana dayanaklılık verir, burasını kaçırmayacaksın. Bunu böyle ayarladın tam normale geldiği zaman suya batırırsın.

KILICIN SAPI DA GÜZEL OLMALI

Ondan sonra parlatmaya girer parlatırsın ondan sonra bu önlük kısmı olur şu önlük yapılır. Önlük yapıldıktan sonra sap yapılır bunu artık hangi boynuz varsa bu keçi boynuzu olabilir, koç boynuzu olabilir, ağaç olabilir ama en güzeli manda boynuzu oluyor. Münasip bir boynuz buldun mu bunu ocakta ısıtırsın biraz yumuşar o şu şekli aldırırsın iki demir arasına kıştırıp soğutursun soğuduktan sonra yine ayrı bir tesviye geçer buraya monte edersin.

Montajdan sonra eğyle törpü ile bu son şeklini aldırırsın efendim yine yağlı su yaparsın parlatırsın sapı olmuştur artık. Ondan sonra birde kılıf şekli olur bunun kılıfı olur ağaçtan oda kılıcın özelliğine göre, kendine göre ayarlanır.

Şu anda kasabamızda ekseri bıçak üzerinde duruluyor bıçak ve makas, makas dediğimiz bağ makası, üzüm makası, mandalina makası-narenciye makası gibi çeşitleri var. Bunların içinde çok kalitesi olan var, çok adi olan da var. Kaliteli olan bunu biz yapıyoruz tanesi 30 kat fiyatla satılıyor. Diğer ustalar yapıyor 1kat fiyatla satıyor mesela aradaki farkı sen ölç. Malzeme aynı malzeme, işçilik aynı işçilik ama kaliteyi verme meselesi ayrı konu.

ÇELİĞİ BİZ YAPALIM

Tabii ki bugünkü piyasaya ayak uydurabilmenin bizim açımızdan çok zor olduğu aşikâr neden dersin biz daha henüz malzemeyi ucuza temin edemiyoruz.

Malzeme bizde pahalı, malzeme pahalı olunca ne kadar çok üretim yaparsak yapalım değeri yüksek oluyor. Bugün dünya piyasasını Çin zapt etmiş vaziyette neden; malzemeyi ucuza temin ettiği için. Bir ikincisi işçiliği; adam herkesi çalıştırdığı için işçiliği çok ucuza mal ediyor. Yani işçilikte paylaşım var, Çin bu taktiği kullanıyor. Biz bunu yapamıyoruz bizim Yatağan malının daha aynı sisteme aynı değere aynı sarfiyata getirmek için başta devletimizin ve büyük sanayimizin yolu çok. Çünkü bugün paslanmaz çeliği biz Fransa'dan Amerika'dan ve Almanya'dan alıyoruz. Madeni biz veriyoruz çeliği oradan geliyor yani topraktan çıkıp da bizim kendi üreticimize ustamıza getiremiyor. Önce Avrupa'ya gönderiyoruz madeni orda hazırlıyorlar getiriyorlar bize pahalı satıyorlar. Bir de karaborsa eline geçiyor hâlbuki şirketleşme, kooperatifleşme, yardımlaşma gibi kurumların kuruluşları Türkiye'de çoğaltmak lazım ya bunları iyi denetimden geçirmek lazım.

ÇOK ÇALIŞMALIYIZ

Değerli ustalardan faydalanmak lazım bunları yapmak içinde herhalde bir resmi veya daha bilgili mühendislere ihtiyacımız olsa gerek. Şimdi ben âcizane ne yaptımsa üşenmeden yorulmadan emek çekerek her şeyi yapıyorum...

Bir tamire makas, bıçak varsa(getirdilerse) ona bile emek çekerim neden; adam benim işimden memnun olursa beni arar bir ikincisi ben 5 tl. ye yaptıysam o 10 atar gider fazlasıyla para verir. Parada da biz yine iktisat ederiz yok bu kadar yeter deriz adam çok memnun olur.

Onun için beni herkes az çok bilir mesela Hüseyin Can dedin mi ha beni tanımasa da adam benim malımı tanıdığı için “iyi makas yapıyor” der” iyi bıçak yapıyor” der “iyi yatağan kılıcı yapıyor der, iyidir der.

YARINA NE KALACAK?

Elhamdülillah malımız her yerde de satılır kaç para olursa olsun. Bu sanat bizden sonra evlatlarımıza torunlarımıza gelecek neslimize aktarabilmek için baya bir gayret sarf ediyoruz.

Onun için bunları hem tahsil hem sanat yönüyle geliştirme gayreti içindeyiz. Şimdi Yatağan'ımızın ileri tarihlere kadar hatırlatmak efendim tanıtmak bakımından biz Yatağan'lılar olarak sanatımızı geliştirmeye bakmak lazım.

Gelen nesillerimize öğretmemiz lazım, geçmişteki bizim aklımızın erdiği bundan 50 sene 60 sene önceki hatıraları anlatmamız lazım ki onlar da dedelerimiz söylemiş dedelerimiz şöyle çalışmış şundan böyle malzeme kullanmış şöyle alet yapmış diye yine gelecek nesillere anlatması lazım.

Ve böylece de Yatağan kültürünü ileriye kadar son zamanlara kadar hatırlatılması lazım. Benim tavsiyem Yatağanlı olarak biz halkımıza mümkün mertebe faydalı olmaya çalışıyoruz. Gelen herkesin derdine derman olmaya çalışıyoruz. Herkese tavsiyemiz de kaliteyi elden bırakmamalarını, efendim Yatağan'ı körletmemelerini sanatı bilhassa körletmemelerini daha kaliteli daha namlı daha şöhretli işler yapmalarını tavsiye ediyorum”.

(Anlatan: Hüseyin Can. Temmuz 2013.Yatağan. M. Karakaya)

Hüseyin usta, istenen her çeşit kesici alet yapıyorum dedi. Bunların çoğu aile geçimini sağlamak için ama zaman zaman yeni kesici alet denemeleri de yapıyor. Bence en önemlisi ise unutulmaya yüz tutmuş yatağan kılıcını eski geleneksel usulle yapmasıdır. Ellerine sağlık bu usulle yaptığı bir yatağan kılıcını bana da yapıverdi. Benim için ne büyük mutluluk oldu. Kendinin yukarıda belirttiği gibi yaptığı işler uyduruk olmadığından emeğine ne kadar istese hakkıdır diyorum. Bir şey daha diyeyim: Sanatını daha doğrusu yaptığı işi hakkınca yapanların yaptığı malı hakkınca değerlendirmelidir.

UNESCO diye Birleşmiş milletlere bağlı bir kuruluş var. Türkçe söyleyişle Birleşmiş Milletler Kültür Sanat Komisyonu, bu kuruluşun her yıl ülkelerin Kültür ve Turizm Bakanlıklarınca önerilen kişilere “Somut olmayan Kültür Mirası”nı yaşatan kişilere ödüller veriliyor. Hatırınıza getirmek için hemşerimiz, Kefe yaylası şenliklerimiz şereflendiren Çamelili üçtelli saz ve çam düdük yapan ve çalan Hayri Dev amcamız rahmetli. Yine Yatağan kefe Yaylası ve Bıçakçılık festivalimizin iki yıl ağalığını yapan, kasabamıza güzel bir park ve çini çeşmeler kazandıran Çini ustası dostum Sıtkı Olçar ile Terzi Ömer Borucu'nun çok sevdiği Âşık Şeref Taşlıova bunlardan bir kaçıdır. Peki, gelenekli “Türk kılıcı yatağan” yapan Hüseyin Can usta bu ödülü hak etmiyor mu? Değerli yöneticilerimize hatırlatmış olalım. Onların gözünden kaçmış veya önemini kavratamamışız demek ki.

Değerli Yatağan dergisi okuyucularımız, Yabancılar “Ğ” harfini kullanmadıklarından ve kasaba-mahalle adımızla karışmaması için böyle niteledim. Yatağanımızı önemseyelim, bilemeyen ve tanıyamayan dostlarımıza tanıtalım. Yaşayan ve yaşatılan değerlerimizi koruyalım, unutmayalım unutturmayalım.

(Ocak 2022. M. Karakaya)

ERGUVANLAR ÜLKESİ TUNUS

KAMİL GÖKALP



(Geçen sayıdan devam)

SİDİ BOU SAİD:

Başkent Tunus'a yarım saatlik bir mesafede, Kartaca'nın komşusu olan, kapıları ve pencereleri mavi boyalı, duvarları beyaz badanalı, Akdeniz kıyısında turistik tatil ve eğlence şehridir. Hemen hemen bütün evlerin duvarlarından özellikle erguvan olmak üzere sarkan çiçekler, asma yaprakları ve daracık sokakları ile tipik bir Akdeniz kasabasıdır. Sokaklarda yürürken çocuklar için getirdiğimiz hediyeleri rast geldiğimiz çocuklara verdik. Giydirdiğimiz tişörtler, şişirerek ellerine verdiğimiz balonlarla çocukların gözleri parlıyor, diğer yandan ebeveynleri bizlere teşekkür ve dua ediyordu.

Körfezi tepeden gören yamaçta kahve molası ile manzarayı seyre daldık. Hakikaten çok güzel ve harika bir yer. Bu şehir ve bu yamaç Tunus'a gidenlerin özellikle gün ba-

tımında Akdeniz'i seyretmeleri gereken bir alan. Kahvemizi içerken yan masada oturanlar ile sohbete başladık. Libya'dan gelen ve petrol ticareti ile uğraşan yeni dostlarımıza, Libya'nın durumu hakkında soru sorduk. Kaçmak cevapları ve bu konulardaki tedirginlikleri dikkatten kaçıyordu. Burada özellikle hediye takdim ettiğimiz iki aile ile uzun süre selamlaşmalarımız devam etti. Akşam manzarası ve dar sokaklarda hoş kokular içerisinde gezimizin keyfini sürdükten sonra eve dönmemiz gerektiği için ayrıldık.

Programımız gereği sabah kahvaltımızı ve akşam yemeklerimizi rezidansta yıyorduk. Mihmandarımız sabah erkenden geliyor, sonra izin alıp çıkıyor bir süre sonra tekrar geliyordu. Ne yaptığını sorduğumuzda; bizim kalktığımızı gördükten sonra sabah kahvesini (espresso) içip geldiğini söyledi. Ve öğleye kadar yemek yemiyordu. Atletik olan dostumuzun her sabah kahvaltısı buydu. Tunus'ta sabah kahvesi genel bir adet olduğunu da öğrenmiş olduk.

MANASTIR:

Ribat veya El-Ribat Kalesi diye anılan kalesi ile meşhur ve Akdeniz'e hakim bir şehir. Kale Tunus'un fethinden sonra inşa edilmiş. Yaz aylarında, festivallere ev sahipliği yapan şehir ve kale, turizm mevsimi başlamadığı için turist olmaması sebebi ile çok sakindi. Kalenin içerisinde ve surlarda dolaşarak, hollerde farklı farklı düzenlenmiş sergileri rahatlıkla seyrederek doyusuya vakit geçirdik. Bir yandan da görevlilerle sohbet ederek küçük hediyeler takdim ettik. Birçok fantastik alanları sebebi ile bazı filmlerin çekimlerinde doğal sahne olarak kullanılmış. Kale saat 09 - 19 saatlerinde açık olup, cuma günleri kapalıdır.

Tunus'un kurucusu Habip Burgiba'nın çok geniş bir alanda inşaa edilen müze ve kabrine ziyarete gittik. Camii ile müze yan yana, Burgiba ile ilgili eşyalar sergilenmektedir. Ancak müzeye pek rağbet gösteren olmaması dikkatimizi çekti.

Alanda deve üzerinde kısa bir tur attıran deveciler bulunmaktadır. Tur çok kısa olduğu için pek cazip gelmedi. Ancak bir arkadaşımız deveye binmek istedi. Fakat deve yaşlı olduğundan mıdır, kalkmakta zorlandı. Bu da bize güzel bir anı oldu.

EL-CEM:

Gezimiz, Akdeniz kıyısı boyu devam etmekteydi. El-Cem, Tunus'un tarihi geçmişini yansıtan en önemli yerleşim bölgelerinden birisidir. Özellikle amfi tiyatro ve müzesi çok önemlidir. İtalya Roma'da bulunan meşhur Colosseum (Kolezyum)'un benzeri plana sahip, MS 3 yüzyılda inşa edilen yapı halen ayakta. İçeride bölümler halinde yenileme çalışmaları devam etmektedir. Tiyatronun alt kısımlarında geçit yerleri, yürüyüş koridorları, esir odaları, açık tuvaletler bulunmaktadır. Yaklaşık 30.000 – 35.000 kişi kapasiteli arenada gladyatör dövüşlerinin izlendiği sahne mevcuttur.

Amfi tiyatrodaki girişler ücretli. Ancak aynı bilet ile müzeye de girilebilmektedir. Müzede Roma dönemine ait heykeller, mozoleler, mozaik resimler, silahlar bulunmaktadır.

Amfi tiyatronun yakınında çok güzel ve mistik bir cami bulunmaktadır. Caminin avlusunda atıl durumda mermer bir blok üzerinde güneş saati gördüğümüzde çok şaşırdık. Önceleri namaz vaktini bu saatten tespit ediyorlarmış. Camiden çıktıktan sonra sokaklarda gezmeye başladık. Bir esnafa uğradık. İşlerinden sohbet ettik. İki çocuğu olduğunu söylediğinde kendisine evlatlarına götürmesi için hediyeler verdik. Gözleri yaşararak; "bugün evlatlarım çok ama çok memnun kalacak, kalpleri memnun olacak" dediğinde bizlerde mahzun olduk. Çünkü imkanları sıkıntılı insanlar. Rasgeldiğimiz çocuklara hediyelerimizi verdik. Bir evin önünde oynayan kız çocuğuna hediye verirken annesi geldi. Türkiye'den geldiğimizi söylediğinde çok memnun oldu ve bize pasta ikram etti. İyilik eden iyilik bulur sözünü bir kez daha yaşamış olduk.

HAMMAMET:

Tunus'un çok güzel tatil merkezlerinden birisi. Mavi denizi, iki üç katlı beyaz badanalı evleri bulunmaktadır. Kasabanın merkezinde tarihi çarşıları, faytonlar ve özellikle Hanibal'ın filleri ve üzerinde askerleri olan heykelleri bulunuyor. Turizm mevsiminde olmaması cihetiyle çarşılar oldukça sakindi. Tarihi Çarşı içerisinde hediyelik eşyalar, yerel giysiler satan işyerleri ve kafeler bulunmaktadır. Bir kafede içtiğimiz taze meyve suyunda Kuzey Afrika'nın fantastik lezzetini tekrar tatmanın hazzını yaşadık.

Yolculuğumuz sırasında bir petrol ofisinde kahvaltı yaptık. Afrika ve Arap Yarımadası'nda yol kenarlarında petrol ofislerinde kahvaltı salonları bulunmaktadır. Daha önceki gezilerimiz Fas ve Mısır'da da bu tür yerlerde kahvaltı yapmıştık. Genellikle hamur işleri ve yöresel ürünler yiyebilirsiniz. Yolculuğumuzun esnasında Tunus Türkiye Büyükelçiliğinden telefonla aradılar. Bizi ziyarete beklediklerini belirttiler. Tunus dışında olduğumuz için ertesi günü saat 15 gibi müsait olacağımızı beyan ederek ziyaret için mutabık kaldık. Hammamet dönüşü öğle yemeğimizi yol kenarlarındaki kasaplarda yemeğe karar verdik. Ülkemizde olduğu gibi değil, kasap bir



kurban kesiyor ve taze taze talep edenlere satıyor. Ayrıca lokantası da varsa bir miktarını müşterilerine pişiriyor. Basit ve salaş tabir ettiğimiz gibi bir lokantaya girdik. Kasabın adı Yasin'miş. Ahmet Demirkundak kasaba bir Yasin-i Şerif okudu. Hoş bir sohbete vesile oldu. Salata kültürü olmayan ülkede yemek pişerken salatamızı da kendimiz yaptık. Yemek muhabbet derken akşam karanlığı bastırdı. Tekrar Tunus'taki evimize döndük.

Ertesi gün saat 15'te planlandığı gibi Tunus Büyükelçiliği'ne gittik. Kısa bir beklemeden sonra makama alındık. Tanışma faslından sonra Sayın Büyükelçi çaylarımızı bitirmeden ayağa kalktı, biz de ayrılmak zorunda kaldık. Denizli Valisi'nin arkadaşı olduğunu, selamını iletmemizi ve sahiplenmemizi tavsiye etti. Sonuç olarak, ne Denizli Valisi görevde kaldı ne de Sayın Büyükelçi!

Programımızın planlı görüşmelerinden olan Nahda Partisinde Raşit Gannuşî ile görüşmeye gittik. Daha önceden randevu ta-

lebimiz olmuştu. Parti binası çok kalabalıktı. Raşit Gannuşî, Tunus Nahda Partisi genel başkanı ve Tunus meclis başkanıydı. Entelektüel kimliği ile de gıyaben tanışıyorduk. Danışmanı ile görüşmemiz esnasında yerel seçimler dolayısıyla programlarının yoğun olduğunu, ertesi gün öğle saatlerinde görüşebileceğimizi belirtti. Programımızın kısıtlı olması sebebiyle imkan olmayacağını, selam ve hürmetlerimizi iletmelerini rica ederek ayrıldık. Tekrar medinaya doğru hareket ettik. Yol kenarları boyunca duvarlarda sık sık grafiti resimlerini görebilirsiniz. Gençlerin özellikle heyecanlarını boşaltmaları için belirli standartlarda grafiti yapmalarına izin verildiğini öğrendik. Olağanüstü hal devam ettiği için bazı yerlerde resim çekmek için güvenlik güçlerinden izin almanız gerekiyor. Habib Burgiba Meydanı'nda İçişleri Bakanlığı bulunuyor. Bakanlık önü dikenli tellerle gerilidir. İsmail Muhlîs meydandan birkaç kare resim çekerken bir anda polisler yakaladı. Resim çekmenin yasak olduğunu resimleri

silinmesi gerektiğini ve ifade almak için karakola gitmemiz gerektiğini söylediler. Türk Vatandaşı olduğunu öğrendiklerinde sadece resimleri silerek serbest bıraktılar. Tunus sakin bir ülke olmakla birlikte halkının üzerinde sanki bir baskı olduğu hissedilmektedir. Her yerde olduğu gibi burada da müstekbirler ve muhafızlar görülmektedir.

Tunus'un sloganı; "özgürlük, haysiyet, adalet, düzen"dir (Hürriyah, Karama, Adalah, Nizam).

İki günlük bir zamanımız kaldığı için ertesi gün Ahmet Demirkundak ile ürün tanıtımı yapmak için tekstil pazarına ziyarete gittik. Öğle yemeği için Ramazan Özçağlayan'ın Tunus'ta ki arkadaşlarının davetine icabet ettik. Bizleri Tunus Körfezi'nde güzel bir lokantada ağırladılar. Türkiye'den misafirlerle Tunusluların ticaret görüşmeleri vardı. Bizleri ayrı masada misafir ettiler. Garson bize Sayın Abdullah Gül'ün ve Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın da geldiğini belirtti. Yemek sonrası Tunuslu dostlarımız bize çölde safari turu ve Star Wars film platosu ziyareti olacağını söylediler. Fakat az bir zamanımız kaldığı için teşekkür ettik ve kendilerine hediyelerimizi takdim ederek helalleşerek vedalaştık.

Cuma namazını Zeytuna Camisi'ne eda etmeye karar verdik. Fakat Cuma hutbesinin çok uzun okunduğunu (yaklaşık iki saat gibi) mihmandarımız söyledi. Biz de Hammouda Camii'ne kılmaya karar verdik. Namaz sonrası imam ile sohbet ettik. Bize, Türkiye'ye çok hayırlı dualar etti. Ayrıca caminin mihraptaki mermerlerinin Türkiye'den geldiğini söyledi.

Tunus tarihinde ıslahatçı bir idareci olan Hayrettin Paşa'nın Tunus'a kazandırdığı Medreset-ül Sadıkiyye'yi ziyaret ettik. Medrese bizdeki Galatasaray Lisesi muadili bir mektep. Tunus'taki birçok önemli şahsiyet bu medresede yetişmiştir. Gayet otoriter duruşlu Müdüre Hanım'a rica minnet derdimizi anlattık. Hediyelerimizi takdim ettik ve ancak birkaç kare fotoğrafı belirli alanlarda çekmemize izin verdi. Medrese'nin girişinde büyükçe bir Hayrettin Paşa'nın at üstündeki resmi bulunmaktadır. Müdüre hanımın oda-

sında eski ciltli eserleri görünce ne olduğunu sordüğümüzda; medresenin talebe kayıt defteri olduklarını ve ilk kayıttan beri işlendiğini söylediğinde çok şaşırdık.

Bab-el Bhar (Fransız Kapısı) kemerinden girince eski yollardan medinaya ve merkezinde bulunan Zeytuna Camisi'ne ulaşılmaktadır. 732 yılında inşa edilen Caminin alanı 500 m2dir, dokuz giriş kapısı bulunmaktadır. Caminin avlusunda kare şeklinde minaresi dikkat çekmektedir. Birçok alimin yetiştiği camiinin alt kısmındaki merdiven basamakları insanların buluşma noktası ve gençlerin toplanıp sohbet ettiği mekan haline gelmiş. Medinada uzanan dar ve taş döşeli yollar bulunan çarşılar hep birbirine bağlıdır. Bir noktada halıcılar çarşısında, duvarlarında Osmanlıdan kalma eserlerin bulunduğu ve şehri tamamen görebileceğiniz seyir terası bulunan eski bir hana girdik. Arabi desenlerle süslü fayanslarla bezeli binadan şehrin her tarafı görülmektedir. Bu geziler esnasında kucığında küçük bir çocuğu olan bir beyefendiyle selamlaştık. Çocuğa ve kendisine küçük bir hediye verdik. Hemen yakınında bulunan bir hanımı gösterdi. Muhtemelen eşi olan hanımı da hediyemizi verince kim olduğumuz sordu. Türkiye'den gelen gönüldaşlar olduğumuzu söylediğimizde, gözleri dolarak "sizler ve milletiniz çok hayırlı insanlarsınız. Allah sizleri insanlığın başına geçirsın" mealinde dualar etti. Kucaklaşarak ayrıldık.

Yemekleri bizim damak zevkimize çok uygun gelmiyor. Hurma, kuskus, şakşuka, yağda yapılan hamur işleri, naneli çay çok yaygın. Hele öğrencilerin zevkle yediği lavaş içerisinde bol baharatlı yumurtayla karışık bir yemeği tadan arkadaşlar uzun süre rahat edemediler.

Tunus'a ayak bastığımız günden ayrılacağımız güne kadar bize 7/24 mihmandarlık eden ve hala görüştüğümüz Najeh Hacha kardeşimize teşekkürlerimizi bildirerek helallik diledik. Kartaca Havalimanı'ndan hüzünlü bir şekilde güzel anılarla ayrıldık.

Gerçek Bir Osmanlı Efendisi KERİM AYDIN ERDEM

İRFAN ÜNVER NASRATTINOĞLU



2003 yılının temmuz ayında yaptığımız Kırım seyahatinde Kerim Aydın Erdem de vardı. Her zamanki sakın davranışlarının yerini, zaman zaman sinirlenerek, çevresinde bulunanları azarladığını görmüş, bir anlam verememiştim. Huzursuzdu. Bunu çeşitli şekillerde yorumlayanlar vardı ama, ekim ayında Denizli’de düzenlenen etkinlikler için O’nun doğum yerine gittiğimiz zaman bir gün bana; “İrfan’cığim, çok mu zayıfladım? Öyle söylüyorlar da...” diye bir soru yönelttiğinde, içimde, acı gerçekle ilgili kuşkular belirmişti. Ama moral vermek için, “Kerim’ciğim, sen her zaman böyleydin” demiştim. Sonraki günlerde sık sık hastaneye gidiyor; bir ta-

Kerim Aydın Erdem ve İrfan Ünver NASRATTINOĞLU Denizli’de, Özyay Gönüm heykeli önünde.

kım kontroller yaptırdıyor; zaman zaman kısa süreli yatıyordu. Kimi zaman bizzat arayıp, durumunu öğreniyordum; kimi zaman da Abdullah Satoğlu, Hüseyin Yurdabak, Ahmet Tufan Şentürk gibi şair dostlarımızdan bilgiler alıyordum.

Kerim’le daha çok evinden arıyordum, ama bir gün ev telefonundan ulaşamayınca,, cep telefonundan aradığım ve hastanede yatmakta olduğunu öğrendim. “Yahu arkadaş, hastanede olduğunu neden bildirmiyorsun?” Deyince bana; “Öyle bir kural mı

var?!” diye cevap vermez mi?...

Denizli’de kurulan Egeli Yazarlar ve Aydınlar Derneği’nin en büyük destekçisi Kerim Aydın’dı. Derneğin genel kurul başkanlığını yapmış; düzenlenen etkinlikleri yürekten desteklemişti. Hazırlık çalışmalarına hasta yatağından destek verdi; ama maalesef 2004 yılı etkinliklerinde bulunamadı...

KİMDİR?

Kerim Aydın Erdem, Denizli’nin Acıpayam İlçesine bağlı Yeşilyuva Köyü (Beldesi)’nde, Müftüler Sülalesinden Öğretmen Halil Nigari Bey ile Feride hanımın oğlu olarak 26 Eylül 1936 Tarihinde dünyaya geldi. İlk öğrenimi Yeşilyuva’da, orta öğrenimi Denizli’de tamamladıktan sonra girdiği, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümünden 1956 yılında mezun oldu. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, 1964 yılında metin yazarı ve prodüktör olarak TRT’ye girdi. Şef Prodüktör, Eğitim Yayınları Şube Müdürü, Program Müdür Yardımcılığı, Program Müdürü, Personel Daire Başkan Yardımcılığı, Radyo Dairesi Başkanlığı, Televizyon dairesi Başkanlığı ve Genel Müdür Yardımcılığı gibi önemli görev basamaklarını adım adım çıktı ve 1989 yılında Genel Müdür oldu. Böylelikle, TRT gibi çok önemli bir Devlet Kurumunda, en alt kademedен zirveye yükselen tek adam olarak tarihe geçti.

Dört yıl süren TRT Genel Müdürlüğü süreci içerisinde “Günaydın”, “Ocakbaşı”, “Ruh Sağlığımız”, “Dostlar Kiraathanesi”, “Birlikte Düşünelim” gibi çok sayıda yapıma imza atan Kerim Aydın Erdem, hazırladığı bazı programları bizzat sundu. O’nun Genel Müdürlük döneminde TRT büyük aşamalar kaydetti. TRT-3, TRT-4, TRT-İnt, TRT Avrasya, TRT-GAP gibi televizyon kanallarını O hizmete açtı; Telegün adıyla ilk Teletekst yayınlarını O başlattı...

Kerim, emekliye ayrıldıktan sonra, birkaç yıl süreyle “Samanyolu” Televizyonunun,

Genel Koordinatörü olarak da hizmette bulundu.

ŞAİR VE YAZARLIĞI

Kerim Aydın’ın yazı hayatı 1955 yılında başladı. Şiir, hikaye, röportaj, araştırma, gezi izlenimleri gibi, birçok alanda yayınlar yaptı. Şiirleri ve yazıları Hisar, Varlık, Türk Dili, Çağrı, Türk Düşüncesi, Türk Yurdu, Yelken, Ilgaz, Şairler Yaprığı, Türk Sanatı, Dağarcık, Otağ, Yeni Pınar, Çimen, Özgür, Milli Kültür, Size, Antoloji, Karınca vb.gibi dergilerde ve “Yurttan Yankılar”, “Anadolu Notları” gibi başlıklar altında, çeşitli gazetelerde yayımlandı. Keloğlan Masallarını ilk kez radyo oyunu haline getiren Kerim Aydın’dır. Bunun dışında, çok sayıda radyo oyunu yazdı ve yayımladı. “Yeşil Ülke”, “Okumasını Bilmeyen Çocuk”, “Dumanlı Ülke” isimli radyo oyunları müzikal oyun haline getirildi. Radyoda, Türk Halk Kültürü ile ilgili değişik birçok program yayımladı. Bir ara geçici görevle gittiği Kars Radyosu Müdürlüğü sırasında, o yörenin kültürü ile ilgili derlemeler yaptı ve daha sonra yazılarında bunlardan yararlandı.

Kerim’in, kitap bütünlüğünde şu eserleri yayımlandı:

1. *Çoban Ateşleri Gözlerin (Şiirler.1962)*
2. *Döner Dolaplarda (Şiirler, 1968)*
3. *Kırlangıç Ormanı (Şiirler, 1981)*
4. *Keloğlan İle Anası (Uzun Masal, 1986)*
5. *Gecenin Bir Saatinde (Hikayeler,1999)*
6. *Sevgi Üstüne (Şiirler, 2000)*

Bunlardan başka, son yıllarda Günce Yayınları tarafından peşpeşe masal kitapları yayımlandı. Tamamen çocuklara yönelik olan bu kitaplarda; “Açıl Sofram Açıl”, “Büyülü Değirmen”, “Hiç Almak”, “Altın Yumurtlayan Tavuk”, “Sözden Anlayan Tavşan”, “Hakanın Kızı”, “Saray Güzeli”, “Baltayı Yutan Kabak”, “Gaffar Usta Ve Kırk Haramiler” gibi masallar anlatılmaktadır.

Burada önemle vurgulamak isterim ki, Kerim Aydın Erdem'in dili, son derece sade ve her seviyeden insanın anlayabileceği güzeldir. Bir başka deyişle O'nun dili, halkın dilidir. Şiir ve hikayelerinin kahramanları ise, halkın kendisidir; çevremizde gördüğümüz, birlikte yaşadığımız insanlardır. Denizli, Acıpayam, Yeşilyurt şiir ve hikayelerin yazılmalarına neden olan mekanlardır. Hikaye kahramanlarının söyleşilerinde Denizli mahalli ağzı egemendir. Denizli ve yöresinin gelenekleri, görenekleri hikayelere folklorik özellikler kazandırmaktadır. Bundan da anlaşılmaktadır ki Kerim, halk kültürünü iyi bilmekte ve eserlerinde folklor motiflerinden yararlanmaktadır.

Sevgi, şiirlerinin ana temasıdır. Bu nedenle son şiir kitabına "Sevgi Üstüne" adını vermiştir. Şiirlerde daha çok çocukluk yılları, doğduğu ve yaşadığı kentler, Başkent Ankara, sevgi, dostluk, insanlık konuları işlenmiştir. Kerim çağdaş serbest şiirin ne olduğunu, eserleriyle ispatlamış; en gelenekselci şiirseverlere bile şiirlerini sevdirmeyi başarmıştır. O'nun Denizli'ye tutkusu bir başkadır. Bu nedenle sık sık Denizli'ye giderek, nostalji yaşamayı istemiştir. Bu güzel kentten ayrı kaldıkça da;

"Şimdi atın üstünde

Kanatlı kuş olurum

Dağları ovaları

Irmakları denizleri

Geçerim.

Kalırım Çatalçeşme Parkı'nda

Tahir, Atom Ali, Abdülgaffar

Türkü yakarlar geleceğe

Yine orda

Kavakların altında."

Gibi dizelerle gençlik yıllarının güzelliklerini dile getirmiştir. Şiirde adı geçen Tahir, Kerim'in çocukluk arkadaşı, Gazeteci-Yazar-Şair-Dr. Tahir Kutsi Makal'dır.

Milli Mücadele, savaşlar, Mustafa Kemal de Kerim'in şiirlerinin temaları arasındadır. Mehmetçiğin ağzından kaleme aldığı, üç bölümden oluşan "Savaş Destanı", Milli Mücademizin özeti gibidir;

"... Bağımsızlık için, özgürlük için

Kıyasıya savaşırım

Yedi düvelin taşı toprağı

Bunu böyle bilirsin

Yeter ki Mustafa Kemal Paşa

Komut versin..."

Gibi dizelerle, Ulu Önderimizi ne denli sevmekte olduğunu da ortaya koymuştur.

Kerim Aydın Erdem, şair ve yazarlığının yanı sıra, Sürekli Sarı Basın Kartı sahibi gazeteciydi. Atatürk'ün 1936 yılında kurduğu Türk Kooperatifçilik Kurumu'nun, Ord.Prof. Dr.Mehmed Fuad Köprülü'nün 1955 yılında kurduğu Halk Kültürü (Folklor) Araştırmaları Kurumu'nun, kısaca İLESAM olarak bilinen Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği'nin üyesiydi. Bir süre Türk-Alman Dostluk Derneği'nin Genel Başkanlığını yaptı. Ölünceye kadar da (Mehmet Önder'in Genel Başkan olduğu) Türkiye-Pakistan Kültür Derneği'nin Genel Başkan Yardımcılığı görevini sürdürdü.

ARTARAK DEVAM EDEN DOSTLUK

Kerim Aydın Erdem'i ismen bilir ve şiirlerini zevkle okurdum. O'nunla taşımamız 1971 yılında oldu. Otuz yılı aşan süreç içerisinde birbirimizi kırarak hiçbir davranışımız olmadığı gibi, aksine, geçen her yıl bizi birbirimize daha da yakınlaştırdı. Hele emekliye ayrılıştından sonra, dostluğun da ötesinde sırdaş olmuştuk. O da ben de, başka hiçbir kimseye açamayacağımız kimi sorunlarımızı, birbirimize rahatlıkla söylüyor ve bir sır olan bilgileri, bir başkasına aktarmıyorduk. Çok yakın bildiğim bazı dostlarımın, benimle ilgili



ve aleyhimdeki kimi sözleri de, bana söylemekten çekinmiyordu.

TRT Genel Müdürü olduğunda, kutlamak üzere makamına ilk gittiğimde bana, “program hazırla” demiş ve program önerisinin nasıl hazırlanacağını da öğretmişti. Sonraki bir ziyaretimde de, “yahu niye bir program yapıp getirmiyorsun, herifleri kapıdan kovuyorum, bacadan giriyorlar!” diye yakınmıştı. Nitekim o dönemde, başta rahmetli Necdet Evliyagil olmak üzere, bazı şair ve yazar dostlarımızın televizyon ve radyolarda konuşmalar yapmalarını sağlamıştı.

TRT’den sonra görev yaptığı STV’den de ayrılması, bir anlamda boşlukta kalmasına neden olmuştu. Evden çıkıyor, birkaç dostuna uğradıktan sonra, tekrar eve dönüyordu. Böylesi bir hayat, O’nun için oldukça monotondu; çünkü hayatı boyunca çok hareketliydi. Uğradığı dostların başında Avukat-Şair Erdoğan Ünver geliyordu. Ne yazık ki Kerim’den kısa bir süre sonra O’nu da kaybettik!

Bana da sık sık uğrardı ve birlikte öğle yemeği yerdik. Ne var ki, her yerde, her lokantada yemez; genellikle Anadolu Kulübünde yemeyi tercih ederdi. Sağlığına son derece dikkat eder; bana da tavsiyelerde bulunurdu. Vücudu takviye amacıyla, vitaminler almamı önerir; adeta reçete yazar gibi, bunların adlarını eliyle kaleme alıp bana verirdi.

Makedonya-Struga’da şairler. Arkada (soldan) Mugbil Beyzat, Hasan Mercan, Zeynel Beksac, Kerim Aydın Erdem, Alaattin. Oturanlar: İrfan Bellür, Nasrattınoğlu

Özellikle TRT Genel Müdürlüğü döneminde pek çok ülkeye resmi ziyaretlerde bulunmuştu. Ama yine de yabancı ülkelere gitmeyi arzu ediyordu. Son yıllarda sık sık, “bir Polonya gezisi düzenle de gidelim” diyordu. Maalesef birlikte yaptığımız sadece iki gezi olmuştu. Bunlardan ilki Makedonya’nın Struga kentinde düzenlenen, Uluslararası Şiir Festivali idi, ki o gezimizde, Necdet Evliyagil de vardı... İkinci yurt dışı gezimiz, başkanlığını yaptığım Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu’nun 2003 yılında Kırım’da düzenlediği, uluslararası Türk Kültürü Sempozyumuna gidişimiz idi. Teklifime ve arzu etmesine rağmen, benim bazı gezilerime de çeşitli nedenlerle katılamamıştı..

Ve 10 Eylül 2004 Tarihinde, muhterem eşleri Ayşe hanımı dul; iyi yetiştirdiği iki kızını yetim bırakarak Ankara’da vefat etti. 68 yaşındaydı.

Ertesi gün, TRT Genel Müdürlüğü önünde yapılan törenden sonra, Kocatepe Camiinde kılınan cenaze namazını müteakip, Denizli’ye götürüldü ve aile mezarlığına defnedildi, nurlar arasında yatasıca kardeşim...

SABİT AKŞİT İLE SÖYLEŞİ

MUSTAFA NADİR ÖNAY

Çocukluğumuzda kendisini görme şerefine erdiğimiz Abdullah Hoca'nın oğlu öğretmen Sabit Akşit ile bir konuşma yapmayı uzun yıllar hep düşündüm ama bir türlü bir fırsat bulup bunu gerçekleştiremedim. Ta ki vefatından 4-5 yıl öncesine rast gelen 2 Ekim 2016 gününe kadar. O günlerde Yatağan'da bulunuyordum. Sabit ağabey de evin önünden gelip geçiyordu. Bir gün konuyu açtım olur dedi ve bir saatte buluşmayı kararlaştırdık. Bizim evin bahçesinde bir çekim yaptık. Aşağıdaki röportaj o gün yapılan konuşmanın deşifresidir. Daha sonra birkaç defa daha karşılaştık. Fakültede bitirme tezi olarak hazırladığı Yatağan Medresesi çalışmasını aradığını bulursa ulaştıracağını söyledi. Ama maalesef bu gerçekleşmeden vefat etti. Allah Rahmet Eylesin. Ben bu sohbetten pek çok şey öğrendim. Okuyanlara faydalı olur diye düşünüyorum. (2.10.2016)

İsminizden başlayarak, kaç yılında, nerede doğdunuz, nasıl bir eğitim aldınız, kimin çocuğusunuz, bize bahseder misiniz?

Yatağan'da dünyaya geldim. 1939 olması lazım ama nüfus kaydında 36 denmişti. Hatta Şevket dayımın aktardıklarından bilgi sahibi olabiliyoruz. Bu kadar doğum tarihinin farklı oluş sebepleri varmış ki, ben onu bakarım, askere de gönderirim getiririm falan filan, diye anlatırdı. Hep bunları duyuyordum. Yatağan'da doğdum. Genelde Çukuriçi dediğimiz yerde oynuyorduk, koşturuyorduk aynı o çevrenin arkadaşları, akranlarıyla birlikte. Tahsilim ilkokul olarak, Yatağan ilkokulu. Orta okul, Acıpayam ortaokulu oldu. Orta okul bittikten sonra Denizli lisesi, ondan sonra da Ankara'da işçi bulma kurumunda bir sene dosya memuru olarak çalıştım. Bir senenin sonunda da o zaman kolayca gidiyordu. Üniversitede kaydolmak kolaydı. Diplomalarımızla gittik oraya. İlahiyat fakültesine kaydımız yapıldı. Dört sene ilahiyat fakültesinde tedrisattan sonra mezun oldum.

İlk mezuniyetim benim o oldu. İlk tayinim de İzmir imam hatip okulu olmuştu.

Tabi biz ihtilal çocuklarıyız da biraz daha, 1958'de fakülteye gitmiştik. 1960'ta ihtilal olmuştu. O ihtilalin birazcık acısını çektik haliyle. İsmi veremeyelim ama bazı öğretim üyeleri vardı, proflar vardı, onlar benimle ilgilenirlerdi. Hatta bir profesör her gün sabahları karşılaştığımızda Akşit bu asfaltlar nere gider? Ben de Yassıada'ya gider diyordum. Bu program gibi bir şeydi. Her gün o soruluyor ben o cevabı veriyordum. Bir başka öğretmenimiz vardı. Eğitimciydi, sosyalciydi. O sosyalcilere, içtimaiyatçı denir ya hani içtimaiyat, eski usullerle anlatıyordu. İşte biz, tabi ihtilal olmuş herkes memnun, sevinçli.

Biz de Baha Akşit'in soyadı hesabıyla hedef oluyorduk tabi. Bir dershaneye girdi, içeriye. Dedi ki, çocuklar soracağım sorular belli. Vereceğiniz sorunun cevabı da belli. Ben o soruyu soracağım, siz aynı cevabı vereceksiniz, geçeceksiniz diye anlattı. Sıra şimdi bunları



anlatırken diyordu ki, işte sosyoloji de bazı şeyler vardır. Gruplar vardır, canlılar vardır, böcekler, karıncalar gibi şeyler vardır. Bunlar bir anda yaygınlaşırlar, bir anda kaybolurlar, yok olurlar. Tıpkı demokrat parti gibi, diye getiriyordu. Tabi bir iki üç yere örnek vere vere getiriyordu. İşte bu canlılar gelişirler, şunlar yapılırlar bir anda kaybolur gider, tıpkı demokrat parti gibi, onlar da bir anda kayboldu.

Tabi bir iki üç kere filan tekrarlanınca biz dayanamadık herhalde kapıyı vurup çıktım gittim. Bir kahkaha sesi gelmişti. Arkadaşlar dediler, ne oldu? Ben bitirdim soruyu, imtihanı filan dedik. Halbuki öyle değil. Yalnız sınıf geçmiştik biz, ikiden üçe oldu. Herkes geçiyordu ya, soru belli cevap belli. Artı ihtilalden sonraki o heyecan sevinç bilmem ne. Sorular hazır cevaplar hazır, herkes çıkıyor idi.

Onun ötesinde İslam tarihi imtihanı gelmişti. O da bana her gün asfaltları soran profesör idi. İsmi veremeyeyim tabi. Bu profesör aynen böyle anlatmıştı bize. Akşit bu asfaltlar nere gider? Yassıada'ya gider dedirtiyordu. Tabi bunu sene içinde yaptıktan sonra imtihan sırası geldi. Girdik imtihan odasına, oturdu. Sabit buyur dedi oturduk karşı karşıya. Bir tane soru çek. Bir tane soru çektim. Şöyle baktım, bu soruları hiç anlamıyorum dedim, önüne koydum. Olur mu canım, bir

daha çek öyleyse dedi. Gene çektim. Bunu hiç bilmiyorum dedim, gene önüne koydum. Çünkü devamlı beni her görüşte bunu yapıyordu ya. Hiç mi merak etmedin? Sabit ya filan dedi. Üçüncüsünü çektiğinizde, hocam bunu hiç de merak da etmemişim, duymamışım, görmemişim diye önüne iade ediyorum. Aynen önüne koyuyorum, rahatım ya. O zaman Sabit çık öyleyse dedi. Tamam biz çıktık, arkadaşlar merakla bekliyorlar tabi.

- Akşit ne oldu? Ben aynen böyle parmağımı dikerek,

- Ne olacak belli değil mi filan dedik.

Ümidim yoktu. Tabi o imtihandan geçtikten sonra listeler asıldı. Listede, İslam tarihi Sabit Akşit yedi diyor. Yedi numara, inanamıyorum. Dönüp dönüp gelip bakıyorum. Arkadaşlara diyorum benim bu İslam tarihinin notunu bir bakıverin bakayım. İşte görüp duruyorsun yedi ya, bizimle dalga mı geçiyorsun, diyordu. Ben inanamıyordum. Her soruya hayır dedim. Hiç bunları hak etmedim ki ben. Bir sene asfalt konuşması oluyordu. Onun etkisiyle olmalı herhalde ki o yüzden bitti.

Sıra başka derslere de gelmişti. Halk partisinde milli eğitim bakanlığı yapmış olan bizzat profesör olarak gelmişti. O zaman da talebe cemiyeti ikinci başkanlığı vardı fakül-

te de. Bizim de bir yurdumuz vardı tabi. Ben hukuk fakültesindeki yurttaki kalıyordum arkadaşlarla. Onun borcu, harcı bir şeyler varmış. Onun ödenmesi dernek ikinci başkanının görevi olduğu için o iş bize düşüyordu. O dekana demiştik ki işte bizim yurdun ihtiyaçları var, yurt parasını bir türlü ödeyemedi, açıkta kaldılar. Üç yüz gibi borç var, filan dendi. Ben telefon ettim vakıflar genel müdürlüğüne, sizi imtihana alayım dedi. İki arkadaş gideceğiz biraz ufak tefek. Hemen göndereyim, parayı verecek zaten vakıflar bankası filan diye. Önce arkadaş kapıyı vurdu girdi, hemen çıktı. İki dakika filan oldu. Hayır ola çabuk çıktın, ya bir metin okudum geldim dedi. Senin adını söyledi, kimdi o arkadaşın yanındaki Sabit Akşit deyince bir irkildi dedi, bir tuhaf oldu. Biz kapıyı vurduk girdik içeriye.

- Baha Akşit diye bir herif var, neyin oluyor senin? Dedi. Yeni ihtilal olmuştu.

- Amcam filan dedik.

- Gel öyleyse bir satır oku bakayım dedi. Osmanlıca sadece bir satır okuduk, çıktık. Ben bu sefer gene, arkadaşlar hemen durum ne oldu? Bilmiyorum ama olacağı yok dedim tabi. Beş numarayla onu geçtik ha. O da öyle oldu. İşte bir talebe başkanlığı gibi durumlar da vardı bizde. Orada son sınıfta mezun olan arkadaşlarımızla birlikte. Artık diplomaları alıp mezun olduk hepimiz de. Otuz kişi filan vardı.

Din eğitim genel müdürlüğüne gidildi. Bir Kemal Edip Kürkçüoğlu vardı. Radyolarda konuşurdu, bizim hocamızdı o. Din işlerinin milli eğitimdeki görevleriyle ilgili makamlarda bulundu. Radyolarda filan hep söylenen bir şey. Artık kura çekeceğiz sağa sola, nere çıkarsa ora gideceğiz. Bu hocamızla aramız çok iyiydi bizim, severdi tabi.

- Hocam arkadaşlar burada, herkes istediği yere kendi yakın memleketine gitse de kura da çıkmış gibi göstersek olmaz mı?

- Olur Sabit ya niye olmasın? Dedi. Arkadaşları tanıyordum, filanca'yı Antalya'ya gönderelim, o Konya'ya gitsin, Burdur'a gitsin hepsini kendi memleketlerine sallıyordum. O da tabi kurada çıkmıştır diye de yazılıyor. Sıra bana geldi. O arada kalemi aşağı düşür-



Darbeden sonra idamla yargılanan Baha Akşit ortada, Abdullah (solda) ve Zühtü Akşit ile.

düm. Yanı başımda o Antalya'ya gönderdiği-miz arkadaş zaten de imam hatip okulunun dibindeymiş evi. Pek memnundu o. Kaleme eğilince vurdum dirseklerle,

- İzmir'e söylesenize, kendim diyemedim, ben ora gideceğim diye.

- Sabit'i de İzmir'e gönderelim hocam, olur gönderelim, dedi. Tayin oldu arkadaşlar, biz de İzmir'e gittik.

Ondan önce de ihtilal sırasında, altmış ihtilalinde, bazı gelişmeler olmuştu. Ondan bahsedeyim. Zaten gecenin ikiye kadar trenler şehir şehir gitti, bedava öğrenciler dağılıyordu. Aradan on, on beş gün sonra radyo duyurusuyla gerisin geriye gelindi gene okula. Fakülteye çağırıldı öğrenciler. Bu arada bizim fakülteden bir grup ile diyanet işleri başkanı, din eğitimi genel müdürü, bir devlet bakanı hepsi toplandılar. İşte dördüncü son sınıftan beş altı kişi vardı. Üçüncü sınıftan dört kişi, biri de bendim. Bizi topladılar, Çankaya'ya Cemal Gürsel'e ziyarete gidildi. Orada, ziyaret sırasında belge verildi bize. Şehirlerde rahatlıkla konuşabilme belgesi. Konuşmanın konusu da ihtilali anlatmaktı. O belgede Diyanet İşleri Başkanı'nın mührü vardı. Diyanet işlerine bakan devlet bakanının imzası var. Belgeyi vermişlerdi ama o belgeyi hâlâ arıyorum, nereye kıştırdım mutlaka bir gün elime geçer. Bir süre o görev de yaptırıldı bize. Ama hiç bir arkadaş da şehirlerde, beldelede neredeyse hiç ihtilali savunan olmamıştı. irtibat kuruyordum onlarla. O günler de öyle geçti.

1925'ten sonra, tekke ve zaviye kanunu çıktıktan sonra bir takım Türkiye'de uygu-

İlamalar başlanınca, medresede kitapların gömüldüğü söyleniyor. Siz bunu duydunuz mu şahit oldunuz mu?

Şimdi Ankara büyükşehir belediye başkanını da açıkladı, anlattı bu olayları. Bir şeyler olduğu bazen söyleniyordu. Basılmayacak bilmem bir şey olmayacak yerlere diye. Siz yukarı caminin içerisine buğday yığdıklarını bilmezsiniz ama duymuşsunuzdur. Olduğu gibi içine kadar tamamen buğday doluydu, ambar gibi bir süre. Bizim çocukluğumuzda gidip bakıyorduk, olduğu gibi buğdaylar var. Arpa çavdarlar var. Onları yaşadık, gördük. Kitapların da işte bazı yerlere, basılmayacak, geçilmeyecek yerlere gömüldüğü söyleniyordu. Ama bunları yapan kimdi, kimlerdi? Babamlar amcamlar konuşurlarken böyle kulak misafiri oluyorduk. Öyle bir hastalık vardı.

Bize babanız hakkında biraz bilgi verir misiniz? Kimdir, nasıl yetişmiştir?

Babam şu anda caminin kenarında yatan Şeyh Hacı Mehmet Efendi'nin oğlu. Zaten medresenin baş müderrisi o.

İsminden bahseder misiniz?

Şeyh Mehmet Efendi oğlu Abdullah Akşit. Bir oğlu daha var, Abdullah Akşit'in büyüğü, Şakir Akşit, çok zeki bir adam. Bunlar medresede müderrislik yapmışlar. Onun dışında amcamız geldi, o da kuran kursu mahiyetinde bir hayli görev yaptı.

Abdullah Akşit nerelerde görev yaptı?

Abdullah Akşit yukarı camide imamlık görevi yapıyordu. Bu bayramlarda filan bir bayram orta camiye gidiliyordu, bir bayram yukarı camiye gidiliyordu. Bizim çocukluğumuzda böyleydi. Her sene değişiyordu, bir oraya, bir oraya gidiliyordu. Sonradan o camilerde gidiş geliş olmadı. Bir vaaz görevi verilmişti babama. O görevi uzunca devam ettirdi. Serinhisar (Kızılhisar) bir de Yeşilyuva'ya gidiyordu atla. O süre devam ederken ihtilal olayı oldu tabi. İhtilal olayında babacağımız oradaymış atıyla. Onu oradan alıyorlar, Acıpayam da ki bir hayvan damına koyuyorlar. Oradaki savcı demiş ki



1942-43 yıllarında baba Abdullah ve oğul sabit Akşit

- Getirdiğimiz adamlar nedir bir göreyim deyince babamı görüyor,
- Bu hocayı niye getirdiniz ki bırakın gitsin, demiş. Bu şekilde anlatıyordu;
- Ben otun üstünde oturuyordum, hayvan damında, biri geldi diyor;
- Hoca sen çıkacakmışsın, savcı demiş hocayı neden getirdiniz filan diye. Hayvanını orda bırakırken cipe koydukları gibi gitmişler. Baha Akşit'in amcası diye. İhtilal dönemi.

Gençlik dönemleri nasıl geçmiş?

Babamın gençlik dönemleri medreselerde geçmiş. Efendim bağ bahçe işleri, babam bir hayli marifetliydi, terzilik yapar, saat tamir eder, bazı inşaatlarda mimarlık yapar, böyle becerikli bir kişiydi.

Harp döneminde

Harp dönemi bir hayli enteresan. İcazetli yani diplomalı olması sebebiyle anında is-

tanbul'da yedek subaylığa, ihtiyat zabıtlığıne gidiyor. İhtiyat zabıtlığı işi bittikten sonra, bunlar, mülazımı evvel deniyor o zamanki tabir, asteğmendir o, Çanakkale'ye gidiyor. Hatta kendisi anlatırdı;

- Biz arkadaş olarak yetmiş sekiz kişi Çanakkale harbine katıldık. Aynı arkadaşlarla yedek subay hakkını kazandıktan sonra. Yetmiş sekiz kişiydik, yetmiş beş kişi şehit oldu. Üç tane kaldı, birisi ben, birisi Muğla'da, birisi Konya'daydı diyor. Bunlarla İrtibatları vardı



Abdullah Akşit 1916'da... Çanakkale veya başka cephe olabilir.

babamın, haberleşirlerdi. Sonra Çanakkale harbinden çıkıyor, başka cephelere gönderiyorlar onu.

O sıralarda Türkiye'nin durumu malum. Esir oluyor, esir hayatını Hindistan'da geçiriyor. Otuz altı ay Hindistan'da esaret hayatı yaşıyor. Esir olan gruplar halinde esir tutuluyor. Hatta babası şeyh Mehmet dedem, şeyh Mehmet Efendi'nin vefatını da Hindistan da tel örgü içerisinde orada öğreniyor. Biz merak ettik.

- Orada kim bilmiş onu?

- Yeni esir olarak gelenlerden soruyordum,

- Nerden geldiniz, kimsiniz diye? Bir tanesi Ben Garbikaraağaç deyince,

- Sen neredensin? Köylerinden, hiç duydun mu ölen, yiten, değişiklik filan deyince, demiş ki;

- Yatağan da bir Mehmet Efendi Hoca varmış, o vefat etmiş. Babası olduğunu bilmiyor tabi.

- O zaman bu dizlerim birdenbire çözüldü ve çömeldiğimi hatırlıyorum. Babamın öldüğünü tel örgünün içinde duydum. Diye anlattı. Olacak şey değil ama oluyormuş. Bir süre sonra İngilizler'den esir alınanlar olmuş. Bunlar becayiş diyorlar. Antalya limanına geliyor, Korkuteli kanalıyla Yatağan'a kadar geliyor, onlar bıraktıktan sonra.

Yatağan'dan bir haberle tekrar onu Çal cephe komutanlığına veriyorlar. Subay kalmamış idare edecek kimse yok. Harple ilgili gören bilen kimse olmadığı için, babam adeta fevkalade bir asker gibi düşünülerek Çal cephe komutanlığına gidiyor. Birçok şey anlatıyordu kendi de.

Ben biraz önce anlatmıştım, ilk görevim İzmir'di filan diye. Biz oradayken babam gelmişti, bir göreyim filan diye. Ben ona gösteriyim konağı beraber gezelim, hava güzel, götüreyim istemiştım. Giderken aniden durdu çivi gibi.

- Baba ne oldu, bir şey mi oldu? Dedim ben. Belli bir noktaya kafasını çevirdi.

- Bir şey mi oldu, nedir bu halin? Dedim. Oğlum ben müfrezeyle şu varyantlardan gelirken, gördüğün hükümet binasının üstündeki bayrak yarıdaydı dedi. Onun için durmuş, eskiyi hatırlıyor. Oradan süvari birliği ile Konak meydanına geldiğinde bayrak yarıdaydı, yeni çekiliyordu, dedi. O ilgimi çekti de onu hatırlattı, onun için baktım filan demişti. Babamın askerlik hatıraları bir hayli geniş. Çal cephe komutanlığına kadar gidiyor. Arkasından onlar bittikten sonra İzmir'de İsmet Paşa'ya Rumlar'dan kalan bir ev veriliyor. Bitişğine babam veriliyor. Babam almıyor. Çünkü dokuz sene askerlik yapmış.

- Ben istemiyorum demiş, ben döneceğim.

Geldikten sonra da Çal askerlik şubesi başkanlığına gönderiyorlar.

- Orada pek uzun kalmadım diyor. Çünkü zaten harp biraz hafiflemişti ve askerliğin neticesini böyle bitirmiştik diye anlattı.

Çanakkale'den bir hatırası var mı?

Çanakkale muharebesinde;

- Bir sağanak bir yağmur olur da dereden böyle akar ya, ancak o gibi kıpkırmızı kan dereden sanki sağanak yağmur gibi aktığını görüyorduk diyor. Boğaz olduğu gibi kıpkırmızı kana bulanıyordu diyor. Hatta bazı hatıraları da oluyor, İngiliz yakaladığımız zaman iki tarafına bakıyor, ora bakıyor, Türkler bir şey gördüğü yok, filan diye anlatırdı. Onları, ikna ederdik, yavaşlatırdık. Hani eziyetten çok esaret grubu neredeyse oraya gönderirim, diye anlatırdı. Bir başka şey de askerliği sırasında babamın, komutan olarak, Atatürk'le Akhisar'da karşı karşıya geliyor. Orada Atatürk onun elini sıkıyor, tebrik ediyor. Bir sigara tabaka kutusu hediye ediyor. Bilmiyorum ama büyükler onun varlığını biliyorlardı. O kutu kayboldu gitti. Bir arkadaş dedi ki, müze müdürüydü;

- Sabit abi dedeme Atatürk sigara kutusu vermiş, onu nereden bulacaksan bul gel. Eğer hiç yoksa benzerini bul, koyalım demişti. Kendisini de bulamadık, benzerini de bulamadık. Böyle bir sırtta anlaşmalar oluyor. Atatürk babama Abdullah'ın yanına Azmi ismini de ekliyor. Pelerin giymiş, Azmi lafını da koyuyorum Abdullah'ın yanına demiş. Abdullah Azmi olmuştu babam, terhis oluncaya kadar. Badireler geçmiş demek ki yani.

Bize sülaleden biraz bahseder misiniz?

Sülalemiz belli işte, siz de biliyorsunuz bir kısmını. Babamın küçükleri amcalar varmış. Tabi o da Erzurum'da ilk gidişte o doksan bin kişinin içine gidiyor. Babamın büyüğü Şakir Hoca. Annem çok meth ederdi onu. Yer me-laikesi diye bakarlarmış ona. O şekilde konuşulmuş. O Erzurum'a gidiyor o şehitlerin içinde şehit olup geliyor. Bizim evi temelinden yapan o, yarım bırakıp gidiyor. Babam da asker olduğu için odanın bir tanesinin tavanını yapabiliyor.

Siz 1940'ları hatırlıyorsunuz. Köyde, Çanakkale'nin, istiklal harbinin izleri var mıydı?

Biz çocuktuk, hiç böyle bir şeye rastlamıyorduk. Biz kendi aramızda, çelik çomaktır, bilmem bir şeyler döndürülüyordu, çember miydi? Onlarla vakit geçiriyorduk. Meydan genişti çünkü.

Medreseyi nasıl hatırlıyorsunuz? Nasıl hizmet vermiş zamanında?

Şimdi bir aile mollalar, mollaların yeni gelenleri, tabi onlar öğretiyor, hazırlıyor. Sabahları sabah namazından sonra derse geliniyor. O cami içindeki dersler konuya göre, öyle yarım saat bir saat değil, konu ne zaman biterse onun kadar ders veriliyor. Bazen yarım saat, bazen kırk dakikayı aşıyor. Bir saate yaklaşıyor konu itibarı ile. Bu benim tezimde vardır hatta. Eski medreselerde belli bir saat yoktu konunun durumuna göre. Uzayabiliyor. Bizim milli eğitimde olduğu gibi kırk dakika da teneffüs filan diye bir şey yok. Konu ne zaman biterse o zaman bitiyor. Benim tezimdeki bu durumları amcalar anlatıyordu.

Bir haritanızı anlatır mısınız? Tüfekçi İsmail amcayla ne konuştunuz, neler anlatırdı size?

İsmail amca, babam var, Zühtü amcam var. Ben dershaneinin, medresenin binalarını çok iyi bilirim. O taraftakiler iki katlı, ahşaptı, kiremit örtülüydü. Oradakiler biraz daha üstü yine kiremit olmakla iki katlıydı. Caminin bu tarafında olanlar daha böyle ahşaptan yapılmışlar. Minarenin olduğu yerde kantinler vardı filan. Ben tabi öyle onları dinledikten sonra babamların yüzüne baktım. Çok zeki bir adamdı İsmail amca. Evlat dedi;

Babamgil onların oğlu olduğu halde bilmiyor da, sen nereden biliyorsun der gibi baktın bana, dedi. O zaman yüzüm kızardı tabi.

- Baban da bilmez, amcam da bilmez dedi. Bizim gençler olarak köy içinde kışın gidecek yerimiz olmuyordu, Odalar vardı o zamanlar büyükler vardı. Öyle olunca da gece nerede vakit geçireceğiz, onu kara kara düşünürdük. Ancak diyor medresede kalan öğrenci arkadaşlarla olabilmemenin çarelerini arıyorduk, diyor. Sonra devam etti;

- Baban da bilmez, amcan da bilmez. Biz

gece nereye gideceğimizi bilemiyorduk, sadece kalıyorduk. Onun için dedim, bu medrese binalarının etrafını güzelce denetliyorduk. Nerede iskele deliği varsa onu hesap ediyorduk. İskele deliğinden çatıya çıkıyorduk, geliyorduk. Arkadaşlarla saat bire, ikiye kadar oturup sohbet ediyorduk. Ya çalışıyorduk ya eğleniyor, konuşuyorduk. Tekrar gerisi geri gidiyorduk. Ondan dolayı ben biliyorum, oranın planı projesini ve binaları. Onlar ahşaptı, şuydu, buydu. Minaresinin olduğu yerde kantin vardı, diyor. Biz onun zaten yıkıntısını görmedik, sadece medreseye baktık.

Medrese tezini yapmayı nasıl düşündünüz?

İlahiyat fakültesinde mezuniyet için tez istendi. Bizim hocamızda bu işlerle ilgili işte, sosyal bilgiler, toplumlarla ilgili hep anlatırdı. Hocam dedim, bir süre camilerin mimarileri filan konular açılınca,

- Bizim yöremizde, ben tam bilemem ama, hatırladığım kadarıyla medrese vardı. Osmanlı medreselerinden bir örnek diye duymuştuk. Bunlar duruyor filan dedim. Benim tezimi bu konuda yapsak olmaz mı?

- Çok güzel yapılı Akşit dedi. Bu konuya girdik. İsmail amca'yı yakaladım ilk etapta tabi. O işleri daha önce dedi ya bana. Onlar bilmez dedi. Biz iskele deliğinden çıkıyorduk. Bire ikiye kadar sohbet ediyorduk, eğleniyorduk, konuşuyorduk, sonra kayboluyorduk. Hocaların hiç haberi olmuyordu zaten.

Kimlerin İsmail idi o?

Molla Bekirlerin İsmail amca. Hasta yatağında soruyordum, bunları anlatıyordu o bana.

Nasıl tamamladınız tezi, nasıl yazdınız?

Onun aktardığı şekilde, Osmanlı, Selçuklu medreselerini örnek göstererek, hatta Ege yöresinin en kuvvetli, en düzenli medresesi Yatağan medresesi diye bir başlık koydum. Çünkü başka yokmuş buralarda. Orta Anadolu'da iç Anadolu'da çokmuş da Yatağan medresesi, Ege yöresinde tek diye de bir kayıt düşmüştük.

Bir aile şeceresi var elimizde. O şecere nasıl yazılmış? Siz ne zaman gördünüz ilk defa bize anlatır mısınız?

Aile şeceresini bizim Kamil'in dedesi var ya o kayıtlara düştüğü için biliyoruz. Kamil Akşit, Kamil hocanın babası, imamın babası. Tabi ben çocuğum, benim eniştem, ablam onun hanımı oluyor. O yazıyor. Zaten yazılan dersaneler, mollaları hep kayda alan da o.

Nasıl yazmış onu bir bilginiz var mı?

Bir bilgim yok, merak herhalde o.

Nasıl intikal etti İlhan abiye?

Amcamdan, Zühtü amcamdan, babamdan. Oturduğumuz zaman, o konular oluyor. Bir de elinde onun bir kitapçığı var. Onlardan ancak öğrenilebiliyor. Sohbetlerde, kulak misafiri oluyorsun, bir de ilgi çekmişsin o konuya, o sohbetler fevkalade bir şey oluyor yani. Kaynak oluyor.

Size de soruyor muydu, filan kimdir, filanın oğulları kimdir, diye soruyor muydu herkese?

Onun elinde bir kayıt, sadece babasından intikal eden kayıtlar vardı.



M. ARİF EFENDİ (Sağdan) önde üçüncü ; M. ARİF EFENDİ (dördüncü) HACI MUSTAFA EFENDİ - (Diğerleri bilinemedi) - 1339 yılı hatırası (1923)

Onları Latin harfle mi yazdı?

Baya Türkçe, Latin harfi tabi.

Osmanlıca'yı Latin harflerine geçirdi, sonra onu genişletti mi, nasıl oldu?

Genişletti, sordu, tabi Latin harfleriyle aktarıldı. Daha üstüne ilave edeceklerim var diyordu.

Fotoğraflar eklemiş galiba sonra.

Fotoğrafları çok sonra eklemiş. Defterine koymuş. Hatta yeni doğanlar olursa onları da koyuyor. Şecere devam etsin diye. Yalnız Yatağan Medresesi benim tez şeyim ama gerçek olarak da Yatağan Medresesi Ege yöresinin en büyük medreselerinden biri. Adeta fakülte derecesinde. Her türlü, fıkıh var, tefsir var, mantığı var, neler neler var. Hepsini okutuluyor.

Kaç yıllarında kurulmuş medrese?

Benim tezimde var ama, 1600-1700'lerde olacak. Şeyh Mehmet Efendi, dedem, şu anda caminin yanında yatıyor, Şeyh Mehmet Efendi diye. Onun yanında oğulları, Arif hoca, Hacı Mustafa Efendi var. Abdullah Hoca var, Zühtü Hoca var. Onlar çömezleri okutuyormuş. Hacı Mustafa Efendi, Şeyh Mehmet efendi bir de onun kardeşi Mahmut Hoca, Cevat Hoca'nın dedesi, annemin babası oluyor o. Şeyh Mehmet Efendi onun kardeşi Mahmut Hoca. Hani Şakir hocalar grubu o Mahmut Hoca'dan geliyor.

Peki Koca Hoca Hacı Mustafa Efendi, Kör Müftü Mustafa Efendi onlardan bahsedilir miydi?

Tabi onlar İlhan beylerin notlarında var, hepsi var. O tabi biraz daha babasına annesine yakın olması, Zühtü amcamı yakalamış olması sebebiyle yazmış. Özet olarak var onlar benim mezuniyet tezimde. Ama kendisi kitap boyuna yazıyor.

Yatağan nasıl bir yer, nasıl kurulmuş burası?

Acıpayam adlı kitap var ya Garüklü (Karahöyük) öğretmenin yazdığı. Onlardan sadece senin bildiğin kadar biz de biliyoruz.

Çocuklukta nasıl anlatılırdı?

İşte burası harman yerleriydi. Burada tınaz olurdu, şu olurdu, bu olurdu, yoktu ki bir şey ortalıkta. Bağ bostan olurdu.

Tekkeden bahsedilir miydi, Yatağanba-ba'dan?

Onlardan bahsedilen yaşta değildik biz, büyükler vardı önde. Çok gerideyiz biz. Mu-hakkak gidenler gelenler oluyordu, duyuyorduk o kadar.

Türbe nasıldı? Sizin ilk hatırladığınız da.

Konuşmacı: Kuru taştı, açıktı oralar. Zaten o pazar yerinin olduğu yerler olduğu gibi mezarlıktı. Hatta içinden geçmeye bile korkuyorduk biz. Ama ayak yolu gibi giriş çıkışlar da oluyordu tabi. O beton olan yerlerin tamamı kabristandı yani.

Orta caminin orada da kabristan varmış?

Öyleymiş ama onu ben bilemiyorum. Bizim çocukluğumuz oraya kadar ulaşmıyor. Sadece çukur içi, çevre o zaman kar öyle. Şimdiki gençler maşallah altından girip üstünden çıkıyorlar.

Mezarlığı hatırlıyor musunuz, kırklarda, ellilerde?

Hatırlamıyorum onları hiç.

Köy nerelerdeydi? Yaka mahallesi miydi, çeşme bağı var mıydı?

Çeşme bağı yeni yeni olmak üzereydi. Biz zaten ilk okul biter bitmez, orta okul, lise, fakülte derken yaşıyoruz kemal etti, çıktı gittik. Çok şeylerden haberdar olmadık yani.

Sizin döneminizde hocalar kimdi, bir de sizin dönem arkadaşlarınız kimdi, köyden yetişen?

Köyden yetişen arkadaşlardan Mehmet vardı, Mehmet Baykara. İsmail vardı. Onlar ilk okuldaki olanlar. Cemil vardı, Enver vardı, onlar ilk okul öğrencileri. Ak Bekirlerin Abdurrahman vardı. Onlardı bizim arkadaşlarımız. Zaten az bir şeydi.

Sizinle bir okuyan oldu mu hiç?

Benimle okuyan orta ilk okulda vardı da, lise de fakültede yoktu.

Tuncer abiler sizden küçük müdür?

Evet. Tuncer zaten daha iyisini biliyor bu işlerin. Araştırması hala devam ediyordu. Fırsat bulduğu zaman fırsatı kaçırmayan bir bilim adamı yani Tuncer, maşallah.

Siz kendinizden biraz bahsedin. Bayraklı'dan sonra nerelerde görev yaptınız? Kısa-

ca isimleriyle bahseder misiniz?

Benim ilk görev yerim İzmir demiştim. Arkadaşlar işte, talebe cemiyeti başkanlığı vardı da, kendi sınıf arkadaşlarımı şehirlerine gönderdim. Şu şuraya, bu buraya;

-Hocam bunu ora gönderelim,

- Tamam.

Ben biliyordum nereli olduklarını. Onları oraya gönderiyordum. Biraz önce dedim ya kendim söyleyemedim ben de ora gideyim diye. O buyana dönünce dürttüm

- Beni de İzmir'e söylesenize! demiştik. Böylece ilk görev yerim İzmir olmuştu. İzmir'de beş altı sene çalıştım. Orada koleje gidiyordum ders olarak. Bir başka okul daha vardı. Kısa süre de din dersi filan yeni girmişti o sıralarda.

İzmir'de bir süre kaldıktan sonra Denizli'ye geldim, getirildim yani. Babam çok istiyordu, geldik. Bir süre orada kaldıktan sonra askerlik çıktı. İzmir gibi yerden gelince ben dedim, en iyisi askere gideyim de hiç olmazsa İzmir'i bari unutturuz gibilerden, askere gittim.

O zaman alamayız biz seni dedi yetkili birisi. Otuz bir yaşına gitmeden olmaz filan dedi. O zaman dedim ki;

- Lise mezunları da subay oluyor. Subay olduğu zaman hocaların başına komutan olacak bunlar, deyince arkadan albay dedi ki;

- Hoca onurlu birisine benziyor yazın gitsin dedi, hemen gittik biz de. İlk görev yerim Babaeski idi. Oraya vardık. Kura çekişimizde bir top taburu, üç yüz seksen sekiz taburuna kurada çıkmıştı. Oraya vardım. Bir hafta sonra Kıbrıs olayı çıktı. Kıbrıs'tan Yunanlılar çekmiyordu, etmiyordu diye daha on beş günlükken Yunan hududuna gittik, batarya bölüğünü alıp da. Komutan izne gitmiş bize kalmıştı. Nereye gidileceğini pek de bilemiyordum. Zaten yeni başlamıştık. Ama bir albay demişti ki bana

- Teğmen bak orada bir tarlanın anı var ya,

- Evet komutanım. Onu devam et, git sen mevzie varırsın dedi. Sağı solu bilmiyoruz daha on günlük teğmen ne yapacak? O hizada doğru gittik. En önde ben gelmişim mevzie. Tabi o takip et dedi ya. Orada bir süre

kaldık. Türk uçaklarla pırpırlar vardır. Onunla Yunan hududunda denetleme uçuşuna çıkardılar birkaç kere, neler var diye. Göreve de gittik tabi. Yunan Türk hududundan dümdüz giderken dalıyor çıkıyordu. Düşürme durumları oluyordu filan. Niye öyle gidip geliyor dedim de,

- Sen daha yenisin dur bakalım. Aşağıda neler var? Beton kordonlar var, kum yığınları var, bilmen duvarlar var. Yunanlılar korkuyormuş zaten onlardan. Oradan döndük çavuş talimgahına verdiler öğretmen olarak. O görevi yaptıktan sonra tekrar taburuma döndüm. Geldi birisi gene çocuklardan askerlerden komutanın postasıymış.

- Teğmenim sizi tabur komutanı ve binbaşı arıyor dedi. Gittik, ben de meraklandım. Domino odası var, yıldızımız daha gelmedi. Zamanı gelecekti de daha henüz gelmedi, bekliyorduk. Vardım oraya,

- Beni istemişsiniz dedim.

- Akşit şu andan itibaren karargâh 388 top taburu bölük komutanısın deyince ben bir duraksadım.

- Komutanım muazzam teğmenler var ordu mensubu dedim.

- Askerlikte görev mütalaa edilmez, git görevinin başına dedi. Karargâh bölük komutanı olarak terhis oldum ben. Babadan mı intikal etti ne etti bilmiyorum. Benim karargâh bölüğündeki görevimden sonra artık takip ediyordu.

- Akşit ille teskereni bırakacaksın. Ankara'ya gidecek senin işini halledeceğim. Sustum tabi.

- Oğlum niye susuyorsun, senin işini yapacağım.

- Komutanım benim işim hazır. Zaten ben öğretmen olarak orada durdum, beni bekliyorlar. O ısrar falan etse de görevimiz var falan dedim rica ettim, minnet ettik, o süreç de öyle bitti.

Tekrar Denizli'de mi göreve başladınız?

Evet Denizli'de göreve başladım.

Hangi okullarda görev yaptınız?

Denizli imam hatip okuluydu. Askere de



oradan gittim. Asker dönüşü de Denizli imam hatip okuluna geldim tabi. Başka bir yere oldu tayinim. Denizli Cumhuriyet lisesi ne verildim. Şimdi şöyle oldu. Ekip geldi;

- Seni vali bey istiyor dediler. Gittim vali beyin odasına.

- Oğlum şu andan itibaren Cumhuriyet lisesi müdürsün, görevin yapılmıştır, dedi. Tekrar döndük tabi oraya, Cumhuriyet lisesi müdürlüğüne oturduk. O arada bir hafta on gün müdürlük yaptım. Gene bir posta geldi valilikten.

- Müdür bey sizi vali bey istiyor dedi. Nereye istiyor dedim? Makamında sizi bekliyor dedi. Arabayla geldik sizi götüreceğiz dedi. Gittim vali beyin odasına içeriye bir girdim. Uşaklı hafız, Tahsin Cem, kuyumcu Münir, Salih Bozbay, Allah'ım bir girdim içeriye, hepsi onlar zaten idare heyetindeydi. İmam hatip okulunu ayakta tutan kişiler. Sırayla baktım. Dedi vali;

Oğlum bu amcalar seni götürmeye gelmişler tekrar dedi. Ama Tahsin Cem çok konuşurdu;

- Vali bey, hiç eğip bükmeylem, hocayı bize vereceksin, inşaat kaldı, şunlar kaldı, bunlar kaldı. Hiç kusura bakma hocayı biz götüracağız dediler. Böyle bir durum oldu. Hasbelkader üç beş gün sonra Cumhuriyet lisesinden bizi tekrar alıp götürdüler oraya. Vali dedi ki;

Oğlum herkes müdür olmak için koşturup duruyor dedi. Ama bu amcaların hatrını kırmam mümkün değil

- Vali bey dedim. O da zaten ne dese faydası yok diye bağıyor bana. Götüreceğiz diye aldılar, götürdüler. Senemiz de bitti tamamladık işi. Şimdi emekliyiz.

Kaç senesinde başladınız, kaç da emekli oldunuz?

İmam hatip okuluna altmış yedide, ben gidiyorum dedim artık bittik, yetelim, emekliye ayrılıyor dedim.

Kaç dedenizi hatırlıyorsunuz? İsmen bildikleriniz kimler?

İsmen bildiklerim, Şakir hoca vardı Cevat Hocanın babası. Zühtü amcam zaten bizim gençlik yıllarımızda öldü. Şakir Hoca baba dediğimiz şehit olmuş şeyde.

Dedenler kaç kardeşmiş?

Bir Şakir Hoca şehit olan, Abdullah Hoca, Ömer Hoca, Zühtü Hoca beş kardeş. Babamlar beş kardeş.

Dedenizin adı ne?

Şeyh Mehmet Efendi benim dedemin adı.

Siz kaç kardeşsiniz?

Beş tane kız, bir tane oğlan.

İsimlerini öğrenebilir miyiz?

Nesibe ablamız var, Münevver var, Zeynep var, Mükerrrem var, Sıdika ablam var.

Sizin çocuklarınız kimler?

Bizim çocuklarımız bir oğlumuz, bir kızımız var işte. Bir annemin adı, bir babamın adı var.

Benim soracaklarım şimdilik bu kadar, eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Allah razı olsun, Allah hayırlı ömürler ihsan etsin. İyi görev yapabilme durumuna inşallah yardımcı olurlar. Elimizden gelen bir hizmet varsa yaparız, ekleriz yapabileceğimiz o. Emekli olalı bir hayli oldu. Yaşımız, başımız yerine geldi. Bu kadar zaman içinde ancak bu kadar hatırlanır ama geçirdiğimiz ömür içerisinde haliyle bazı şeyler olacak.

Tezi bulursanız onu bir fotokopi yaptıralım.

İnşallah onu arayacağım. Beni hala dikkatimi çeken, ilgimi çeken hala onunla ilgili bizi niçin oralara götürdüler düşüncem olan, ihtilal zamanında on beş kişiydik. On on ikisini tanıyorum. Bunun sekiz kişisi son sınıf, dört kişisi ben üçüncü sınıftım o zaman. Diyanet işleri tarafından konuşma vaaz etme hakkına sahiptir diye belge verilmişti. Diyanet işleri başkanın da vardı, devlet bakanının da mührü vardı. Arkasında, kâğıdın altında da Türkiye genelinde, şehirlerde ihtilali anlatma konuşmasıyla ilgiliydi verilen, ihtilali anlatacaksınız diyordu.

2021 YILI

GÜZELİM GÜZ GÜNLERİNDE

DENİZLİ VE YATAĞAN'DA ŞAHANE GÜNLER

TARIK BAYKARA

8-10 Ekim 2021 Denizli ve Yatağan seyahatimden notlar

8 Ekim 2021, Cuma: Denizli'den Yatağan'a doğru saat 11 civarı yola çıktık. Hava tek kelimayle şahane ve her taraf pırıl pırıl, yemyeşil ve ferah... İç açan enfes ortamlardan geçerek önce Kazıkbeli, eski Cankurtaran, ardından Sarıova derken en nihayet Kızılhisar (benim için her daim Kızılhisar yani "Gılsar'dır") ve Yatağan. Doğru Gocahallar evimize gittik.

Kiracımız Mehmet ve eşi Yadigar orada imiş. Az oyalandık zaten Cuma vakti de geli-verdi. Medrese Camiinde cumayı kıldık.

Evin harap olan avlusunu ve diğer yapılma-sı gereken tadilatlar için Hacıguşçulaan Şahin ustayı aradık, sağolsun hemen geldi. Yadigar hanım bahçede ortaya ufacık bir ocak kurmuş, burada leziz çaylar içtik ve Şahin ustayla neler yapılacağını konuştuk. O ara komşumuz Araplardan ıraamatlık Arabaliaganın gelini hanım da uğradıydı. Hiç durumuydum, "ıraamatlık Arabaliaganın eski beki fotoları, albümü var mı?" diye sordum. Eksik olma-sın aile albümünü aldı geldi ve Arabaliganın fotoğraflarına bakma imkanı oldu ve maaile çektiydikleri bir fotoğrafı da aşağıya koydum. İraamatlık Arabaliaga gibisi Yatağan'a gel-medi. Kendisini yeni nesillere anlatmamak büyük eksiklik diye düşünürüm hep. Çok müstesna bir şahsiyetti ve hayırla yad edip ruhuna Fatihalar hediye ettik.



Buradan doğru Yatağan Kabristanına yol-landık. Hemen girişte solda, geçen yıl kay-bettiğimiz ıraamatlık Erkan Baykara dayımızı ziyaret etmiş olduk ve dualar okuduk. Sonra elbette rahmetli anacığım tabii ki ve ahirete intikal etmiş diğer büyüklerimize dualar oku-duk.

Yatağanbaba ve diğer yakınlarımıza, akra-balarımıza ve tanıdıklarımıza da uğradık du-alar ettik. Yatağan Kabristanı o güzelim Ekim günü son derece dingin, huzur dolu, sessiz ve ibret dolu idi. Allah razı olsun çok iyi bakılmış, derli toplu ve düzenli her zamanki gibi ve o gün şahane Yatağan havasında çok çok güzel idi. Fazla da bir zaman geçmeden, kiracımız Yadigar hanımın kocası Mehmet'in vefat ha-beri geldi.

Allah rahmet eylesin. Yatağan'da gördüğü-müzde rahatsız idi. O gün ayrılırı veda eder-ken Mehmet'in safiyane el sallayışı hala daha gözümün önünde. Allah rahmet eylesin.



*"Bir garip ölmüş diyeler..."
kiracımız Yadigar hanımın
kocası rahmetli Mehmet*

Oradan Yatağan meydanına geldik. "Ça-meli fasülyesi gelmiş" diyorlardı ve 2'şer kilo aldık. "Taa buralara gelinir de çakı-bıçakçıla-ra uğramadan olur mu!" dedik ve Çakıroğlu

bıçakçı dükkanına girdik. Çakıroğlunun torununun oğlu Nusret ile tanıştık.

Bize çay ikram ettiler. Baba oğul dükkanda imiş. Çakıroğlunun Nusret öyle efendi, öyle kibar ve zarif birisi ki hayran olduk. Leziz çaylarını içtik ve epey bir alışveriş yaptık. Bu arada dayanamayıp babamdan ve rahmetli Asım dedemden çok duyduğum merhum Çakıroğlunu Nusret'e de sordum. Sağolsun bize merhum Çakıroğlunun bir fotosunu gösterdi ve daha sonra da vatsaptan ilettiler. Çakıroğlu, zamanında Yatağan'ın bilinen namly kişiliklerinden, hatta onunla ilgili, dedemiz rahmetli Şakirhoca'nın da adının geçtiği bir türkü dahi varmış. Rahmetli Erkan dayım hep anardı.



Yatağanın namly kişiliklerinden olan merhum Çakıroğlu

Dönüşte, Çeşmebağ'dan geçerken rahmetli Omarusta Amcamızın evinin önünde bir araba gördük, kapı da açık olunca bir bakalım dedik. Nuray billa ve Abide yengemiz ve Özbek bakıcısı var imiş. Nuray billa ile evin gergeniş şahane güzel bahçesini bir yandan seyreyleyip bir yandan da sohbet ettik. Nuray billa tam da 1955 yılı bahar aylarında Acıpayam'da okurken bizim evimizde kalmış ki tam da benim doğduğum günler. Nuray billa ne zaman anlatsa mest olurum. Daha sonra yemek de yedik. Sonra yukarı Abide yengemizin de elini öpmeye uğradık. Hafiften tombullaşmış yanakları, güler yüzü ile bizi tanıdı ve sürekli "Maşaallah, Maaşallah" diye diye nasıl da çok sevindi, gözleri parladı.



Meğer bu ziyaretimiz de allah gani gani rahmet eylesin Abide Yengemizi son görüşümüz imiş. Bir müddet sonra vefat haberi geldi ve çok üzüldük.

9 Ekim 2021, Cumartesi: Denizli Belediyesi tarafından düzenlenen Kitap Fuarı'nda imza Günlerinde yer almak üzere Denizli'de idim. Pandemi nedeniyle bir yıldan fazla ertelenen bu etkinlikte Denizli Belediyesi tarafından basılan kitaplarım için düzenlenen imza Gününde oradaydım. Bu kitaplarım:

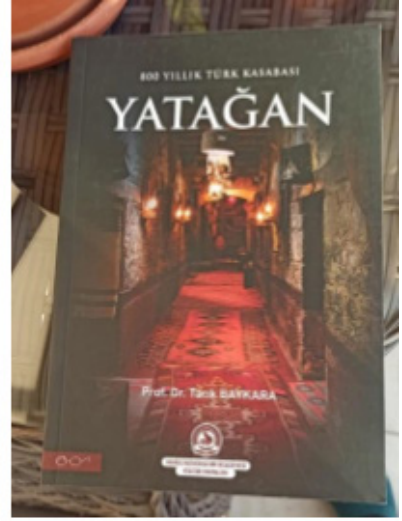
- "BENZERSİZ TASARIM EŞSİZ TÜRK KILICI: YATAGAN" Denizli Büyükşehir Belediyesi, Kültür Yayınları, Denizli 2019

- "800 YILLIK TÜRK KASABASI: YATAGAN" Denizli Büyükşehir Belediyesi, Kültür Yayınları, Denizli 2019

Muhterem dostum, Reisimiz Tuncer Tunçbilek, özel olarak hazırlattığı, üzerinde adının da yazılı olduğu bir yatağan kılıncını çok güzel ve gösterişli, süslü kutusuyla birlikte geldiler. Bir anda Kitap Fuarına katılan Denizlili hemşehrilerimizin, hem yatağan kılıncına hem de kitaplarımıza ilgisine mazhar olduk. Akın akın Yatağanlı hemşehriler de arkası arkasına gelmeye başladılar. Bir yandan kitapları imzalarken bir yandan da ayaküstü sohbet ile unutulmaz bir gün yaşamış olduk.

Ardından, Fuar'da canlı yayın yapmakta olan Deha TV'de uzunca bir ayaküstü canlı yayın röportajı yaptık. Bir kitap fuarına bu denli yoğun bir ilgiden dolayı çok mutlu olduğumu belirttim. Yeni nesillerin kitaba ilgi duymalarının önemli olduğunu ve bu Fuar'da en çok aileleriyle birlikte gelen Denizlili hemşehrilerime olan takdir hislerimi ifade ettim. Yatağanlı hemşehriler, tanıdıklar ve başta Halam ve diğer hala çocukları akrabalarımın ziyareti ve ilgisi de benim için mutluluk vericiydi. Ayrıca, Fuar'ı ziyaret etmekte olan Merkezefendi Belediye Başkanı Şeniz Doğan hanımefendi de uğradı, kitaplarımızı imzalarak takdim ederken kendisine Yatağan'a gelip gelmediklerini sordum. Yıllar önce bir defa geldiklerini söyleyince, asıl bugünlerde mutlaka Yatağan'ı ziyaret etmeleri gerektiğini, buradaki geleneksel bıçakçılık sanatını görmelerini tavsiye ettim. İmza Günü neredeyse akşam karanlığına kadar gayet yoğun

Nuray billa ve Abide yengemiz ile



Denizli Kitap Fuarında imzaladığım "Yatagan" kitapları

bir biçimde devam etti ve Denizli Belediyesi sağolsun gelen bütün kitap taleplerini karşıladı ve hepsini bizzat imzalayarak ziyaretçi hemşehrilerime armağan etmiş oldum.

Böylelikle kısa da olsa unutulmaz bir "sılayım" yaşamış olduk ve döndük. İşlerimiz-güçlerimize...

- Kısa bir süre sonra da Üstad Sezai Karakoç'u kaybettik. Yatağan dergisinde en son demiştim ki... "bağrından Sezai Karakoç'u çıkartan bu millet ne kadar gurur duysa yeridir..." diye. Her mısraı her cümlesi ağır, kesif, gülle gibi ve okyanuslarca derinlikte muazzam bir kişioğlundan bahsediyoruz. Kendisi hakkında söylenebilecek herşey söyleniyor amma ki yeterli olmadığının da ayırında olunuyor.

- Ne mutlu bana ki sağlığında rahmetli Çobanhüsni'yü anlatırken Yatağan dergisinde onun için yazabildiklerimi yazdım, kayıtlara geçirmiş oldum.

- Ne mutlu bana ki, bir ziyaretimizde rahmetli Üstad bana..."siz Hüseyin Baykara soyundan mısınız?" diye sormuştu. O Hüseyin Baykara ki... "Hüseyin Baykara, lakabı Ebu'l-Gazi, tam adı Hüseyin bin Gıyaseddin Mansur bin Baykara, Timur İmparatorluğu-hükümdarı ve şair. Taht kavgaları ve savaşlarla geçen uzun saltanat döneminde bilim, sanat ve edebiyatta büyük gelişmeler sağlanmıştır" deniliyor İslam Ansiklopedisinde. Türk Tarihinin büyük şahsiyetlerinden biri-

si. Bendeniz Yatağanlı Hacıkaracalaan Tarık Baykara, "Hüseyin Baykara soyundan!!!öyle mi?"

- Cennetmekan Üstad yakıştırmıştı demekki mübarek. Nasıl büyük bir onurdur benim için. "Hayır üstadım.." dedim mahcup olarak. "... bizler Yataganlıyız. Ben Çanak-kale şehidi Gocahalilin ve Çerçi Ali'nin torunuyum..." dediydim. Ama bu şeref artık aklıma-kazınmıştır.

- Bir defasında da Çobanhüsni abey ile gittiğimizde, Üstadın parmağını kestiğini ve öyle alelacele gazete parçası ve selobantla sardığını gördüydüm. Hemen koşup aşağıdaki büfelerden birinden yara bandı kapıp geldim ve "Aman Üstadım... böyle olmaz... mikrop falan kapar, şununla kapatalım.." deyip yaranın üzerine yara bandını yapıştırdı idim.

Ahir ömrümüzde Türk milletinin en büyük şair ve düşünürlerinden birisine böyle bir yardımımız dahi olmuştu işte. Ve elbette eski gazeteler üzerinde, O'nun sofrasından kuru ekmek, zeytin, peynir, domates ve çay ile muazzam bir "gök sofradan" doyduyduk bir defasında. Ne büyük şereftir. Tekrar Allah gani gani rahmet eylesin.



SEVGİ

Sezai Karakoç

Ah benim sevgim çiçek örneği
Çarpılmışların kinini yeniler
Beni alnımdan vurmak ister
Saraların iftiraların gençliği

Bilirim geçmektir sevgi
Ölümün en yumuşak en ayarlı yerinden
Çünkü çocuklar geçer
Ölümün en yumuşak en ayarlı yerinden

Zarif vakitlerin seçkin kadınları
Hazırlardı kızlıklarında (doğum)ları
Kaçmakla kurtulamadıkları
Arada uyguladıkları

Çölden farklı olmayan bu korku
Çocukların bu korkudan olur neşeleri
Siyah sepete baktıkça her biri
Sıcak hoşluğunu anlarlar ölmenin

O gün gün ışığında mahrum
Mahrum bırakılmış genç kızlar
Anneleriyle parka çıkarlar
Anneleriyle anneleriyle anneleriyle



“ZEYBEK KAMASI NAMIDIĞER YATAĞAN” ROMANI HAKKINDA

YAŞAR ÇAĞBAYIR

Roman bir kaçırma olayı ile başlar. Dışarıyla bağlantılı bir örgüt tarafından Turan Karluk adında bir emekli memur ile Şahap Orcan adındaki bir elektronik uzmanı uyuşturucu ile bayıltılarak kaçırlır ve bir orman evine bırakılır. Bir şans eseri olarak örgüt elemanları gelmeden bu iki arkadaş ayıldktan sonra kendi imkânları ile kurtulup orman içinden yakındaki bir yerleşim yerine ulaşmayı başarırlar. Kaçırılmalarının sebebi, Turan Karluk’un yaptığı bir televizyon söyleşisinde yabancıların ülke içindeki faaliyetlerini ve yerli kimliksizlerin kişiliklerini eleştirmesi; Şahap Orcan ise icat ettiği uzaktan bağlantısız bir şekilde konuşmaları dinleyebilme aygıtının plan ve projelerini ele geçirmek... Sığındıkları güvenlik kurumunca durumun vahameti çabucak kavranmış ve gerekli tedbirleri alarak bu iki arkadaşın hem isim hem de yüzlerini değiştirtmişler ve polis kimliğiyle dolaşmalarını sağlamışlardır.

Zamanla bu hâlden sıkılan bu iki arkadaş, bir hurda toplama ve değerlendirme yeri aç-

rak Şahap Orcan’ın önceden geliştirdiği icada uygun cihaz yaparak kendileri ile uğraşan ve aynı zamanda yurt dışına önemli Türk yazma eserlerini kaçıran örgütün çökertilmesinde güvenlik güçlerine yardımcı olurlar; örgütün çökertilmesi üzerine serbest hayata dönerler. Bu sırada ele geçirilen yazma kitaplardan Turan Karluk, geçmişe ait tarihî olayları yeni yazıya aktarmaya başlar. Bu yazma eserlerden birincisinde Balat İlyas Bey Medresesi’nde Hızır Şah Hocadan ders alan Yatağanlı Turgut Çelebi, tuttuğu notlarda hem Balat ve çevresinin geçmişini hem de yaşadığı dönemi anlatır. Geçmişte İyonların günlük hayat ve inanç sistemleri, içinde bulunduğu dönemdeki Balat hayatını da hatırat olarak kaleme alır. Kendisi, zeki, akılcı ve muhakemesi güçlü bir molladır. İcazetini aldıktan sonra memleketi olan Yatağan’a döner. Zaten kendisi Yatağan Baba soyundan gelmektedir.

Romanın ikinci bölümünde yeni kişiler ortaya çıkar. Tabii ki bu anlatım da yine elde edilen yazmalardan aktarılmaktadır. Bu kez Turgut Çelebi’nin eline bir Uygurca yazma geçmiştir. Onu zamanın yazısı olan Arap Asıllı Türk yazısına aktarmaktadır. Bu aktarmaya göre Honas’a Türkistan’dan bir derviş gelir. Bu derviş, güya hırsızlık yaptığı için kervan sahibi tarafından Honazlı bir duvar ustasına satılır. Bu derviş Rum olarak bildiği ustasından duvarcılık mesleğini öğrenir. Daha sonra kendisine verilen bir krokide belirtilen yere bir ribat kurması buyruğu verilir.

Ribatın kurulacağı yeri bulur. Burası Yukarı Karaçay’da Tekke adı verilen yerdir. Ustasının da yardımı ile bu bina yapılır. Zamanla çevrede tarım ve özellikle değirmen işletmeciliği gelişir. Ve etraf yerleşim yeri olarak binalarla dolar. Burası aynı zamanda bir tedavi merke-



zidir. Burada dil, din, ırk, milliyet, cins ayrımı yapılmaksızın herkes tedavi edilir. Zamanla yetersiz kalmak üzere iken yeni otacı gelir, bu arada bölgenin stratejik önemi dikkate alınarak çevre yerleşim yerlerinde olduğu gibi bir askerî üs ve kumanda merkezi hüviyetine bürünür; Alp Gaziler Ocağı... Gazi Karaca Ay Alp ve Eriş Dede'nin akıllı davranış ve uygulamaları savunma ve savaş taktikleri sayesinde İkinci Haçlı Seferi belası en az zayıyla atlatılır. Elbette bu arada diğer Alp Gaziler Ocakları ile sıkı bir iş birliği edilecek.

Bundan sonra Konya merkezde şehzadeler arası taht kavgaları başlayınca Bu bölgede bulunan iki binden ziyade Türkmen çadırı yerlerini Rumlara terk ederek doğuya göç etmek zorunda kalırlar. Sultanlık merkezinin durulmaya başlaması üzerine elli yıl kadar sonra bu bölge tekrar fethi sahne olur. Bu kez sultanlıkça görevlendirilen Yatağan Baba ve arkadaşları tarafından Acıpayam ovası uzun uğraşılardan ve kayıplardan sonra Türkmen yurdu yapılır.

Yatağan Baba, aklını kullanarak alplarına kayıp verdimeden kendisine ayrılan bölgeyi fetheder ve Türkleştirir. Bu arada barutun gücünü de keşfeder, yapımını bildiği yatağan kamasına bunu da ekler. Hem yatağan imalatında hem de barut imalatında önderlik ederek bugünkü Yatağan yerleşim yerinin temelini atar. Aynı zamanda bir grup Alman Senyörleri tarafından yakılan Karaçay vadisini de kurtuluş bedeline saymak suretiyle onları bizzat çalıştırmak suretiyle yeşillendirir. Sultan tarafından kendisine emanet edilen Şehzade Baykara Abdi Sultan'la çok iyi anlaşır; birlikte hareket etmişlerdir. Bu bölgenin fethi tamamlanıp yerleşime açıldıktan sonra Konya Sultanlığınca Baykara Abdi Sultan'a bir menşurla Sancak, Mehter verilmiştir. Baykara Abdi Sultan, kendisini ve aynı zamanda bu fethin baş mimarının Yatağan Baba olduğunu bilen, idrak eden biridir. Mehter geldiğinde Sultan'a bir mektup yazarak Mehteri ve Beyliği Yatağan Baba'nın hak ettiğini belirtir. Bunun üzerine Yatağan Baba vaktiyle Karaca Ay Gaziler Ocağı tarafından haberleşmekte kullanılmak üzere yapılmış bulunan Çal Dağı'ndaki ateş bacasının olduğu yerde üç gün

ikinci mehteri vurdurarak beyliğini ilan eder. Ancak onun gözü beylikte değildir. O demirciliğine devam etmek ister. Yaka'da yaptırdığı evinin atölyesinde yatağan adını verdiği kamayı geliştirmeye ve üretmeye çalışırken bir yandan da yeni ustalar yetiştirir. Baykara Abdi Sultan ise Karaçay Vadisi'nde kurdurduğu değirmenleri yaptırdığı Abdi Bey Medresesine vakfederek, ilim yaymaya önderlik etmiş olur.



Kitapları kaçırılmak istenen yaşlı kadının Yatağan Baba'nın torunlarından olduğu ve atalarının Yatağan Baba Türbesi'nin kavaslığını yaptığı, dedesi zamanında bir ara bir isyan dolayısıyla türbenin ateşe verilmesi sırasında kaçırabildiği kitapları kızına vererek bunları iyi sakla demesi üzerine bugüne kadar muhafaza ettiği anlaşılır. Hatta bir ara eski yazı kitapların toplatılıp imha edildiği yıllarda çeyiz sandığının dibine yerleştirip üzerini giyecek vb. ile örtüğünü söyler. Kitaplar devlet korumasına alınırken, eskimiş yıkılmak üzere olan evleri de korumaya alınarak devlet tarafından yenileştirilmiştir.

Roman her ne kadar bir serüven havasında görülse de o bazı uyarılarda bulunmayı hedeflemiştir. Bu durum bir kamyon arkası yazısından alınmış olan "Bazı yazılar okunmak, bazı yazılar da dokunmak için yazılır." ifadesinde belirtildiği gibi "dokunmak için" yazılmıştır. Nelere ve nerelere dokunulduğunu görmek, anlamak için romanın okunması gerekmektedir. İnşallah dokunduklarımızdan ders çıkarılır...

ŞEVKAN, AZAK'ı ZİYARET ETTİ



Acıpayam Belediye Başkanı Hulusi Şevkan Mayıs ayında İstanbul'a gelerek Gürbüz Azak'ı evinde ziyaret etti. Mustafa Nadir Önay'ın da bulunduğu ziyarette Gürbüz Azak'ın eşi Filiyet Hanım'ın ikram ettiği çaylar eşliğinde güzel bir sohbet yapıldı. Bilindiği gibi Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Zolan ve Kültür Daire Başkanı Hüdaverdi Otaklı'nın gayretleriyle Denizli'nin bir değeri olan Gürbüz Azak için eserlerinin de yar aldığı bir salon Nihat Zeybekci Kültür Merkezi'nde hizmete açıldı. Yaklaşık 2 yıl önce Mustafa Nadir Önay'ın "Doğum yeri olan ve çocukluğunun geçtiği Acıpayam'a da bir Gürbüz Azak evi yakışır" teklifine sıcak yaklaşan Belediye Başkanı Şevkan'ın araya giren salgın hastalık dolayısıyla biraz ertelenmek zorunda kalınan proje nihayet sonuna yaklaştı. Restore edilmekte olan bir binada Gürbüz Azak kütüphanesi ve hatıra salonu oluşturulacak. Azak buraya bazı eşyaları ile kitap ve ödülleri de bağışlayacak. Yeni yaptığı bazı resim ve tablolar da burada sergilenecek. Aynı teklifi Serinhisar Belediyesine de dergi aracılığıyla yapmış olalım. Yatağan'a da bir Tuncer Baykara evi veya kütüphanesi veya kültür salonu yakışır. Onun eserlerinin ve bazı eşyalarının sergi-

Sağdan itibaren Filiyet ve Gürbüz Azak, Hulusi Şevkan, Mustafa Nadir Önay, İstanbul'da Azak'ların evinde.

leneceği ve okuyucuların istifadece edeceği bir mekanın kazandırılması ilçeye değer katacaktır. Çünkü eskilerin söylediği gibi Şerefu'l-mekân bi'l-mekân; "Mekan ve makamların değeri orada bulunanların değeri ve şerefi ile ölçülür."

Yine belki eski Namık Kemal İlkokulu'nun bir müze olarak düzenlenmesi Yatağan'da çok güzel ve örnek çalışmalar yapan Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilebilir. Orası da Yatağan'ın tarihten gelen sanatları; barutçuluk, çakı bıçak yapımı, yatağan yapımı, tarakçılık, dokuma gibi sanatlarından eserlerin sergilendiği ve atölyelerle canlandırıldığı yaşayan kültürel alanlara dönüştürülebilir. Yine burada açılacak bir demokrasi köşesiyle Yatağan'da yetişmiş Hüsnü Akşit, Baha Akşit ve Remzi Şenel ile ilgili bir bölüm hazırlanabilir. Aynı Şey Medrese tarafı için de- Enstitü veya vakıf- geçerlidir. Orada da Yatağan'dan yetişen ilim adamları ile ilgili köşeler yapılabilir. Ki gelecek nesiller kendi memleketlerinden yetişen değerleri hakkıyla tanıyacak alan bulabilsinler.

TUNCER BAYKARA ACIPAYAMKİTAP FUARINA KATILDI



27 Mayıs - 5 Haziran günlerinde Acıpayam Kitap Günleri düzenlendi. Gürbüz Azak ve Mustafa Nadir Önay'ın da İstanbul'dan davetli olduğu ama sağlık sorunları ve iş sebebiyle katılamadıkları fuara Yatağan'dan Mustafa Karakaya ve Aşık Hüseyin Kocakaya'nın yanında yazarlarınız Prof. Dr. Turgut Tok, Hasan Kallimci, Şerif Kutludağ ile Prof. Dr. Tuncer Baykara imza günleriyle konuk olarak katıldılar. Acıpayam Belediyesi 31 Mayıs 2022 sayfasında şu bilgiyi verdi:

"Acıpayam Belediyesi Kitap Günlerinde bugün saat:13:30'da Tarihçi-Yazar Prof. Dr. Sayın Tuncer Baykara hocamız Belediye Nikah Salonunda söyleşide sizlerle buluşacaktır. Tüm halkımız davetlidir."

"Tuncer Baykara 3 Haziran 2022 günü internette yayınladığı notta şöyle dedi: 31.05.2022 günü, Acıpayam Kitap Günlerin-

Tuncer Baykara Acıpayam Belediye Başkanı Hulusi Şevkan ile.

de bir sohbet yaptım. Belediye Başkanı'nın eşim ile beni davet etmesi sonucu severek katıldığım bu etkinlik vesilesiyle 75 yıl ardından sonra Deyne/Kirazlıyayla ve Çameli'ni görebildim. Ayrıntılarını ayrıca vereceğim vaktiyle şiir gibi bir diyar olan Deyne ve sonraki Nikfer ile Pınarlar'ı da anlatacağım. Ama öncelikle Acıpayam Belediye başkanı Hulusi Şevkan Bey'e teşekkür edeyim."

Hocamız bu geziye ait notlarından Deyne/Kirazlıyayla ile ilgili olanı dergimize gönderdi. Bu sayıda onu sizlere sunuyoruz.



DEYNE-KİRAZLIYAYLA'YA BİR GEZİ

PROF. DR.TUNCER BAYKARA

Hayırlı olsun.

Bu gezimin ilk ve asıl amacı Acıpayam Kiptap Günleri'ne katılmak idi. Ve bunun da gereğini yaptığımı inanıyorum. Ama buraya kadar gelmişken, çevreyi de tanımak yanlış olmasa gerek. Benim iki dinlenme günümde, gezerek dinlenmek istedim ve bunu gerçekleştirdim. Bunun için Hüdaverdi Otaklı bey ile Prof.Turgut Tok'a da minnettarım.

Vaktiyle Acıpayam'a dahil olan bu yerlere sırasıyla gitmek imkânı buldum. Tabii ki öncelikle Acıpayam Belediye Başkanı sayın Dr.Hulusi Şevkan Beyin verdiği imkân ile.

1. Deyne/Kirazlıyayla
2. Nikfer ve Pınarlar
3. Yatağan.

Bunları sırasıyla görelim.

I-Çocukluğumuzda gördüğümüz ve o zamanlar bizim için adeta şiirsel bir güzelliği olan Deyne/Değne'ye 1947 senesinin bir güz günü Yatağan'dan çift atlı bir araba ile hareket ederek ertesi günü akşam vaktinde ulaşmış idik. Bunun hikayesini, Denizli Büyükşehir Belediyesi kültür yayınları arasında çıkmasını beklediğim "Köyüm ve Çocukluğum" kitabımda vermiştim. Rahmetli kardeşim Erkan ile de ara sıra "ah oraları ye-

niden bir görebilsek" diye de konuşurduk. Kardeşimle oralara gidemedik ama bir imkânı, dostlarımın da yardımı ile değerlendirep ben 75 yıl sonra görmüş oldum.

Deyne/Kirazlıyayla, 30 Mayıs 2022 pazartesi günü, Hüdaverdi Otaklı ve Turgut Tok beylerle birlikte ulaşmıştım. Rehberimiz Dr. Özcan Özçelik bey, hemen bizi soluklanmak ve yemek için Doğa Aile Restoranı'na götürdü. Meğer, artık işlek Fethiye yolu üzerinde olan Deyne çevresinde böyle ala-balık lokantaları çokmuş. Burası şırıl şırıl suların da aktığı hoş bir yerdi.

Deyne'deki Doğa alabalık lokantası gerçekten tabiat ile ahenkli idi; ve Deyne'deki ilk zamanlarımdan bir kare: Soldan Hüdaverdi Otaklı, Kirazlıyayla/Deyne muhtarı Baki Öztürk, burada bulunmaktan mutlu olduğu belli olan Tuncer Baykara, Prof.Dr.Turgut Tok ve halkla teması en üst düzeyde olan Dr. Özcan Özçelik. Özcan Bey, yörenin aile hekimi olduğundan bütün halk katmanları ile rahat ilişkiler kurabilmiş. Güzel bilgilere ve hatıra sayılabilecek eşyaya sahip.

Orada rahatladıktan sonra yola çıkıp önce değirmeni görmek istedim. Köyün evleri yenilenmiş ve yolları artık taş bile döşenmiş.



Yürüyerek vaktiyle her şeyi ile benim için şiirsel bir güzelliği olan değirmenin üstüne vardık. Fakat değirmen çoktan işlevini yitirmiş, ama bazı etkin izleri, su yolundan bir kesit hatıra olarak duruyordu.



Tabii ki artık su arkları ve buradaki sularda mahalli olarak "gayzak/gazyak" diye duyduğum "kaz ayağı" otu da görünmüyordu. Bu otu yıllar sonra 2014 mayısında Kütahya Domaniç'te "kaz ayağı" olarak tekrar buldum. Değirmenin avlusunda, resimde tam karşılarında olması gereken bütün kış ailecek kaldığımız ev de yenilenmiş veya çok değişmiş olmalı ki bulamadım izlerini.

Değirmenin kendi binası da kaybolup tuğladan bir ev halinde duruyor, hatta cehenemlik kesiminin doğru dürüst resmini bile alamadı. Çünkü önü etkili bir şekilde kapatılmış. Ben orayı gösteriyorum, muhtar ise Eski Muhtar Abdullah Çavuşun evini.



Mektep eskiden de değirmenin hemen yanında idi ve biz de oraya vardık kolaylıkla. Zamanımın mektep binası olduğunu gösterir yazıtlar da üzerinde duruyordu. Ancak vaktiyle tahta olan üst örtüsü ve çevresi oldukça değişmişti.

Mektebin önündeki resimde Muhtar Baki Öztürk, rehberimiz Dr.Özcan Özçelik ile Turgut Tok ve Hüdaverdi Otaklı beyler birlikteyiz. Nedense mektebin adına, vaktiyle bir de Şatırlar eklenmiş, demek yöredeki bir



merkezi okul olmalı. Avludaki yeni binalardan birisi Ortaokul aynı zamanda.

Deyne'de mektebin hemen yanındaki çay halen daha sessiz akmakta; ancak çevredeki 75 yılın gelişmeleri de var; bunlar tabii ki hep olumlu gelişme ve değişimlerdir. Benim merakım gitmiş, 75 yıl öncesinin şiirsel çevresi değişmiş, yeşillik ve çağlayan sular azalmış, vaktiyle canlı olarak duyulan çayın sesi de uzaklarda kalmıştı. Artık çayın kenarına kadar gidip hala elle balık avlanabilir mi diye merak etmedim değil, ama rehberim Dr. Özcan Bey, Çameli merkezdeki dostların da bizi beklediğini hatırlatıp duruyordu.

Rehberimiz Dr. Özcan Özçelik bey, çevreden topladığı eşyayı Çameli merkezdeki özel binasında sergilemekte imiş. 15 km mesafedeki Çameli merkeze gittik ve gördük ki bu bina aynı zamanda kültürel etkinliklere ev sahipliği yapmakta. Orada meraklı bir genç-yaşlı toplulukla sohbet etmeye koyuldum. Bu arada farkına varmadan ve bana sorulmadan bana bir Yörük poşusu ve kasketi giydirdi. Buna sevinmedim desem yalan olur.



Ben sohbetimi sürdürürken mahalli sanatçılar da musiki ziyafetine başlamışlardı. Zaman zaman ara verip onların başarılı melodilerini dinledim.

Buradaki çevre eşyası ortamında sohbet ettim, bir şeyler söyledim. Katılanların sorularını cevapladım; kitaplarımı birçok eğitim kurumuna bağışladığımı söyler söylemez, Kürşat Yellice adlı öğretmen, hemen kitaplarımı göndermem için adresini verdi ve ben İstanbul'a döndükten sonra dört tanesini gönderdim. Müzik ve sohbet dolu bu güzel ortamda resimler ve videolar çekildi, bir boş zamanda toplanan malzemeyi görmek imkânı buldum.

Çameli'nin Denizli yönü girişinde yeni bir yazlık Taşevler adında site yapılmış, akşam yemeği için oraya gidildi.

Belediye Başkanı Cengiz Arslan'ın davetlisiymişiz ki Kaymakam Kerem Yenigün Bey de geldi az sonra. Burada da yararlı sohbetler ve bu arada Çameli Tarihi ve Kültürü sempozyumu da konuşuldu. Ben de imkânım elverirse gelebilecektim.

Yemek sonrası vakit de geç olduğundan Denizli'ye döndük.



İBRAHİM İLHAMİ ŞENEL

YUSUF ŞENEL



İbrahim İlhami Şenel, 1935 yılında Yatağan da doğdu. Babası, Hassünler sülalesinin önde gelen isimlerinden Molla Yusuf'un oğlu Şevket Şenel, annesi ise Mustafa Efendi dedenin kızı Dudu Şenel. Mustafa Efendi dede Molla Yusuf dedemizin abisi Osman dedenin oğludur. İstiklal Savaşında cepheye asker ve silah sevkiyatında önemli görevler yapmıştır. Vaiz olarak Tefenni ve Yeşilova'da çalışmış ve askerlik şubesinde önemli görevlerde bulunmuştur.

Şevket amcam Dudu gocanamla evlendiklerinde amcam 18, hanımı 16 yaşındadır. Ve bir yıl sonra İlhami ağabeyim doğmuştur. Bir gece İlhami bebek çok ağlar, buna dayana-

Soldan: İlhan Akşit, Rasim Karaca, ?, İlhami Şenel

mayan amcam bebekle beraber Dudu gocanamı odadan dışarı çıkarır. Gece karanlık ve serindir. Gelin korkar ve yer evde bulunan Molla Yusuf Dedeye sığınır. Molla Yusuf da artık burada kal benim haberim olmadan bir yere gitme der, iki çocuğu evlendirdik, bir de çocukları oldu, 3 çocuğa bakacağız artık diye yüksek sesle söylenir. İki gün sonra Şevket amca dolanmaya başlayınca çağırıp nasihat eder ve evlerine gönderir.

2. bebek Küpra'nın doğumundan kısa bir süre sonra Dudu gocana hastalanır ve çok geçmeden vefat eder. Bu ölüm İlhami abi-

nin hayatta karşılaşacağı acıların ilkidir. Daha sonra henüz 50 yaşında olan Şevket amcamı ve 2. bebeğinin doğumunda eşi Zehra yengemizi kaybeder. Yüzüne dikkatli bakarsanız bu olayların onda yarattığı derin çizgileri görmek mümkündür.

Küçük yaştan beri okumayı çok severdi, çok dikkatli bir gözlemciydi. Henüz 10 yaşındayken oturdukları odanın meylinin bozuk olduğunu fark edip odadakilere söylemişti. Oradaki herkes de onunla eğlenerek gülüş-

tüler. Herkes dağıldı. Annem beni kucağına alıp kendi annesinin evine ziyarete gitmişti. Yarım saat kadar sonra binanın o bölgesi çöktü. Denizli Bağbaşındaki evimi bitirdiğimde oturmaya gelmişti. Giderken, "Yusuf güzel bir ev yapmışsın. Ama zor ısıtırsın" dedi. 20 yıldır evin ısınması için uğraşıyoruz. Görüşleri ve tespitleri muntazamdı. İlhami abi olaylarla, kişilerle ilgilenmiyormuş gibi gözükür, olay bittikten sonra bütün her şeyi anlatırdı.

İlhami abinin ilkokul çağı geldiğinde, babası Şevket Şenel ve babam Akif Şenel ihtiyat askerliğine çağırılmışlardır. Diğer amcam Remzi Şenel okulunu bitirme gayretindedir. Evde Yusuf dededen ve çocuk İlhami'den başka erkek yoktur. Dedem yaşlı ve tek başına tarlada öküzlere hakim olamamaktadır. Sabah erken kalkarlar ve tarlaya giderler. Öküzler yoruluncaya kadar dedem ve abim birlikte çift sürerler. Yusuf dede tamam der ve İlhami abim koşarak okula gider. Öğretmeni köyün mümtaz şahsiyetlerinden Asım Baykara'dır. Bu tozlu, terli çocuğun başını okşar ve derse kaldığı yerden devam eder. İlhami abi ile birlikte kapı komşusu ve halasının oğlu Rasim Karaca ilkokulu bitirirler. İlhami abi her yeri iş kaynayan Molla Yusuf ocağında çalışmaya başlar.

Rasim abi Orta Cami İmamı Hafız İbrahim Karaca'nın oğludur. Hazır bir işi olmayan Rasim abi Yenicelerin Hasan Ali Yurttürk'e çırak durur. Aradan 2 yıl geçer. Türkiye savaş sonrası yokluk, kıtlık ve sıkıntı içerisindeydi. 2 kuzen zaman zaman



Arka sıradakiler; Remzi Şenel, İlhami Şenel
Ortada oturanlar; Feride Türkecan, Minüre Şenel
Çocuklar; Yavuz Şenel (kucaktaki), Işık Şenel

konuşup dertleşirler. Sonunda okumaya karar verirler. Önce Hafız Dede bir takım aletleri aldığını ve dükkan kuracağını belirterek Rasim abinin okumasına karşı çıkar. Hatta bir seferinde Rasim abiyi ayartmakla suçlayıp İlhami abiyi evden kovar. Molla Yusuf da farklı değildir. Tarlalarda iş varken okumaya ne gerek var, der.

İki arkadaş inatla direnirler ve neticede okuma isteklerini ailelerine kabul ettirirler. Acıpayam Ortaokuluna kayıt yaptırırlar. Acıpayamda Hatice teyzenin gözetiminde okumaya başlarlar. Acıpayam Ortaokulunda 2.sınıfa geçtiklerinde Remzi Amcam Uşakta öğretmenlik yapmaktadır. Münire Yengem Yavuz'a hamile olduğundan Feride halam yardım için Uşak'a gider. Yanında okusun diye İlhami abimi de halamla gönderirler. Uşak öğretmen okulunu bitiren abim Kuyucak köyüne tayin olur. O gün postacı iki adet evrak getirir. Birisi tayin, birisi Balıkesir Eğitim Enstitüsü Matematik bölümünü kazandığı belgesidir. Tercihi Balıkesir'den yana olur. Bu okuldaki eğitimini tamamladıktan sonra Sivas'a tayin olur.

Askerlik sonrası Adana Ceyhan'a tayini çıkar. Bir süre çalıştıktan sonra Ceyhan'ın sıcak ve nemli havasına alışamaz ve verem teşhisi ile hastaneye kaldırılır. Daha sonra nakledildiği İstanbul'da bir yıl tedavi görür. Ailenin yanında kalma ve tedaviye devam etme şartı ile Yatağan'a döner. Sağlığına kavuşup tekrar müracaat ettiğinde yine Ceyhan'a gönderilir. Bu arada bir gönül macerası yaşar. Adanalı varlıklı bir aile görüşmek için Yatağan'a gelir. İlhami abinin yaşadığı ortamı beğenmeyen aile İlhami abiyi alıp götürmek ister. İlk karşı çıkan, o benim elim, kolum, her şeyim diyen Emetullah gocanamdır. Şevket amca hastadır. Olay uzamadan kapatılır. Gocanam ve İlhami abim arasında yıllarca hiç bozulmayan saygı, bağlılık bir ana oğul ilişkisi vardı. İlhami abi onun annesi olmadığını orta okula giderken öğrenmişti.

Denizli Sanat Okulunda 1984 yılında "Yılın Öğretmeni" seçilen abim nice öğrenciler yetiştirdi. Öğrenci profilinin değişmesi, eski sevgi ve saygının kalmaması sebebiyle 1985 yılında emekli oldu.

Şevket amcamın hastalığı sebebiyle tayin isteyen abimin tayini Denizliye çıkar. Bu arada Yüreğil köyünden Değirmencilerin Ömer Efendi kızı Zehra ile evlenir. Bir yıl sonra küçük Bilge gelir. Her şey çok güzel gitmektedir. Bu arada Zehra yenge ikinci bebeğe hamile kalır. Doğum ters gider. Kanama durdurulamaz. Bebek ve anne vefat eder. Cenaze geldiğinde Yatağan'a iri ve hızlı kar yağmaktadır. Akşam olmak üzeredir. Cenazenin selasını hem ağlayıp hem verdiğimi hatırlıyorum.

Birkaç yıl sonra teyzesinin kızı Hacı Karacaların Ömer Usta'nın kızı Nuray ile evlendi. İki çilekeş yıllarca sessiz sakin huzurlu bir evlilik yaşadılar.

Bir sohbeti sırasında her gün sınava girecekmiş gibi hazırlıklı olarak öğrencilerinin karşısına çıktığını söylemişti. Mesleğini, öğrencilerini çok seven abim uzun yıllar ders verdiği Endüstri Meslek Lisesinde Yatağanlı öğrencilere özellikle kol kanat gererdi. Çocukluğumdan beri yağlı bir cilde sahiptim. Bu sebeple yüzüm daima yaralı bereli olurdu. Abim her yaz tatiline geldiğinde benim için ilaç getirirdi. Bu durum yıllarca sürdü.

İkinci bir hatıram ise Adana'da bir futbol şampiyonasına katılacaktık. Geçerken abime uğrayıp haber vermek istedim. Şubat ayıydı. Okuluna gitmek için hazırlanmıştı. Adanaya böyle mi gideceksin, şimdi oralar serindir diyerek pardesüsünü çıkardı ve bana giydirdi. Verici, yardımsever bir kişiliği vardı. Bir güzel insan, bir güzel adamdı. 8 mart 2014 cumartesi günü hakka yürüdü. Mekanı cennet olsun...

Abime, yaşadığı sürece iyi bir eş, iyi bir hayat arkadaşı olan Nuray yengeme de şükranları sunuyorum.

BİR KASABANIN ANLATILMAMIŞ ÖYKÜSÜ-5

TAHTA MİNARE, YATIRLAR, BARUTÇULUK

REFİK KARAKAYA

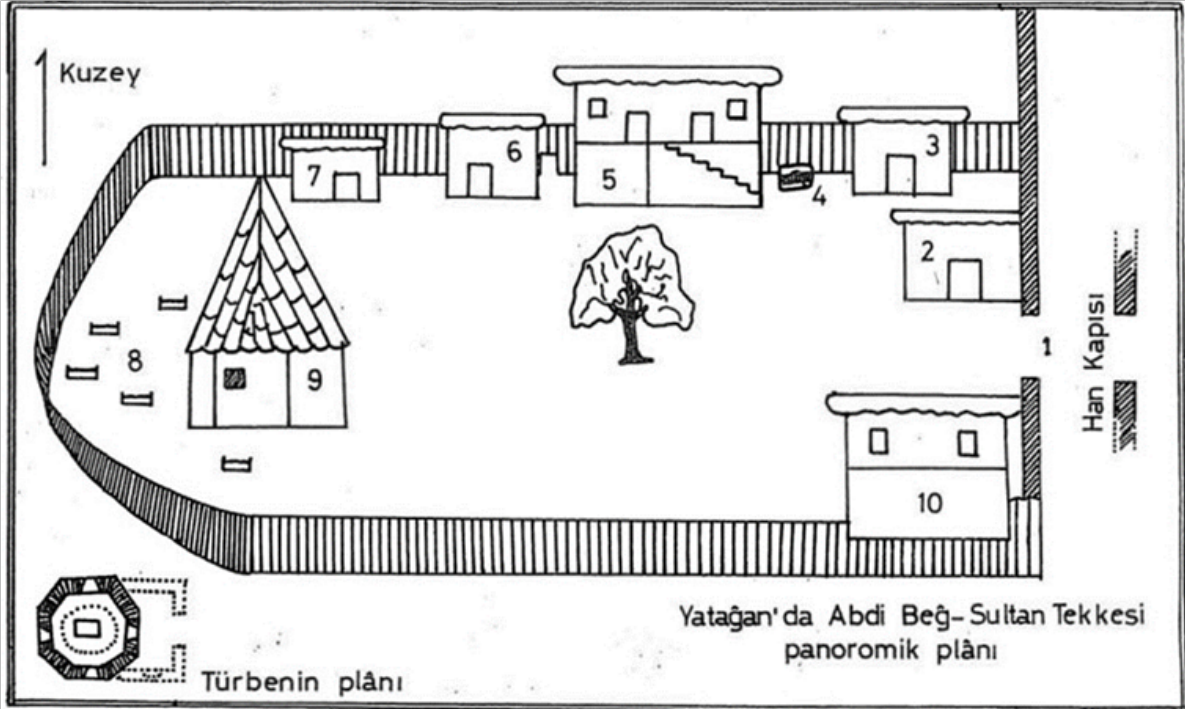
Yatağan'a gelenleri; Yatağanbaba, Abdi Bey Sultan, Hacı Şeyh Mehmet efendi karşılar. Bu günkü köyün yerleşim yeri daha öncede bahsedildiği gibi üçüncü yerleşim yeridir. Sellerin önünü alamamışlar bu günkü dağ eteklerine yerleşmişler, etrafta gavur köyleri varmış. Asar mevkisi, Kapız içi, Macar deresi, Kefe gibi. Kefenin solunda Türkmen mezarlığı vardır. Mevki olarak başkaca, Döğüş yeri vardır. Gaysalılar'la bizim köylüler döğüşmüş, buraya Taşpınar derler. Burada dam yeri vardı. Ankara'dan iki mühendis gel-

di sınır için. Domuz deresi karaçay'a gider. Karayaprak bize daha yakındır. Karayaprak, Yovalca, Kar Kuyuları bize aittir. Dövüş yeri, Şar yeri Gaysara aittir.

Otlak olarak Karahöyük'te Bölükova'da 45 gün bizimkiler, 45 gün Karahöyüklüler sığır güderlermiş. Şimdi tamamı Karahöyüklüler'indir. Öküzleri güzlemeye çıkarırdık. Bubalar etrafında tavşancıklar vardı, toplardık. Yuvalca'ya indiğimizde getirir, dama atardık. Çattırmazlardı. İşaret koyardık. Ertesi gün kaybolmuşlar. Gittik yerlerine geri dikilmiş. Yatağan yerleşiminden sonra Asarlılar Honaz'a, etrafa dağılıyorlar. Yatağan'ın

(Fotoğraf Yaşar Aşçı) YATAĞAN Mezarlığında çığırtkanlık yatırı. Çok ağlayan çocukların ağlamaması için üzerine konulan mezar...





tarihi dokusu arasında kalan yerler olarak; Yatağanbaba ve mezarlığı, Medirse (Şeyh Mehmet efendi), Abdî Bey Sultan (Tekke), Kurşuntepe (Tahta minare ve mescid) fotoğraflarda ve dergi kapaklarında sembol olarak kalmıştır.

Yatağan'ın geçmişinden kalma en önemli miras yaşayanları ayakta tutan mezarlıklardır. Yatağanbaba türbesi ve kasabanın mezarlığıdır. Orta cami ve Tekke'deki mezarlıklar 1940 lı yıllarda bu günkü mezarlığa nakledilmişlerdir. Köylü yaz mevsiminde bağlara göçer. Şimdiki Akdere'de yazın bağlar şenlenir, kalabalık olur. Akdere'ye göçenler namaz vakitleri çamın dibinde toplanırlar. Namazlarını orada kıldıklarından Namazlar Çamlığı denir. Hasan Ali Hocaların Mehmet Emin Çavuş imamlık yapardı. Zamanla çam yıkılmış. Yukarı kesimde Asar Mevkisi başlar. Çobanlar ateş yakarlarken parça toplayıp yakmışlar, kömürü bulmuşlar. Asardaki Gavuristanlık'tan köyün ortak malları için taş çekmişler. Köyün camilerinin, okullarının temelinde Asar'dan getirilen taşlar yatar.

Yatağanbaba türbesinin yerini Hasan Ali emmim anlatmıştı; ihtiyatlıktan döndüğümde 1938 yılları Zühtü hocanın oraya eski bir tarihçi gelmiş. Ben de takıldım peşlerine, ta-

Tuncer Baykara'nın çizimi ile Abdî Bey Sultan Tekkesi

rihçi ile beraber kabristana gittik. O anlattı biz dinledik. Osman bey (Yatağan baba) mezarını tarihçi, mezar taşlarını okuya okuya çıkardı. Yatır diye bilinirdi. Daha sonra Molla Emince'gil türbeyi yaptırdı. Türbenin güney doğusunda 30m2'lik alanda Seydişehir'den gelme Hacı Yusuf efendi, Hacı Mehmet Aksoy yatmaktadır, bunlar evliyadır. Eskiden mezarlarının üzeri çatı ile kaplıydı, 180 sene evvel Yatağan'a gelmişler molla yetiştirmişler. Bu yatırlara analar kibleye yönelik çocuk bırakırlar. O çocuklar 5,6 yaşlarına kadar ağlamaz, aksırmazlar, acizlenmezler, çocuklukları mülayim geçerdi. Yatağanbaba türbesine Teke Ovasından ziyaretçiler gelip giderler, kurbanlar adarlarmış. Pazar yerinde Abdîbey Sultan türbesi yapılmadan önce, yerinde dikili taş vardı, yeri kaybolmasın diye. Çünkü ondan önce etrafı çevrili türbe vardı. Ve bu türbenin kapısına girilince kabrin etrafında eğri bir tunçtan çevrili kubbe bems bir mekân, onun etrafında kül tablası şeklinde dizilerek konulmuş idare yakacak ocaklar vardı. Ziyaret edilip, diz çökerek dualar edilirdi.

Pazar yerindeki eski caminin yerinde Siğil taşı vardı. Çukur bir yerdi. Bunun yerinde

mezhepleri tayin eden evliyalardan birinin kabri vardı. Elinde kabak gibi siğilcesi olan varıyormuş kabir taşının yerindeki çukura, çukurun üstü köprü gibi kapalı, köprünün altından geç git, var evine o günden sonra siğilce kalmıyor. Hasta olan çocukları al götür siğil taşına alttan geçir, ne hastalığı varsa ertesiye kalmıyor. Orta Caminin planını Hacı İsmel dayı çizdi, Aşağı Bucak camisini de o yaptırdı. 14 dönüm tarla sattı. Dobbili Muhtar zamanıydı. 1938 de askerden döndüğümde cami tabandaydı, yapımı epey yıllar sürdü, daha önce goca zelzelede minaresi yıkılmış, eski cami gara örtüydü. Eski camiyi Hacı Salih, Hacı Hafız yaptırmışlardı. Eskiği yıkıp yeniden yapıldı, köyün ilk camisiydi. Caminin taşları Gavuristanlık'tan getirildi. Taşları Hacı İsmel dayı küstürüledi, ustaların başından hiç ayrıldı. Caminin taşlarını sıvatmadı. Mimar Sinan elini sıvaya vurmamış. Ustaların hüneri meydanda, herkes görsün, bir usta da Yatağan'da var desinler diye. Köyün ikinci camisi Teke Müsellim'dir. Bu Caminin de ilk yapılışı kara örtüydü. Yeni camiyi Zühtü hoca ve etrafındakiler mahallece yaptılar. Aşağı Bucak camisi köyün üçüncü camisidir. Tahta minarenin yapılışında ben 13 yaşında çocuktum. Tahta minareyi Hacı Bekir yaptırdı. Yapan usta yine mollabekirlerin Hacı İsmel dayıdır. Biz çocuklarda sürekli bu işin içindeyiz, el ayak olur, bazen faydamız olurdu. Merakımızdan tabii... Minarenin temelini 2-3 metre kazdılar. Temelin dibine dibek taşı kondu. Dibek taşının içine minarenin ortasındaki öz oturtuldu. Terazisi alındı, dik durması sağlandı. Temelin içini taş ve harç ile örerek toprak seviyesine çıkartıldı. Özün beline ağaçlardan çaka çaka merdiven yerleri ayarlandı. Minarenin özü Gaysar'daki bir yıkıntıdan alınmadır. Bizim Öküz kağnısı vardı. Gocadellen Mehmet Aga ve ben kağnıyla Gaysar'dan özü getirdik. Karşılığında bana 150 kuruş verdiler. O parayla dokuz dolu burçak alıp öküzlere yedirdim. Bütün masrafları Hacı Bekir dayım karşıladı. Bir taraftan minare, bir taraftan Mescit olarak iki ayda yapıldı. Ramazan ayına yetiştirildi.

Mescit için ustaların parasını babam ayarladı. Kerestesi köy ortağı. Mescidin kilimlerini gittik bizim oğlanla Akalan'lı Oma'dan

aldık getirdik. Mescit de misafirlerin yatıp kalkması için eksiklikler giderildi. İki tane döşek parası toplandı. Yorganın ikisini tedarik ettik. Birini Karabey diktirdi. Misafirler için akşamları mescitte yemekler yapılırdı. Ramazan ayı gelince tahta minare şenlenirdi. Minarenin şerefyesi etrafına birbiriyle tel ile bağlanmış şişeler yerleştirildi. Şişelerin içlerine gaz yağı dolduruldu. Ağzlarında birer fitil, üstleri yağmurlukluydu. Ramazan akşamları ve bir de Cuma akşamları fitiller ateşlenirdi. Etraftan bakıldığında yıldızlar gibi parıldardı. Nereden bakılırsa bakılsın tahta minarenin şerefyesi pırıl pırıl görünürdü. Zamanla dibegin içerisindeki öz çürümüş, minare sallanır dururdu. Tadilat görmeyince herhangi bir yere yıkıp zarar vermesin diye ortadan kaldırıldı. Keşfi açık hocalardan Hacı Şeyh Mehmet efendi ile Hacı Mahmut dershanede oturlurlarken üç defa top sesi duyuluyor. İlk ses Çal'dan geliyor. İki top sesi de Toplacık'dan (Kuyucak yaylası sırtı). Daha sonra Hacı Mahmut sabah namazına giderken Honaz'ın üstünden kibleye doğru minare kalınlığında bir yıldız doğuyor. Şafak söktüğü halde kuyruk tarafı hala görünürmüş. Hacı Şeyh ağlayarak sesleniyor, seferberlik açılacak diyor. Bir defasında Namaz kıldırırken, arkada safta Hacı Süleyman içinden diyor ki;

- "Hacı Şeyh acaba bu ibareyi şöyle okusa olmaz mı?"

Hacı şeyh Hacı Süleyman'ın ne düşündüğünü biliyor. Namazı kıldıktan sonra Hacı Süleyman'a dönüyor;

- "Süleyman sen de benim okuduğum gibi oku. Benim okuduğum doğru" diyor.

Bir keresinde Hacı Mahmut'a oğlun geliyor izine müjde diyor. Hacı Cırman karşılıyor askeri, daha önce yazı gelmişti şehid diye. Hacı Şeyh söylüyor oğlun Mehmet rahatsız olmuş tebdili hava için geliyor diye. Anası bir testi su doldurup geliyor. Hacı Şeyh suyu okuyup üflüyor, abdesti bundan al, suyunu bundan iç diye. Hacı Bekir'ce anlatırken ağlardı. Altı aydır bardakdaki su bir santim eksilmedi diye. Tokat harman yerinde dua edip tekrar gönderiyorlar. Hacı Şeyh dedi ki Mehmet bu defa ağlatacak. Varınca şehit olacak. On gün sonra şehit oluyor. Onbeş gün sonra kün-

yesi geliyor. Bir başka keşfi açık hocalardan Kerim hoca geldi. Biz Çona Musa ile Çakır'ın Çevrek'te çift sürüyoruz. İki dönüm yer var. Kerim Hoca da gitti tarlasının dört tarafına çizgi çekti. Öküzlerini durdurdu. Torbasından kuran eksik olmazdı. Armudun dibine çöktü. Sürgüyü taktığını görmedik, yalnız pulluğu kıpırdattı dört kenara pulluk çizgisi çekti. Hepimiz böyle yaparız, tohum saçarken dışarı yayılmasın diye. Bizim iş hemen hemen bitti, toparlanıyoruz. Çünkü biz ondan çok önce geldik. O daha yeni başlıyor. Bir baktık hırıl hırıl öküzler aşağı yürüdü, tarla sürülmüş. Sürgüden de geçmiş. Bize döndü dedi ki;

- "Siz gençsiniz, önden hızlı gidersiniz, benim öküzleri de alın götürüverin. Ben arkadan ağır ağır yürür gelirim."

Biz Hacıbekir çeşmesinde çarıkları çıkardık, ayakları yıkadık, köye meyyit taşının oraya geldik. Baktık bizden önce gelmiş. Bir defasında Yunan Sarayköy'e gelirken, Kerim hoca Menderesin karşı kıyısına geçiveriyor. Sormuşlar sen bu nehri nasıl geçtin diye. Şöyle kıyidan adımleyiverdim demiş. İtalyanlar da Burdur'a geliyor. O sırada köyde Arif hoca, Hacı Mahmut'a Kıbrıs'a gidelim mi diyor. Kerim hoca uzaktan geliyor, dur yerimizden kalkmayalım demişler. Kerim Hoca konuşulanlardan habersiz yanlarına geliyor. Diyor ki;

- "Hacı Mahmut oturduğun yerden kıpırdama. Yunan Denizli'ye girmeyecek, demiryolunu takip ederek Haymana'ya kadar varacak demiş. Arif Hoca Kıbrıs'a gidiyor. Ahmet Efendi Hoca, Yakup Çavuşgil, bir kısım İtalyan'a gidelim demişler. Leblebiciler'in Bayram Hocagil Burdur'a gidiyorlar. Dedikodular Ankara'ya ulaşınca, kimse yerinden kımıldamasın diye direktif geliyor. Köyde kalıp da adı çıkanlar Dalma'ya Yörük Ali'ye gidiyorlar. Efem durum böyle böyle... Bizim suçumuz yok. Yörük Ali Ankara'ya telgraf çekiyor. Falanca Heyet serbest bırakılsın. Yoksa hapishanelerin kapılarını kırarım demiş. Ankara'dan cevap geliyor; merak etme Ali'm ben onları hafif cezalarla berat ettirim diye. Listede ismi olup da köyde kalanlar başını böyle kurtarıyor. Denizli havalisinden 26 hocayı Demirci'ye teslim ediyorlar. Hacı Musta-

fendi'ye varıncaya kadar ne kadar hoca varsa vagonla İzmir'e gönderiliyor. Mustafendi serbest bırakılıyor. Kerim hoca öleceği gün Hacı Mahmut'u çağırıyor, hakkını helal et diyor. İkinci namazından sonra öleceğim ama beni yarın kaldırın diyor. Camiden çıkan Kerim hocanın evine gidiyor. Kerim hoca ikindiden sonra ölüyor. Ertesi gün öğle namazından sonra kaldırılıyor. Kabrin içerisi ayva kokusu gibi kokuyor.

Hacı Şeyhin yetiştirmiş olduğu mollalar içinde oğlu Arif hoca, Hacı Mustafendiler, Memiş Hoca, Kerim Hoca, Apalızade Mehmet Efendi, Leblebiciler'in Bayram hoca, Arap Mehmet efendi, Düğüller'in Hacı Mehmet Ali icazetli hocalardır. Son icazetli hocalar Aşağı Bucaktan Hasanali Hoca, Şavkihocalar'ın Şavkı Hoca, Sapacalı Mehmet hoca, Müftülerin İbrahim hoca, Zühtü hoca, Abdullah Hoca'dır. Medrese'ye gelenler 12 senede mezun oluyorlar. Seferberlik başladığında sadece yaka mahallesinden 19 kişi gidiyor. Her evden iki üç kişi. Geri dönen yok. Savaşın sonlarına doğru Düğüller'in Hacı Mehmet Ali (Yusuf ve Ali'nin babası) Çanakkale'de gördüklerini anlatıyor;

- "Mağrib'ten Meşrik'e kadar 'La ilahe ilallah' yazısını gördük, karşı taraftaki askerlerde 'Muhammed Resulallah' yazısını gördüklerini söylüyorlar. İngilizler bunu görüp, sabaha karşı kaçıyorlar. Hacı Mehmetali devamla, dokuz şehit üst üste yığılmış, iğne atsan yer yok, Geçit yok üstlerinden geçip, oniki kişinin matarasına su doldurup gelelim diyor, kardeşi Süleyman da istihkamda yanıbaşında vuruluyor. Başında bekledim uzunca bir ağladım diyor. Duman Aşa ebemin iki kardeşi de Çanakkale harbinde şehit düşüyor. Bu yüzden içindeki acıyı her defasında hal hatır sorana;

- "İstanbul'un ortasında yaldız turalı, Yine mi geldin moskof kralı" diye dile getirilmiş. Çanakkale bitince bu defa Araplar başkaldırıyor, haydi Mekke'ye. Ayaklar nasırlı, irinli. Geceli gündüzlü yaya olarak gidiyorlar. Arablar'ı bastırıyorlar. Arafat'a çıkıp ihramdan sonra asker hacısı oluyorlar.



Acaba Avrupa'nın acı çekmiş sanat abideleri Çanakkale mahşerini yaşasalardı, sanat uğruna hala gözlerini yitirir, kulaklarının duyma hassasiyetlerini kaybederler miydi? Ya da Kafka gibi sonsuz ümitsizlikle çırpınırlar mıydı? Sartre gibi seçme özgürlüğünden başka çare bulamaz, Camus gibi her yerden ölüm akıyor, duvarlardan bile ölüm akıyor diye dursunlar...

Seferberlikte köyden geride kalan on erkek çıkmaz. Herkes harpte, kalan yaşlılar, Şavkı Hoca, Apalızade Mehmet Efendi gibiler cenaze namazı kıldırıyorlar, kadınlar tabutları kaldırıp defnedip geliyorlardı.

ZANAATKARLIK

Hasan Ali Emmimin anlattıklarına göre 1920'li yıllarda; Köselerin Ali Dede, Akbekirler'in Bekir Dede, Aşağı Akbekirler'den Mehmet Dede, Yaka Mahallesinden Hacı Mahmut Dede, Hacı Bekirlerin Hacı Bekir Dede, Orta Mahalleden Nalbant Dedeoğlu Mehmet Dede'nin babası, Kahpamollaların Halil dede köyün namılı demircileriydi. Bunlardan başka Yaka'dan Hanoda'ya taşınan Avcı Dede Saccağı ve ekmek ısranı yaparlardı. Yaka'dan Eyüpler'in Yusuf Dayı, Gacavlar'ın Mehmet'in babası tüfek tamircisi.

1970'lerde Honaz Dağı'nın uzantılarından Koca Çal'ın eteklerine kurumuş Yatağan ve ovası. Ortada Orta camii.

Kundak oyar, av tüfeği ve mavzer tamirâtı yapar. Topal Yusuf'un babası Ramazan dayı Kırklık yapar, kağı ketezi çeker, geçirir. Yaka'dan Hacı Mahmut dede bağ testeresi yapar. Yukarı mahalleden Akbekirler'in Bekir dayı, iki kardeş iyi bıçak yaparlardı. Yukarı Mahalle'den Molla Üsen dayı vardır usta. Dervişler'in Molla Üsen dayının babasının kılıçları yatağan palası diye Ankara'da müzede hala vardır.

Bez makasını icad eden adam Yakalı Ese Dede. İnatların Süleyman dayı bağ testeresi ve kırklık yapar. 1920'lerde Aşağı Bucak'ta zanaatçı yoktu. 1930'lu yıllarda aşağı mahalleden Tuğcuların Ahmet Kocakaya testere yapar. Memiller'in Ahmet Alev, diğerleri Hasan Hüseyin, Mustafa Ali testere zanaatı öğrendiler. Senede bahar ayları mart 9'u çıktı mı, Nevşehir, Afyon, Bozkır'dan etraftan gelenler devamlı bel bıçağı, hançer, testere alıp götürüyorlar. Aydın 'a ekin biçmeye geliyorlar. Dönüşte geçerken Yatağan'a uğrayıp sayılan malları alıp götürüyorlar. Onun için testere yapan çoktu.

Karabey usta Afyon kaması yapardı. 1940'lı yıllar sonuna doğru Emin ve Hakkı Ustalar hançer ve bıçak yapardı. Gençler üstünde taşırdı. Mollabekirler'in Ali Naci Tezcan tarak yapardı. Mollabekirler'in medrese eğitimi görmüş Molla İsmail efendi ve kardeşi Süleyman tüfek kundağı ve av tüfeğinin horozunu yaparlardı. Yaka mahallesinin büyük çoğunluğu esnaftı. Aşağı mahalle lençberdi. Çeşmebağ'a ilk ev yapan Mustafa Akman'dı. Tarakçılık yapardı. 1940'lardan günümüze Yaka'dan Karallar'ın Ali dayı, oğlu gök Ahmet, kardeşi Mehmet, Yamacılar'ın Eyüp'ler, Karallan Ali'nin Veli güzel bıçak yaparlardı. Hacı Hasanlar'ın Abdullah'ın oğlu çakı, bıçak yapıyor. Sapları parlatılmış kemikten. Karabey kaması, bıçağın ortası yivli, yivin içinde Karabey yazısı vardır. Oğlu Hasanali de usta bıçakçıdır. Karabey bıçağı namıyla babasının meşhurluğuyla en üstün bıçakçıdır. Apalıza- de Kazım hoca manda boynuzundan kemik tarağı yapar. Kirazlar'ın Bayram ve oğulları çakı, bıçak, makas yapar. Hacı Bekir dayının oğlu Halil Efendi Tarakçılık yapar. Dervişlerin Hacı Mustafa güzel tarak yapar. Yukarı mahalle 1940'lardan önce bazısı odunculukla, bazısı lençberlikle geçinirdi.

Mola Bekirlerin Hacı İsmail'in yaptığı tüfek kundağı fabrikadan daha orijinaldi. Almanlarla beraber askerlikteyken görmüş, öğrenmiş. Kardeşi Süleyman Tezcan meşhur çakı yapardı. İlk Halı Yatağan'da çıktı. Amasya tarafından Yatağan'a getirilmiş yerli gavurlardan Adı Güzel adında birisinden öğrenilmiş. İlk Halı Yatağanda icad oldu. Isparta'da gelişti. Isparta'nın adı yoktu. Yazır dağının güneydoğusunda gümüş madeni çalıştırmış Adı Güzel. Balkan harbi zamanında etraftaki ve Honaz'daki gavurlar sürgün edilmişler. Honazlılar sebzeçiliği giden gavurlardan öğrenmişler. Yatağan'ın en meşhur mesleği barutçuluktur. Yatağan barutunun her yerde adı vardı. Yatağanlıyım dedin mi, jandarma yaka paça eder, üzerimizde barut arardı. Barutun o acı ve üzerinize sinişen kokusu bile suçlanmak için yeterliydi. Barut doldurulan çuvalar bir daha işe yaramaz, çatılırdı. Çakı-bıçağı bir yana bırak, köyün yaridan fazlasının rızkı barut dövmektir.

Barutun madeni Kal'dir. Sarayköy'ün Sığma köyünden çamur olarak getirilir. Sığma'da adamları olduğundan Kal'ı sadece Irazların Veli Aga getirtir, o dağıtırdı. Barut dibeklerde düğülerek elde edildiğinden döğme işini ekseriye kadınlar yaparlar, erkekler satmaya giderlerdi. Döğme işinin fiyatı kilo başına tespit edilir, iki üç dibek döğerler. Yaklaşık 10 okka (15 kg.) gelir. Döğme yapan kadının alacağı yevmiye kaç dibekse artık 7,5-10 kuruş arası yevmiye alır. Bu işlerin sahipleri Irazların Veli Aga, Tekmenlerin Ali, Osman ve onun küçüğüdür. Yapımı ise şöyledir: Sığma'dan çamur halinde getirilen Kal, leğenlere konularak içine su ilave edilir. Kaynatılır, rengi beyazlaşır. Sonra leğen süzülür. Kalan posası buz gibi donar. Kükürt ilave edilir. Kal diğanlarda kavrulur. Kırmızı renk alır. Daha sonra dibeye götürüp dökerler. Çubuk asmasının kollarından yakılarak elde edilen çubuk kömürü ilave edilir. Biraz da kuru soğan koyarlar, koku versin diye. Kömür çubuktan başka olmaz. Serttir, tozutmaz ve siyah renk versin diye epey çok konur. Kükürtü az ölçüyle koyarlar. Cinsi taş kükürttür. Sarayköy çevresinden getirirler. Bunların hepsi dibeye konduktan sonra döğme işlemi başlar. Dibekler geniş taş dibeklerdir.

Barutu dibekte dövmek için büyük kafalı soku yapılır. Sokunun döğme yapan uç kısmı demir kaplamalıdır. Sokuyu sabitleştirmek ve desteklemek için yere destek dikilir. Bu desteğin üst kısmına delik açılır. Sokunun sapı delikten geçirilir. Soku kolunun ucuna ayak basamağı yapılır. Bu basamakların iki tarafına iki kişi basar, çeker. Manevela iner çıkar. Soku dibeye döğer. İçindeki Kal düğülür. Vurdukça ezilir, tavllanır. Tavlandıkça ayrışır. Soku vurmanın sayısı vardır. Takriben 1000 soku vurulur. Sayıyı unutmamak için yandaki yazığa her vuruşta kum tanesi atarsın. Arada bir tekrar sayarsın. Dibekten 4 kg. kadar birinci cins barut çıkar. Dibekten çıkarılan döğmeler serilip kurutulur. Kuruyunca ele- nir, incesi aşağıya geçince haşhaş tanesi gibi olur. Eleğin üstündeki iritler (kalıntı) tekrar dibeye dökülür yeni düğüleceklere karıştırılır tekrar düğülür. Çünkü Kal'ı en verimli şekilde kullanmak lazım. Kilosu pahalıdır. Kal zah-



1970'lerde bir demirci dükkanı ve çalışanları

metlidir, kaçak getirilir. Döğmesi serbesttir, satışı yasaktır. Sonra tamamen yasaklanınca tepe arkalarına, izbe yerlere dibekler taşındı.

Her taraftan, Burdur, Antalya, Isparta taraflarından barut alıcıları gelirler. Çocukluk yıllarımızda Yatağan barutu namlıydı. O zamanlar tüfekler doldurmaydı, barut kıymetliydi. Satıcılar köyden barutu alırlar, teke ovasında adamlarına teslim ederlerdi. Bu ticaretten büyük karlar elde ederlerdi. Tekel barutu yoktu henüz, 1935'li yıllarda. Tekel barutu çıkınca jandarmalar geldiler, dibeklerin parasını verip dibekleri kırdılar. Daha sonra kaçak barut döğmek için uzak yerlere dibekler kuruldu. Köy yerinde, Tekke ardında, Kapız'da kaçak döğme yerlerdi. Sonra kırma tüfekler çıktı, dolma tüfekler kalmadı.

Barut yüzünden hatırladığım 10-12 kişi yananlar da olmuştur. Birisi barutu sermek için eve getiriyor, ocaktaki ateşten çıtlak atıp serilen barutun üstüne geliyor, barut gübleyip

ateş alıyor. Altı göz evin tamamı yanıyor. Yatağan'ın en büyük yangınında çevre köylerden, Karahöyük, Afşar, Apa, Taraş, Yassihöyük, Ayaz yangını görüp koşuyorlar. Bir başka kazada, Kal kavuruken dığan ateş alır. Barut kazaları döğme yaparken de olur, dibek vuruş sayısı unutulur, kıvamı geçtiğinde fazla soku vurulursa barut patlar. Dibekle birlikte uçar. Barutlar hazırlanınca Hallan Osman, Omacaoğlu, Hamzaların Mehmet Aga yük hayvanlarına barutu yükleyip gece Denizli'ye götürüyorlar. Sığma'da adamlarına teslim ediyorlar. Oradakiler de Demirci Efe'ye teslim ediyorlar. Demirci Efe de kızanlarıyla köy köy dolaşıp Aydın'ın dağ köylüleri avcılarına barutu dağıtıyorlar. Onlar da Yunan'a hücum ediyordu. (Milli Mücadeledeki bu kısmı Tahir Kutsi Makal Meydan Dayağı romanında anlatıyor. MNÖ)

Esnaf Kefaletin Başkanı Muhtar Kamil Köprü YATAĞAN'IN KAMİL'İ

REFİK KARAKAYA

Bir zamanlar, ikinci Abdülhamid döneminde tıp doktoru Marko Paşa varmış. Doktorluğunun dışında her derdi dinler, çözümler üretirmiş. Gün gelmiş olmayacak işler soranlara çözüm üretmeye başlamış. Git derdini Marko Paşa'ya anlat diye ün salmış.

Yatağan ında bir Marko Paşası var artık. Aydinlik yüzü, olgun, ölgün bir ruh iklimi, bir gönül insanı. Gecesi gündüzü belli olmayan, bıkmadan, dinlenmeden halkına, ben Yatağanlıyım diyenine hamarat bir şekilde koşturuyor. Kime sorarsanız, bu Yatağan'ı Belediyecilikte daha iyi idare ediyor diyor. Günün gecenin hangi saati olursa olsun telefonlarına cevap veren kalender bir meşrep.

Nazire edercesine 4 Mart 2022 gecesi saat (1)de telefonla yatağından uyandırdım. Bana sen miydin o, ben de kim acaba diyordum dedi, her zamanki mülayimliğiyle. Kamil insan, ya da İnsan-ı Kamil, Hacı bey, Muhtarım, Esnaf kefalet Başkanım, ayrıca benim; Tümennin Dere-deki Ortaokulu sıralarında ki sınıf arkadaşım. Her teneffüste beni zapt-rapt eder, ben fakirin ayağındaki kara-adi lastik ayakkabılarımı ayağımdan top oynarken dağılmasın diye çıkarır, kendi iskarbinleriyle değiştirir, her daim futbol oynardı. Haydi derdim, teneffüs zili bitti, hoca derse girecek, al şu amanet ayakkabılarını, ver benim kara lastikleri.

Biz bir ekiptik: Tahsildarların İhsan abi, Karaçeyli Öğretmenin zob zob Yaşar derdik, o ve diğerleri. Kelvellerin Halil İbrahim'e 'Hacı' lakabını, Urfalı Halil'in dersinde takan ekip. Urfalı, İhsan abiye,

- İhsan gene ne oldu, ne yaramazlık yaptın? dedi. İhsan abi kışını sıranın ardına dayayıp, belini bükerek ayağa kalktı.



- Hocam durum böyle böyle, Hacı yüzünden, dedi.

Ciddiyetini her zaman muhafaza eden, gülmeyen Urfalı, gülmeye başladı, Urfalı;

- Hı dedi, kim bu Hacı, ayağa kalksın bakiim dedi.

Hacı gambur felek gibi ayağa kalktı. Urfalı;

- Ülen haciii dedi.

Tabii sınıfta hakırtılar ayyuka çıktı. İşte böyle Hacı, Hacı oldu kaldı.

Urfalı Halil, edebiyatçıdır, yanı sıra Beden dersine ve Tarih dersine girerdi. Sabah saatinde,-

*Kamil Köprü arkadaşlarıyla.
Soldan: itibaren Sabri, Mehmet, Kamil, Hulusi*

tarih dersinde, bizim Kamil'i tahtaya sözlüye kaldırdı. Sözlüde ayakta dururken bir görültü koptu, bizim Kamil yüzü koyun betonun üzerine yığıldı kaldı. Yüzünde, şakaklarında betona çarpmanın izleriyle karardı. Neyse ki, kendine geldi. Geçen telefonda konuşurken, kendisine hatırlattım, tamam dedi, ama şimdi demir gibiyim, dimdik ayaktaayım dedi. Sen nerelerdesin, ne yapıyorsun dedi, halleştik.

Her türlü sıkıntıya göğüs gerer, her taşın altına elini koyar, hal dili ile konuşur, benim tabirimle Yatağanlıca konuşur. Halklarına örnek olmuş kişiler hep hal diliyle konuşan aydınlardır. Bu dil, bir edebiyat dili değildir. Kültür, fikir, ruhsal, sosyal bir dildir. Aydın olmak mutlaka filozof, bilgin, yazar çizer, sanatçı değildir. Epistemik kaynağı; sokak, çarşı, pazar, işyeri, tarla, köy. Adabı, geleneği, konumu olan dili kullanır. Aydın tahsilli, entel olmak zorunda değildir. O halkına, ekmek bulamazlarsa pasta, şeker yesinler demez. Aydın halka yol göstermez, halka kavramayı öğretir. Başkan Mao'nun deyimiyle, sudaki balık



gibi halkın içinde kıvranır. Sorumlu, misyonu olan, kervanı idare eden. Kamil insan, itimat telkin eden, basiretli, mülayim, saf Anadolu'nun çocuklarından herhangi birisi.

Koskoca-benim gözümde hala Belde olan-Yatağan'ın muhtarı, esnaf kefaletin başkanı, kendi de kahveci esnafı. Yatağan'a ne getiririm diye yırtınıyor. Gecenin (1)inde rahatsız ettim sordum, aklından neler geçiyor diye; Yatağan-Serihisar asfaltı yeniledik, köye doğalgazı getirdik, Kefe yaylasına çıkarken netameli goca kayayı patlattık, yolu selamete kavuşturduk. Goca ganaldan gelip, tekke ardından, Yüreğil köprüsünden, ovaya uzanan, hatta Owayurt köyüne kadar olan derin çayın ıslah çalışmalarını yaptık, taş döşendi. Sırada TOKİ projesi olduğunu söyledi. Yatağan'da kim karşıma çıksa, köyü Belediyelikten daha iyi yönetiyor diyor. Sizce tesadüf mü? Ben bunca saydım döktüm, marifet iltifata tabidir.

Kamil insanı, gecenin saatin birinde şeytan dürttü aradım. Beni incitmez sözleri, ergin kişi, sözü doğru, işleri doğru, ismiyle müsemma, güzel insan kimdir? Güzel insan kadının cilvelisi, erkeğin yakışıklısı değildir. Güzel insan kendisine itimat edilen insandır. Emanete hıyanet etmeyen herkes güzel insandır. Yatağanda gelmiş geçmiş bunların çokları var. Yatağan halkı inandı, onu Muhtar yaptı.

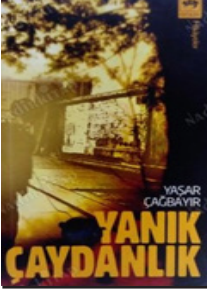
Sağdan: Kamil Köprü, DBŞBB Osman Zolan, Aşık Hüseyin Kocakaya, DBŞB Bşk. Yrd. Değirmenci, Aydın Canbeldek, Kefe Yaylasında



YEREL ARAŞTIRMALAR VE BİLGİLENMELERİN IŞIĞINDA ACIPAYAM İLE İLGİLİ KİTAPLAR

Geçen sayıdan devam...

Hazırlayan: Hasan KALLIMCI



54- Yanık Çaydanlık, Yaşar ÇAGBAYIR, anı hikâyeler
Ötüken Neşriyat, 2011 İstanbul

55- Zeybek kaması namıdiğer Yatağan, Yaşar ÇAGBAYIR, Roman
Ötüken Neşriyat, 2022 İstanbul



56- Yunan'dan Korkan Efeler – Yazır Köyünün Ümmü Kızı, Ahmet TEKİN
Özel yayın, Acıpayam, 2020

57- Türkiye'ye Damgasını Vuran Bir Dönem Bir Olay Bir Yaşam
Dr. Baha AKŞİT, Nezahat Keleş BELEN, İstanbul 1994



58- Çınar ile Pınar Acıpayam'da (hikâye-masal), Ayten BOZ
Denizli İl Millî Eğitim Müdürlüğü Yayını, İstanbul 2020

Devamı gelecek sayıda...

YATAĞAN

Hazarda ve seferde çalışarak yorulduk
Emek verip kazandık helâl lokma dişledik.
Hayatın ahengini örsle çekiçte bulduk
Demiri çelik ettik, usulünce işledik.

Hazret-i Davut idi meslekteki pirimiz
Şükrümüze karıştı alnımızdan terimiz
Şayet sorulacaksa tarihteki yerimiz
Yatağan Baba ile bir avluda kışladık.

Kaybolmadı adımız zamanın kiskacında
Namımızı duyurduk saatin sarkacında
Bizi arayan buldu vaktin bilmem kaçında
Daha güneş doğmadan çalışmaya başladık.

Biz harcadık bir emek, Allah bize üç verdi
İslâm'ın ordusuna kırılmaz kılıç verdi
Tarih boyu rekabet bize daim güç verdi
Köşe bucak sinmedik, hasmımızı tuşladık.

Hiç vakit harcamadık hercai heveslerle
Aynı yola girmedik tamahkâr nefislerle
Kararmadı ufukumuz bulutlarla, sislerle
Malayani işleri ömrümüzden dışladık.

Muhacir dolanırken kanla aldık bu yurdu
Koca Sultan Alparslan "Yurt ebedî!" Buyurdu.
Anadolu bozkırı şanımızı duyurdu
Şu dünya tezgâhında çeliği de taşladık.

-muhacir bozkurt-
Mustafa KÜTÜKCÜ

(04.06.2022 – DENİZLİ)